

Poliittisen retoriikan haasteet simultaanisessa mediatulkkauksessa
- Tarkastelussa puhujan eetos

Maija Hirvonen
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (saksa)
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2007

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (saksa)
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

HIRVONEN, MAIJA: Poliittisen retoriikan haasteet simultaanisessa mediatulkkauksessa –
Tarkastelussa puhujan eetos

Pro gradu -tutkielma, 107 sivua + liitteet (7 s.) + saksankielinen tiivistelmä (15 s.)
Kevät 2007

Tässä tutkielmassa tarkastellaan simultaanitulkkausta televisiossa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia haasteita poliittisen retoriikan välittäminen simultaanisessa mediatulkkauksessa asettaa yhtäältä tulkille, toisaalta tulkkeen vastaanotolle. Työssä tutkitaan poliittisen retoriikan eri osa-alueiden – argumentaation, retoristen tehokeinojen ja esiintymisen – ilmenemistä tulkkeessa. Erityisen huomion kohteena on se, miten puhujan eetos eli uskottavuuden mielikuva voi välittyä aineiston viestintätilanteessa.

Tutkimusmenetelmänä oli kvalitatiivinen aineistoanalyysi, jossa kysymykset ja vastaukset nousivat teorian ja aineiston vuoropuhelusta. Tutkimusaineistona oli videotallenne ja litteraatti Tarja Halosen ja Sauli Niinistön puheenvuorojen simultaanitulkkeista, jotka esitettiin alun perin suorassa televisiolähetyksessä vuoden 2006 presidentinvaalien aikoihin. Analyysi toteutettiin argumentaatioanalyysin, retoristen tehokeinojen etsimisen ja esiintymisen tarkastelun kautta.

Poliittisen retoriikan haasteet ilmenivät aineiston viestintätilanteessa monin tavoin. Keskeistä eetoksen välittymisen kannalta oli puhujan ja tulkin yleisölähtöisyys eli se, että viesti sovitetaan tiettyä yleisöä varten, sillä argumentaation hyväksyttävyys riippuu yleisöstä. Retoriset tehokeinot asettivat tärkeän haasteen, sillä ne ilmenivät viestissä sekä leksikaalisella että foneettisella tasolla. Analyysissa korostui eritoten puhujan esiintymisen ja ei-kielellisen viestinnän välittämisen merkitys. Ei-kielellisten elementtien kuten intonaation tai sanakorkojen välittäminen tulkkauksessa tuotti elävämpää puhetta ja lisäsi autenttisuuden tunnetta, mutta se saattoi aiheuttaa myös tulkkausvirheitä.

Lisäksi audiovisuaalisuus loi viestintätilanteeseen mielenkiintoisen haasteen. Tulkin on mahdollista välittää vain auditiivisesti lähetetty ja vastaanotettu viesti, mutta visuaalinen viesti eli televisiokuva oli tulkin vaikutusvallan ulkopuolella; hänen oli vain mukauduttava siihen.

Analyysi nosti esiin kysymyksiä (media)tulkkauksen rajoista ja mahdollisuuksista poliittisen retoriikan välittämisessä. Voitiin todeta, että tulkkeen tarkoituksenmukaisen vastaanoton kannalta viestin muodon välittäminen nousee yhtä tärkeäksi kuin sisältö. Eläytyvä, ei-kielellisen viestinnän piirteet välittävä tulke näytti tarjoavan tähän mahdollisuuden.

Avainsanat: simultaanitulkkaus, mediatulkkaus, poliittinen retoriikka, eetos

Sisällys

SISÄLLYS	3
1 JOHDANTO	5
2 POLIITIKKOJA TULKKAAMASSA	8
2.1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTIA	8
2.2 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄ.....	9
3 SIMULTAANITULKKAUS VIESTINTÄNÄ	13
3.1 VÄLITETTYÄ PUHEVIESTINTÄÄ.....	14
3.2 VIESTINNÄLLISIÄ ERITYISPIIRTEITÄ	16
3.2.1 Puhujan ja tulkin suhteen.....	16
3.2.2 Viestin suhteen	18
3.2.3 Prosessin suhteen	20
3.3 TULKKAUKSEN LAATUA PARANTAVIA STRATEGIOITA.....	22
3.4 TULKKAUKSEN LAATUA HÄIRITSEVIÄ TEKIJÖITÄ.....	26
3.5 SIMULTAANITULKKAUS MEDIATULKKAUKSEN NÄKÖKULMASTA	28
3.5.1 Osallistujien suhteen.....	29
3.5.2 Viestin suhteen	29
3.5.3 Prosessin suhteen	32
4 POLIITTINEN RETORIikka VIESTINNÄSSÄ	34
4.1 RETORIIKAN TEORIAA LYHYESTI	36
4.2 VAKUUTTAVA PUHE EETOKSEN MUODOSTAJANA.....	38
4.2.1 Argumentaatio.....	38
4.2.2 Retoriset kuviot.....	40
4.2.3 Esiintymistaito.....	44
5 AINEISTOANALYYSI	47
5.1 ARGUMENTAATION HAASTEET	49
5.2 RETORISTEN KUVIOIDEN HAASTEET	60
5.2.1 Väitteen perusteleminen ja havainnollistaminen.....	60
5.2.2 Argumenttia vahvistavat, heikentävät ja värittävät ilmaisut	63
5.3 INTONAATION HAASTEET	68
5.4 ESIINTYMISEN HAASTEET	73
5.4.1 Tyyli.....	73
5.4.1.1 Vuorovaikutus.....	74
5.4.1.2 Puheen suoruus ja epäsuoruus.....	78
5.4.1.3 Toisto	83
5.4.1.4 Muita huomioita tyylistä	86
5.4.2 Kuva ja ääni – audiovisuaalisuuden haasteet	88
6 POLIITTISEN RETORIIKAN HAASTEET SIMULTAANISESSA MEDIATULKKAUKSESSA	91
6.1 OSALLISTUJIIEN SUHTEEN	91
6.2 VIESTIN SUHTEEN	92
6.3 PROSESSIN SUHTEEN	93
7 PÄÄTELMIÄ JA POHDINTAA	96
7.1 MEDIATULKKAUKSEN RAJAT JA MAHDOLLISUUDET	96
7.2 TULKKI PUHUNAJANA.....	100
7.3 TULKIN RETORINEN KOMPETENSSI.....	102
LÄHTEET	105

LIITE 1.....	108
LIITE 2.....	114
DEUTSCHE KURZFASSUNG.....	115

1 Johdanto

Vuoden 2006 presidentinvaalien jälkimainingeissa käytiin keskustelua suomalaisten poliitikkojen retoriikan taidoista. Juhani Torkki ilmaisi Aamulehden Alakerta-palstalla maaliskuussa 2006 huolen siitä, etteivät suomalaiset poliitikot osaa esiintyä julkisesti – tai tekevät sen ainakin huonommin kuin eräiden muiden maiden edustajat – ja että Suomessa kaivataan nyt kipeästi julkisen puhumisen ja väittelyn opetusta. Samojen vaalien alla puhuttiin myös poliitikkojen imagonrakennuksesta ja muun muassa siitä, kuinka Sauli Niinistö käytti kampanjointinsa suunnittelussa apunaan mainostoimistoa.

Politiikkaa tehdään puheen avulla. Se on ikään kuin olemassa puhutun ja kirjoitetun kielen kautta, ja globaalin poliittisen yhteistyön muodot vaativat usein kielen käytön lisäksi kielen kääntämistä. Tulkkaus sijoittuu kansainvälisen viestinnän keskiöön, jossa se olennaiselta osalta mahdollistaa myös poliittisten suhteiden hoitamisen eri kielten edustajien välillä. Kun puhuja ei tule ymmärretyksi viestin vastaanottajien keskuudessa sillä kielellä, jota hän haluaa käyttää, tarvitaan tulkki, joka välittää puheen yleisön ymmärtämällä kielellä. Se, että viestin asiasisältö tulee ymmärretyksi ja että tulkki esittää sen kohdeyleisölle mahdollisimman lähdetekstiuskollisesti, on perinteisesti tulkkauksen laatua määrittävä tekijä. Mutta riittääkö tämä, kun on kyse poliittisista puheista?

Yksi poliittisen puheen tunnusmerkkejä on retoriikka, puheella vaikuttaminen. Argumentaatio, eli loogiset väittämät ja niiden perustelut, on tärkeä osa retoriikkaa, mutta vaikuttavaan puheeseen liittyy paljon muutakin: paitsi uskottavasti rakennetut väitteet ja niiden perustelu, puhuja tarvitsee myös retorisia puheen tehokeinoja ja tarkoituksenmukaisia esiintymistaitoja vakuuttaakseen yleisönsä.

Tämän tutkimuksen tarkoitus on selvittää, millaisia haasteita poliittinen retoriikka asettaa tulkille simultaanisessa mediatulkkausprosessissa. Mediatulkkaus on sähköisissä viestimissä hyödynnetty, yleensä simultaanisesti toteutettu tulkkaus, jota käytetään yleisimmin televisiossa.¹ Erytisen huomion kohteena tutkimuksessa on puhujan eetos eli se, millä keinoin puhuja luo puhetilanteessa itsestään uskottavan mielikuvan yleisölle. Retoristen keinojen hallinnasta tulkkauksessa on toistaiseksi vielä vähän tutkimuksia (ks. esim. Vuorikoski 2004), vaikka sen tarpeellisuutta tuskin käy kieltäminen.

---

1 Mediatulkausta esittelen tarkemmin luvussa 3.3.

Yhtäältä tulkkausprosessin tarkastelu ja toisaalta poliittisesta puheesta tehdyn tulkkeen retorinen analyysi tarjoavat välineet arvioida puhujan eetoksen välittymistä tulkkeessa. Vuorikosken (2004, 26) tutkimuksen anti on ollut se, että puhujan eetos on mahdollista välittää silloin, kun tulke on tarkoituksenmukainen ja lähdetekstiuskollinen eli kun viesti välittyy puhujan tarkoittamalla tavalla retoriset tehokeinot mukaan lukien. Tässä tutkimuksessa analyysin kohteena on tulke. Pelkän kohdetekstin tarkastelu ilman lähdetekstivertailua tarjoaakin mielekkään näkökulman havainnoida puhujan eetoksen välittymistä autenttisenä, lähdetekstistä riippumattomana kokonaisuutena – sellaisena kuin tulkkeen vastaanottajat sen kokevat. Tarkoituksena on siis katsoa viestintätilannetta vastaanottajan, kuulijan ja katsojan, näkökulmasta. Lähtökohtana on tarkastella, mitkä retoriikan osa-alueet osoittautuvat ongelmallisiksi tulkkausprosessissa ja millaisena retorisenä viestinä tulke näyttäytyy tulkkeen vastaanottajalle.

Tutkimusaineistona on videotallenne vuoden 2006 presidentinvaalien ensimmäisen kierroksen jälkeen järjestetystä lehdistötilaisuudesta, jossa pääehdokkaat Tarja Halonen, Sauli Niinistö ja Matti Vanhanen olivat kansainvälisen lehdistön tentattavana. Tilaisuuden kielenä oli englanti, ja keskustelu tulkattiin simultaanisesti suomeen Ylen suorassa televisiolähetyksessä. Aineistona on siis eräs eksemplaari mediatulkkauksesta, joka jo itsessään on vielä vähän tutkittu tulkkauksen laji (ks. esim. Viaggio 2001; Mack 2002). Tutkimusote on kvalitatiivinen, ja pyrin selvittämään, millaisia vastauksia tutkimuskysymykseni saa juuri tämän aineiston yhteydessä ja voiko analyysin tuloksista tehdä myös yleispäteviä havaintoja tulkin roolista retoriikan välittäjänä. Käsittelen ja analysoin aineiston litteraattien ja videon perusteella, sillä tutkimukseni tavoitteiden kannalta on tärkeää ottaa huomioon viestintä kokonaisuutena, ei pelkästään puheena ja äänenä, vaan myös kuvana eli eleinä ja ilmeinä.

Tämä tutkielma etenee seuraavasti: Aluksi esittelen tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimusaineiston sekä -menetelmän luvussa kaksi. Aineiston esittely varhaisessa vaiheessa on tärkeää, jotta siihen voidaan viitata tarpeen mukaan myös tutkielman teoriaosassa. Teoria ja aineistoanalyysi limittyvät tutkielmassa niin, että ne tukevat toisiaan ja muodostavat mielekkään sekä lukijaa palvelevan kokonaisuuden.

Kolmas luku esittelee simultaanitulkkauksen puhutun viestinnän erityislajina Tulkkausprosessin ja siihen liittyvän viestintätilanteen eri osapuolten tunteminen puolestaan muodostaa perustan niille kysymyksille, joiden kautta poliittisen retoriikan välittymistä on tässä työssä mielekästä tarkastella. Perehdytän lukijaa myös mediatulkkauksen teoriaan katsomalla sitä erityisesti tämän tutkimuksen

aineiston näkökulmasta. Samalla analyysin kohteena oleva viestintätilanne hahmottuu paremmin.

Neljännessä luvussa käsittelen poliittisen retoriikan teoriaa. Retoriikka tieteenalana on hyvin laaja enkä pyrikään esittelemään sitä kokonaisuudessaan, vaan korostan poliittisen viestinnän retoriikkaa ja sen tutkimuksesta nousevia, tutkimusaiheen kannalta mielenkiintoisia näkökohtia. Myös tässä luvussa erityistarkastelun ansaitsee tutkimusaineiston viestintätilanne, nyt kuitenkin poliitikon kannalta katsottuna. Päätän neljännen luvun esittelemällä poliittisen puheen retorisia keinoja, joiden kautta lukija johdatellaan varsinaiseen analyysiosioon viidennessä luvussa.

Viiden luvun aineistoanalyysissä keskityn etsimään aineistosta sellaisia poliittisen retoriikan piirteitä, jotka voivat olla haasteellisia simultaanitulkkauksen kannalta. Paitsi kielelliset retoriset piirteet, myös ei-kielelliset tehokeinot sekä kuvan ja äänen suhde ovat mielenkiintoisia ja tarkastelemisen arvoisia, kun on kyse television kautta välitetystä tulkkauksesta. Vaikka tutkielmani on eräänlainen prosessianalyysi, jossa tarkastellaan aineiston viestintätilannetta kokonaisuudessaan, päähuomio on vastaanotossa eli siinä, millaisen mielikuvan yleisön on mahdollista saada puhujasta tulkkeen kautta. Tämä luku on laaja kokonaisuus, joka sisältää analyysiprosessin kuvausta, tuloksia sekä jonkin verran myös pohdintaa. Siksi esitän tarkastelun tärkeimmät tulokset vielä yhteenvetona luvussa kuusi.

Seitsemäs ja viimeinen luku palauttaa pohdinnan alle johdannossa esitetyt kysymykset. Katson tutkimustuloksia vielä kerran ja esitän niiden pohjalta uusia, lisätutkimusta vaatia kysymyksiä. Erityisesti tulen pohtimaan sitä, millainen on tulkin asema poliittisen puheen retoriikan esittäjänä ja onko tarpeen lisätä tulkin jo ennestään laajaan taitorepertuaariin retorinen kompetenssi.

2 Poliitikkoja tulkkaamassa

2.1 Tutkimuksen lähtökohtia

Sain ajatuksen tutkia poliittisten puheiden tulkkausta noin vuosi sitten oppiaineeni simultaanitulkkauksen kurssilla. Minussa heräsi tuolloin voimakas kiinnostus aihepiiriä kohtaan, sillä jo ensimmäisten simultaanitulkkausharjoitusten aikana panin merkille, miten haasteellista on välittää poliittinen puhe kaikessa kirjavuudessaan tulkkauksen kohdeyleisölle. Mieleepi nousivat kysymykset siitä, mikä on se puhujan lähettämän viestin *merkitysisältö*, joka tulee välittää tulkkeessa. Jos lähtökohtana on, että simultaanitulkkauksessa tulee välittää *relevantti informaatio* viestin sisällöstä, voi kysyä, mikä on relevanttia poliittisen puheen viestissä. Mikä on ei-kielellisen merkitysisällön rooli puheessa, ja miten se tulisi tulkata? Miksi tulkin tulee välittää puhujan intonaatio mutta ei tämän epäröintejä tai turhia toistoja? Koska ymmärsin, että simultaanitulkkaus on viestintämuotona rajallinen, koin tarpeelliseksi ryhtyä selvittämään myös niitä osa-alueita, joihin se rajautuu. Poliittinen puhe tulkkauksen lähtötekstinä tuntui erityisen kiehtovalta juuri siksi, että sen puitteissa viestin merkitysisältö luodaan paitsi siitä, mitä puhutaan, myös siitä, miten puhutaan. Keskeiset kysymykset liittyivät siis puheen kautta vaikuttamiseen ja tämän vaikuttamisen välittymiseen simultaanitulkkauksessa.

Kirjoitin aiheesta seminaarityön keväällä 2006. Samoihin aikoihin Suomessa järjestettiin presidentinvaalit, joiden yhteydessä mediassa käytiin paljon keskustelua siitä, miten poliitikon imago rakennetaan ja millaisia poliitikot ovat esiintyjinä ja puhujina. Vaikka retoriikka, toisin sanoen kielenkäytön tehokeinot, voi esiintyä arkikielessä negatiivisessa merkityksessä ”tyhjinä sanoina” ja vaikka tällaista ”kaunopuheisuutta” käyttävään henkilöön voidaan suhtautua epäluuloisesti, oli presidentinvaalien jälkeen selvästi havaittavissa myös yleinen huoli suomalaisten poliitikkojen retoriikan osaamisen onnettomasta tilasta. Johdannossa mainitsemani Juhani Torkin kolumni kritisoi muun muassa pääministeri Matti Vanhasta, joka on sanonut, ettei suomalaisen poliitikon tarvitse vaihtaa omaa ”suorapuheisuuttaan” ”eurooppalaisiin tapoihin” eli ”hämäävään, kiertelevään puheeseen eli retoriikkaan”. Torkin mukaan suomalaisessa puhekulttuurissa arvostetaan edelleen ”paperista luettua asiapitoista esitelmää”, mutta poliitikon vakuuttavalla esiintymisellä on merkitystä eritoten

kansainvälisissä viestintätilanteissa, joissa “suomalaisen puheen rappiotila” kohtaa “brittien, italialaisten ja ranskalaisten hienot retoriset perinteet”.²

Retoriikan käyttö on siis tarpeen – silloinkin, kun viesti välittyy tulkkauksen kautta. Tällöin tärkeässä asemassa ovat paitsi poliitikon puhe- ja esiintymistaidot, myös häntä tulkkavaan tulkin kyky välittää tuo esiintyminen. Retoriikalla puhuja voi pyrkiä joko vakuuttamaan tai suostuttelemaan yleisönsä. Tässä tutkielmassa kysytään, millä tavoin puhujan vakuuttavuus voi välittyä simultaanisessa mediatulkkauksessa.

2.2 Tutkimusaineisto ja -menetelmä

Tutkimusaineistona on videotallenne televisioidusta lehdistötilaisuudesta, joka järjestettiin vuoden 2006 presidentinvaalien ensimmäisen kierroksen ääntenlaskun jälkeen Ylen vaalivalvoajien yhteydessä ja joka alun perin esitettiin suorana lähetyksenä TV1:ssä 15.1.2006. Näin itse lähetyksen televisiosta suorana, ja se jäi mieleeni mahdollisena tutkimusaineistona. Saman vuoden syksyllä aloitin pro gradu -tutkielmani ideoinnin ja pyysin lähetystä Yleltä tutkimusaineistokseni. Otin yhteyttä Ylen arkistoon Tohlopissa, jonka henkilökunta oli ylen ystävällistä ja lähetti minulle kopion lähetyksestä videotallenteena. Litteroinnin helpottamiseksi siirsin aineiston DVD:lle Tampereen yliopiston puheopin laitoksen avuliaan teknikon kanssa. Litterointi tapahtui tietokoneella DVD-soittimen ja tekstinkäsittelyohjelman avulla. Aineistossa käyttämäni litterointimerkit ovat peräisin Tainiolta (1997).

Tilaisuutta ei televisioitu kokonaisuudessaan, vaan siitä esitettiin noin 16 minuutin osuus, josta tulkkausta on noin 13 minuuttia. Paikalle haastateltaviksi oli kutsuttu pääehdokkaat Tarja Halonen, Sauli Niinistö ja Matti Vanhanen. Koska kyseessä oli kansainvälinen tiedotustilaisuus, tilaisuuden kielenä oli englanti, jota sekä ehdokkaat että lehdistö pääsääntöisesti käyttivät. Toisin sanoen tutkimusaineistona on kuva- ja äänimateriaalia viestintätilanteesta, jossa:

- suomea äidinkielenään puhuva poliitikko puhuu englantia joko vastaten kansainvälisen lehdistön kysymyksiin tai kommentoiden muiden vastauksia ja jossa

---

2 Sitaateissa suorat lainaukset Torkilta (Aamulehti, 15.3.2006).

- suomea äidinkielenään puhuva tulkki tulkaa simultaanisesti poliitikkojen esittämät puheenvuorot suomeen televisioyleisölle.

Olen rajannut tutkimusaineistoa seuraavasti:

- Alkuperäisen puhujan ääni kuuluu televisiolähetyksessä vaimeana taustalla. Lähtöteksti ei kuulu varsinaiseen tutkimusaineistoon tässä työssä, koska tarkastelun alla on nimenomaan kohdeteksti ja sen vastaanottaminen itsenäisenä viestinä. Lähtöteksti voidaan kuitenkin ottaa analyysissa huomioon ja pohtia, miten alkuperäisen puheen kuuleminen vaikuttaa tulkkeen vastaanottoon?
- Vastaanoton tarkastelussa ei ole poissuljettua, ettei tulketta kuuntelisi myös henkilöitä, jotka ovat tilaisuudessa paikan päällä. Koska tässä tutkielmassa kiinnostus kohdistuu kuitenkin nimenomaan television kautta välitettyyn tulkkaukseen, jätän tämän mahdollisuuden käsittelemisen tämän tutkimuksen ulkopuolelle.
- Lähetys alkaa toimittajan juonnolla, minkä jälkeen otetaan yhteys lehdistötilaisuuteen ja siirrytään esittämään Halosen jo alkanutta puheenvuoroa. Tämän ensimmäisen, keskeneräisen puheenvuoron olen jättänyt analyysin ulkopuolelle, sillä olen kiinnostunut tilaisuudessa esitetyistä puheenvuoroista kokonaisuuksina, joilla on sekä alku että loppu. Näin ollen varsinainen tutkimusaineistoni alkaa vasta seuraavasta puheenvuorosta, jonka Niinistö esittää ilmeisesti vastauksena toimittajan aiemmin esittämään kysymykseen.
- Ehdokkaat eivät esiinny tilaisuudessa puheen määrän suhteen tasapuolisesti, vaan lehdistön kysymykset ja täten myös keskustelun painopiste on selvästi kahden pääehdokkaan, Halosen ja Niinistön, puheenvuoroissa. Lähetysten aikana Halonen käyttää viisi (5) puheenvuoroa (analyysin ulkopuolelle jätetty ensimmäinen puheenvuoro mukaan luettuna) samoin kuin Niinistö, kun taas Vanhanen on äänessä ainoastaan kaksi (2) kertaa, joista molemmat ovat verrattain lyhyitä puheenvuoroja. Koska Vanhasen esiintyminen suhteessa toisiin on vähäistä, en sisällytä häntä analyysiin, vaan keskityn tutkimaan Halosen ja Niinistön esiintymistä tulkkeen kautta.

Ehdokkaiden puheenvuorot ja pääsääntöisesti myös kaikki lehdistön kysymykset sekä puheenjohtajan esittämät kommentit tulkattiin simultaanisesti suomeen suorassa lähetyksessä yhden naispuolisen tulkin voimin. Tulkki tulkkasi lähetyksen aikana yhdeksää (9) eri henkilöä. Tilaisuus eteni niin, että puheenjohtaja jakoi puheenvuorot toimittajille, jotka esittivät kysymyksensä jollekin ehdokkaista.

Tämän jälkeen ehdokas vastasi, ja muut saattoivat pyytää mahdollisuutta kommentoida. Puheenjohtaja jakoi myös kommenttipuheenvuorot ja yritti pitää huolen siitä, että kaikki ehdokkaat saivat puhua. Puheenvuoroja oli yhteensä 25, joista tulkki tulkkasi 24. Niiden pituus vaihteli muutamista sekunneista useisiin minuutteihin. Pisimmät yhtäjaksoiset tulkkeet kestivät noin neljä minuuttia (ks. Niinistö: rivit 7–36 ja Halonen: rivit 203–231).

Tutkimuksessani tarkastelen ehdokkaiden puheenvuoroista tehtyjä tulkkeita ja analysoin niissä esiintyviä tulkkausprosessin kannalta kiinnostavia poliittisen retoriikan piirteitä. Koska aineistona on audiovisuaalinen viestintäprosessi, joka koostuu sekä ääni- että kuvamateriaalista, huomioin analyysissä kielen ja sen käytön lisäksi myös esiintymisen visuaalisia tehokeinoja kuten eleitä ja ilmeitä. Kuvan ja äänen suhdetta onkin syytä pohtia, koska kohdeyleisö vastaanottaa simultaanitulkkeen television välityksellä. Vaikka analyysini pääasiassa keskittyikin tulkkeeseen, tarkastelen viestintäprosessia kokonaisuutena paitsi vastaanottajan myös puhujan ja tulkin näkökulmasta. Lisämateriaalina toimiikin pienimuotoinen tulkin haastattelu, jonka toteutin sähköpostikeskusteluna tulkin kanssa. Kysymykseni liittyivät siihen, miten tulkki koki viestintätilanteen omasta näkökulmastaan. Esitän tulkin kokemukset yhdessä aineiston viestintätilanteen kuvailun kanssa luvussa 3. Tulkki halusi pysyä anonyyminä, mitä kunnioitan ja käytän hänestä vastaisuudessakin yleisnimitystä 'tulkki'.

Yleensä ajatellaan, että tulkkaus tapahtuu äidinkieltään puhuvan henkilön puheesta jollekin toiselle, kuuntelijoiden ja tulkin omalle äidinkielelle. Tämän tutkimuksen aineistossa tilanne poikkeaa totutusta siten, että puhujat puhuvat itselleen vierasta kieltä, englantia. Sillä, että puhuja ei esiinny omalla äidinkielellään, on todennäköisesti merkitystä myös retoriikan kannalta: puhuessaan itselleen vierasta kieltä puhuja voi joko tietoisesti tai tiedostamatta käyttää äidinkieltänsä ja oman kulttuurinsa tai vieraan kielen ja kulttuurin retorisia keinoja. Näitä asioita pohdin muun muassa analyysin yhteydessä.

Tutkimusmenetelmänä on kvalitatiivinen aineistoanalyysi. Kyseessä on eräänlainen sekoitus sisällön- ja diskurssianalyysia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2002, 157), sillä tutkin kommunikaation eri puolia: sisältöä (=tulketta) ja prosessia (=tulkkausta ja sen vastaanottoa). Kysymykset ja vastaukset nousevat teorian ja aineistoanalyysin vuoropuhelusta. Koska tässä tutkimuksessa ei tehdä kieliparien vertailua lähde- ja kohdetekstianalyysin avulla, voidaan lähde- ja kohdekielen suhdetta käsitellä vain teoreettisesti. Tavoitteena ei olekaan tulkkauksen laadullinen arviointi vaan tulkkausprosessin

kokonaisvaltainen kuvailu. Siihen kuuluu myös ”tieteellistä mielikuvitusta” eli aihepiiriin liittyviä pohdintoja aineiston ulkopuolelta (Eskola 1998). Pyrin ymmärtämään vuorovaikutustilannetta lähestyen sitä avoimesti ja nostamaan siitä esiin tutkimuskysymykselleni tärkeitä asioita. Etsin vastauksia sille, miten tulke toimii tässä yhteydessä viestinnän välineenä ja miten tulkkauksen prosessi yhtäältä edesauttaa, toisaalta vaikeuttaa poliittisen retoriikan välittymistä.

3 Simultaanitulkkaus viestintänä

Koska tutkimusaineistona on simultaanitulke, on tärkeää selvittää, millainen simultaanitulkkaus on viestintäprosessina sekä millaisia viestinnällisiä erityispiirteitä siinä on. Näin pohjustan aineistoanalyysia simultaanitulkkauksen teorian avulla. Edelleen on olennaista eritellä niitä ominaispiirteitä, joita tutkimusaineiston viestintätilanteen audiovisuaalisuus tulkkausprosessille asettaa. Tätä pohdin eritoten mediatulkkauksen teorian kautta.

Aluksi käsittelen simultaanitulkkausta viestinnän kontekstina. On tärkeää ymmärtää, millainen simultaanitulkkausprosessi on: mitä siinä tapahtuu, ketkä siihen osallistuvat ja minkälainen rooli osallistujilla on. Näin viestintätilanteesta voidaan myöhemmin eritellä sellaisia piirteitä, jotka tekevät poliittisen retoriikan tulkkauksesta haasteellista. Tutkimusaineistona on audiovisuaalinen viestintätilanne, jolloin siinä välitetty tulke on voitu vastaanottaa auditiivisesti puheen kuuntelemisena tai audiovisuaalisesti, kuuntelemalla ja katselemalla televisiolähetystä. Tästä syystä tulkkausprosessia on syytä tarkastella sekä perinteisenä simultaanitulkkauksena, jolloin auditiivisen viestin vastaanotto korostuu, että mediatulkkauksena, jossa audiovisuaalisuus viestintäkanavan eli television kautta nousee keskeiseksi. Toki on muistettava, että myös perinteisessä simultaanitulkkauksessa, jolla viitataan lähinnä konferenssitulkkaukseen, visuaalinen viestintäkanava on läsnä: puhuja ja yleisö ovat samassa tilassa, heillä on näköyhteys toisiinsa, ja myös tulkki näkee viestintätilanteen ja osallistujat. Visuaalinen viesti on mediatulkkauksessa kuitenkin hyvin voimakkaasti korostunut muun muassa television lähikuvaotosten takia.

Aloitän kuvailemalla simultaanitulkkaustilannetta sekä siihen vaikuttavia osatekijöitä. Sen jälkeen erittelen tulkkausprosessin eri vaiheissa ilmaantuvia viestinnällisiä ongelmia ja strategioita, joita tulkilla on käytössään näiden ongelmien helpottamiseksi tai voittamiseksi. Lopuksi perehdytän lukijan tutkimusaineistoon mediatulkkauksen teorian kautta, sillä mediatulkkauksen erityispiirteiden tarkastelu on olennaista kokonaisvaltaisen aineistoanalyysin tuottamiseksi.

3.1 Välitettyä puheviestintää

Viestinnällä tarkoitetaan tässä yhteydessä niitä ihmistenvälisen kanssakäymisen tilanteita, jossa viesti kulkee lähettäjältä vastaanottajalle. Viestillä puolestaan tarkoitetaan sellaista merkityksellistä kieli- ja muuta ainesta, joka saa muodon esimerkiksi kuvan, kirjoitetun tekstin tai puheen kautta niin, että viestinnän osapuolet voivat sen ymmärtää. Puhuttu viestintä eroaa kirjoitetusta monessa suhteessa. Tiittulan (1992, 12–13) mukaan erona kirjoitettuun kieleen puhuttu kieli on interaktiivista eli puhuja ja kuulija ovat ajallisesti ja paikallisesti yhtä aikaa läsnä ja voivat saada ja vastaanottaa palautetta toisiltaan. Puheviestintä on tilannesidoksista eli puhujan ja kuulijan tilannekonteksti on sama. Viestin vastaanottaja tunnetaan ainakin niin, että tiedetään, kenelle puhutaan. Puhe on monikanavaista eli se sisältää sekä kielellistä että ei-kielellistä viestintää, ja siinä on paljon kielellistä vaihtelua. (Mts.) Kielellinen viestintä tarkoittaa kielisysteemin varsinaista kielellistä osaa, joka käsittää kieliopin, sanaston sekä kieliopillisen prosodiikan eli fonologiset keinot, joilla on erilaisia kieliopillisiä funktioita (Tiittula 1992; Iivonen, Horppila, Heikkonen & Rissanen 2000). Ei-kielellinen viestintä pitää sisällään kieliopin ulkopuolelta tulevat äänenkäytön osa-alueet: esimerkiksi yksilölliset, murteelliset, asennetta kuvaavat tai sosiaaliset prosodiset piirteet sekä puhutun kielen paralingvistiset elementit, jotka eivät kuulu kieliopilliseen systeemiin, kuten äänenkorkeuden ja -voimakkuuden vaihtelut sekä äänensävy. Lisäksi puheviestinnässä viestin välittymiseen vaikuttavat osallistujien eleet ja ilmeet eli kinesiiikka sekä puhetilanteen järjestäminen ja tilan käyttö eli proksemiikka. (Tiittula 1992, 43–44; Iivonen ym. 2000.) Kielellisellä vaihtelulla Tiittula (1992, 46) viittaa puhetta ja kirjoitusta sääteleviin sosiaalisiin ja viestinnällisiin rajoituksiin, joiden takia eri kielimuotoja, kuten puhe- ja yleiskieli, syntyy.

Luonnollisen kielen käyttö on monitahoinen järjestelmä. Etenkin prosodiikan määritelmät ulottuvat laajalle eikä ole täysin kiistatonta, mistä jokin kielen prosodinen piirre on lähtöisin. Esimerkiksi intonaatio eli sävelkulun vaihtelu voidaan tulkita niin yksilölliseksi kuin yhteisölliseksikin puhettavaksi (Iivonen ym. 2000). Puheviestintää ei voida ymmärtää suppeassa muodossa kielellisen viestin välittymisenä, vaan siinä vuorovaikutustilanne koostuu olennaisilta osiltaan myös ei-kielellisistä merkityksistä. Samalla myös kieli muuttuu: monet kielelliset osat, jotka kirjoitetussa viestinnässä merkitsevät yhtä, voivat puheviestinnässä tarkoittaa toista. Esimerkiksi jotkut konjunktiot voivat puhutussa kielessä toimia tauon tai täytesanan merkityksessä, kun taas kirjoitetussa kielessä ne yleensä osoittavat lauseiden hierarkiasuhteita. Siinä missä yhteisesti ymmärretyt merkitysajaksot eli lauseet

erotetaan kirjoitetussa kielessä välimerkein, puhutussa kielessä on mielekkäämpää puhua lausumista, joiden vaihtumista merkitään muun muassa intonaatiolla (Iivonen, Nevalainen, Aulanko & Kaskinen 1987, 225). Oman haasteensa puheviestintätilanteeseen tuo se, tapahtuuko viestintä saman kielen sisällä vai useamman eri kielen – ja kulttuurin – välillä.

Simultaanitulkkaus on monikielistä puheviestintää, jossa lähtökohtana on lähtökielisen, puhutun kielen viestin prosessointi ja siirtäminen ymmärrettävässä, puhutussa muodossa kohdekielille. Kalina (1998, 101–103) tekee eron yksikielisen viestinnän, *monolinguale Kommunikation*, ja välitetyn viestinnän, *gemittelte Kommunikation*, välillä. Molemmissa viestinnän lähtökohtana on osanottajien yhteisesti jakama tietoisuus maailmasta, mutta myös yhteisen kielen tunteminen ja käyttö on edellytys ymmärtämiselle ja ymmärretyksi tulemiselle (mt. 102). Yksikielisessä ja välitetyssä viestinnässä myös viestin välittyminen alkaa ja päättyy samalla tavalla: lähettäjä muodostaa viestin ja lähettää sen, kohde vastaanottaa viestin ja muodostaa siitä tulkinnan omaan merkitysmaailmaansa perustuen.

Yksikielinen ja välitetty viestintätilanne poikkeavat toisistaan kuitenkin siinä vaiheessa, kun viesti on lähetetty, muun muassa seuraavin tavoin: Kalinan (mt. 104–108) mukaan yksikielisessä viestinnässä viestin vastaanottaja on samalla myös viestinnän kohde, joka muodostaa viestistä oman mielenmaailmansa mukaisen tulkinnan, kun taas välitetyssä viestinnässä viestin vastaanottaja ei ole viestin varsinainen kohde eli se osapuoli, kenelle viesti on tarkoitettu. Tulkki vastaanottaa viestin ja välittää sen eteenpäin varsinaiselle kohteelle eli yleisölle. Toinen merkittävä ero yksikielisen ja välitetyn viestinnän välillä liittyy viestin vastaanottoon. Yksikielisessä viestinnässä viesti välittyy suoraan lähettäjältä vastaanottajayleisön mielenmaailmaan saaden uusia merkityksiä, kun taas välitetyssä viestinnässä tulkki vastaanottaa viestin ja välittää sen edelleen pyrkien säilyttämään alkuperäisen viestin merkitysisällön. Lisäksi viestintätilanteet eroavat toisistaan vuorovaikutuksen suhteen: yksikielisessä viestinnässä viestin lähettäjä ja vastaanottaja voivat vaihtaa rooleja ja saada välitöntä palautetta toisiltaan, mutta välitetyssä viestinnässä viestimisprosessi on yksisuuntainen (mts.). Tässä on kuitenkin syytä huomauttaa, että viestin lähettäjä voi tulkkaustilanteesta riippuen saada palautetta yleisöltä esimerkiksi ilmeiden ja eleiden kuten suosionosoitusten kautta. Siitä huolimatta vuorovaikutus välitetyssä viestinnässä ainakin kielen suhteen muuttuu tai jää vajaaksi. Voidaan myös ajatella, että itse viesti muuttuu välitetyssä viestinnässä, koska se välitetään ja käännetään kielestä – ja kulttuurista – toiseen. Sitä, miten viesti voi muuttua, pohditaan edempänä.

3.2 Viestinnällisiä erityispiirteitä

Vaikka monet yksikielisen viestinnän olosuhteista pätevät sellaisenaan myös välitettyyn viestintään, tulkkaustilanteessa vallitsee monia sellaisia tekijöitä, jotka vaikeuttavat viestin välittymistä (Kalina 1998, 106). Seuraavaksi katsotaan näitä ominaisuuksia erityisesti simultaanitulkkauksen näkökulmasta, minkä jälkeen siirrytään tarkastelemaan erilaisia tulkkausstrategioita, joiden avulla viestinnällisiä ongelmia pyritään tulkkausprosessin aikana ratkomaan ja vähentämään.

3.2.1 Puhujan ja tulkin suhteen

Puhujalla tarkoitetaan tässä lähtökielisen viestin lähettäjää. Puhujan ja tulkin suhde on tiivis: tulkki ilmentää puhujaa tulkkaustilanteessa. Perinteisesti tulkilta vaaditaan neutraalia asennetta; tunteet tai henkilökohtainen suhtautuminen puhujaan eivät saa vaikuttaa tulkkaussuoritukseen. Tulkkaus voidaan kuitenkin nähdä tavoiteorientoituneena toimintana, jossa tulkin rooli on toimia puhujan viestinnällisten tavoitteiden välittäjänä ja jossa tulke välittää myös lähtötekstin ei-kielelliset piirteet (Kopczynski 1994, 89). Tulkkaustilanne koostuu erilaisista osallistujista, joilla kaikilla on omat asenteensa, tavoitteensa ja lähtökohtansa. Puhujalla on määrätty asema sekä yleisön että tulkin silmissä. Lisäksi hänellä on jokin tavoite viestin välittämisessä sekä tietty asenne vastaanottajia kohtaan. Samoin vastaanottajilla on oma suhtautumisensa puhujaan ja tämän viestiin. Tulkin suoritukseen vaikuttavat lähtökohtaisesti ammattitaito, asennoituminen ja tulkkausstrategian valinta. (Mt. 88.)

Yleensä viesti välittyy simultaanitulkkaustilanteessa puhujalta tulkille teknisten laitteiden välityksellä. Puhuja puhuu mikrofoniin, jonka kautta hänen äänensä ääni välittyy tulkkikopissa istuvan tulkin kuulokkeisiin. Tulkki puolestaan puhuu omaan mikrofoniinsa, joka välittää kohdekielisen tulkkeen kuulijoille. Simultaanitulkkaus on siis täysin riippuvainen teknisten laitteiden toiminnasta (Kirchhoff 2002, 113), mikä jo itsessään luo mahdollisuuden viestinnän epäonnistumiselle. Laitteistovikojen tai laitteiden epäasianmukaisen käytön johdosta viestintä voi vaikeutua esimerkiksi niin, että puhujan mikrofoni on liian pienellä, jolloin tulkki ei kuule tätä kunnolla. Myös erilaiset häiriöäänet tai huono äänentoiston laatu vaikeuttavat tulkin työtä. Kuitenkin kaikki osapuolet ovat vastuussa siitä, että omien kuulokkeiden ja/tai mikrofonin äänenvoimakkuus on itselle sopiva.

Puhuja voi omalta osaltaan helpottaa tai vaikeuttaa tulkkausta (Seleskovitch 1988; Kalina 1998). On muun muassa todettu, että suoraan paperilta luetun puheen tulke sisältää enemmän virheitä kuin vapaasti puhutun, puhutun kielen rakenteita noudattavan puheen tulke (Vuorikoski 2004, 207–208/226). Kirjoitettu kieli on rakenteeltaan monitasoisempaa, ja merkitykset on pakattu tiiviisti, kun taas puhutussa kielessä erilaiset tauot ja taukoja merkitsevät sanat kuten *tota, ja, mutta*, tekevät viestinnästä väljempää (Tiittula 1992). Spontaanissa, vapaasti muotoillussa puheessa puhuja käyttää olennaisesti enemmän ei-kielellisiä osa-alueita kuten eleitä ja äänenkäyttöön liittyvää vaihtelua, mikä on tärkeää viestin ymmärtämisen kannalta. (Seleskovitch 1988, 13–15.) Usein puhujan ja tulkin välillä on kuitenkin niin suuri etäisyys, ettei tulkin ole mahdollista nähdä sellaisia visuaalisia ilmentymiä kuten kasvoniilmeitä.

Yhtenä tulkkausviestinnän haasteena on se, miten tulkki voi ilmentää puhujaa. Tämä on pragmaattisen, puhujan tavoitteita tarkastelevan lähestymistavan ja siten myös poliittisen puheen tulkkaamisen kannalta keskeinen kysymys. Puhe-esitys ei koostu pelkästä viestin kielellisestä ja ei-kielellisestä osasta, vaan siinä vaikuttavat myös puhujan olemus ja käyttäytyminen viestintätilanteessa. Lisäksi yleisön ja tulkin ennakkokäsityksillä ja -tiedoilla on merkitystä viestin ymmärtämisen kannalta. Usein puhe on tarkoitettu vastaanotettavaksi sekä auditiivisen että visuaalisen kanavan kautta; yleisö sekä näkee että kuulee puhujan. Ei-kielellinen esiintyminen tukee viestin merkityssisällön välittymistä. Simultaanitulkkaustilanteessa puhuja ja yleisö sijaitsevat usein hyvässä näköyhteydessä toistensa suhteen, mutta suora auditiivinen yhteys puuttuu, koska puhe kulkee yleisölle tulkin kautta. Näin ollen tulkilla on käytössään yleensä auditiivinen ja puheen esittäjällä visuaalinen ilmaisukanava suhteessa yleisöön.

Simultaanitulkkauksessa eläytyminen puhujan rooliin on useimmiten tiedostamatonta (Kirchhoff 2002, 118), ja viestinnän onnistumisen voidaan katsoa riippuvan tulkin simulaatiokyvyn laadusta (Setton 2002, 193) eli siitä, miten hyvin tulkki jäljittelee puhujaa. Kuitenkin on muistettava, että puhujan puhe- ja esittämistavan välittyminen on sitä vaikeampaa, mitä enemmän lähtö- ja kohdekieli eroavat toisistaan (mt. 113). Voidaankin pohtia, tuleeko tulkin pyrkiä ilmentämään puhujan esiintymisen kaikkia puolia, ja jos tulee, kuinka pitkälle tämä on mahdollista.

3.2.2 Viestin suhteen

Kalinan (1998, 108) mukaan tulkin tulee kääntää lähtökielinen viesti niin, ettei hän muuta sen intentioita, tietosisältöä, koherenssia tai muitakaan merkitystä kantavia ominaisuuksia; toisin sanoen hän siirtää viestin kieleltä toiselle. Onnistuneen tulkkauksen kriteerinä voidaan nähdä vaatimus siitä, että tulkki välittää lähtökielisen viestin merkitysisällön kohdekielille ymmärrettävässä muodossa. Mistä tämä merkitysisältö sitten muodostuu, ja voiko sitä välittää sellaisenaan kielestä toiseen?

Settonin (2002, 180) mukaan merkitys voi olla looginen eli kielestä tuleva tai kontekstista määrittyvä viestinnän osa. Sanoilla ja käsitteillä on denotatiivinen eli eräänlainen perusmerkitys, mutta tietyssä tilanteessa niillä voidaan viitata johonkin toiseen, tavanomaisesta poikkeavaan merkitykseen. Lisäksi on huomattava, että viestinnässä käytetään monenlaista kielellistä ja ei-kielellistä merkityksainesta, joka voi olla loogista, kuten jotkut kieliopilliset prosodiset piirteet, tai kontekstista tulevaa, kuten äänensävy. Onhan sillä merkityksellistä eroa, esitetäänkö esimerkiksi ranskan kielessä joku asia nousevalla (kysymys) vai tasaisella (toteamus) intonaatiolla, vihaisesti vai lempeästi.

Ihmisten käyttämä merkkijärjestelmä koostuu kielellisestä (auditiivinen, sanallinen viestintä), paralingvistisesta (auditiivinen, sanaton viestintä) ja kinesiiikan (ruumiin liikkeistä johtuva visuaalinen viestintä) osa-alueista, mikä tarkoittaa, että sanat yksinään eivät riitä ilmaisemaan merkityksiä. Tarvitaan myös ei-kielellisiä tekijöitä, joiden funktio on korvata, tukea, toistaa ja tehdä ristiriitaiseksi kielellisiä merkkejä. Ei-kielelliset merkit ilmenevät viestinnässä eri tavoin, joten niiden tulkkaukseksi on myös olemassa monia eri mahdollisuuksia. Tämä asettaa simultaanitulkin uusien haasteiden eteen. Onko tulkin tarpeen tulkata kaikki puhujan ei-kielelliset viestit? Miten se tulee tehdä? Entä miten tulkin tulisi suhtautua puhujan virheisiin? Perinteisesti odotetaan, ettei hän toista esimerkiksi puhujan maiskauksia, sillä niiden katsotaan olevan viestin merkityksen kannalta epäolennaisia. Voi myös olla, ettei tulkki ymmärrä kaikkea ei-kielellistä viestintää. (Poyatos 2002, 236–242.)

Ei-kielellisen viestinnän merkitys tulkkauksen kannalta näyttää riippuvan tulkkajajajista: esimerkiksi oikeustulkkauksessa on tärkeää, että tulkki toistaa puhujan ei-kielellisen viestinnän elementit kuten epäröintiä kuvaavan änkytyksen, kun taas konferenssitulkkauksessa etäännyttään puhujasta niin, että tarkoituksenmukainen tulkkauksuoritus rajataan viestin kielelliseen sisältöön. Jos ei-kielellinen viestintä halutaan tulkata, on tulkin osattava tunnistaa sen elementit lähtötekstistä, kohdattava puhujan

viestin sisältö puolueettomasti ja päätettävä, tuleeko ei-kielellinen viestintä tulkita vai imitoida (Daró 1994, 264). Täten ei-kielellisen viestinnän tulkkauksessa on tiedostettava, toimiiko jokin lähtötekstin piirre samalla tavoin (imitoituna) kohdekielessä niin, että sen merkitys säilyy samana, vai onko sitä muokattava (tulkittava) oikean kohdekielisen tulkinnan luomiseksi. Ei-kielellisen viestinnän tulkkaminen voi muuttaa tylsältä tai jopa epämiellyttävältä kuulostavan standarditulkkauksen elävämmäksi (mts.), mikä voi vaikuttaa merkittävästi tulkkauksen vastaanottoon.

Viestinnässä puhuja ohjaa kuulijaa ymmärtämään viestin oikein (Setton 2002, 180), mutta hän ei tietenkään voi yksin määrätä, ymmärtääkö kuulija viestin, vaan se riippuu myös siitä, missä määrin kuulijan tietoisuus kohtaa puhujan tietoisuuden. Tämän edistämiseksi puhujan kannattaa analysoida yleisönsä ja suunnitella puhe havaintojaan apuna käyttäen.

Ei-kielelliset osa-alueet auttavat siis tulkkia ymmärtämään viestin kielellisen aineksen oikeassa merkityksessä ja ohjaavat kuulijoita visuaalisen kanavan kautta tulkitsemaan vastaanottamansa viestin oikein. Puhe-esityksen visuaaliset elementit tarjoavat kieliaineksen ohella relevanttia informaatiota myös tulkille (Setton 2002, 182), mutta usein tulkki ei fyysisistä syistä kuten pitkästä etäisyydestä johtuen pysty havainnoimaan niitä. Toisaalta myös etäisyys puhujan ja yleisön välillä voi olla suuri ja sitä voidaan keinotekoisesti pienentää esimerkiksi suurentamalla puhujan kasvot valkokankaan avulla, jolloin yleisön on mahdollista nähdä muun muassa puhujan elekieli viestinnän aikana. Kaikissa tilanteissa ei kuitenkaan ole varmaa, pystyykö tulkki näkemään saman kuin yleisö. Visuaalisen viestintäkanavan merkitys tulee keskeiseksi myös mediatulkkauksen kohdalla, jota käsitelen myöhemmin tässä luvussa.

Yksi ongelma viestin suhteen tulkkauksessa liittyy tulkin tieto- ja taitotasoon. Tulkilla täytyy olla kieli- ja tulkkauksellisuuden lisäksi tietoa tulkattavasta asiasta (Kalina 1998, 106). Otetaan esimerkiksi kansainvälinen konferenssi, joka tulkataan simultaanisesti. Tällaisessa viestintätilanteessa viestin lähettäjillä ja kohteella eli yleisöllä voi olla yhtäläinen tietotaso viestittävästä asiasta mutta ei yhteistä kieltä. Vaikka ammattitaitoinen tulkki valmistautuu tulkkaukseen myös asiantiedon suhteen, hänen tietotasonsa on muihin osallistujiin nähden usein vaatimattomampi. Sitä vastoin hänellä on kyllä riittävästi kielitaitoa viestin välittämiseksi. Viestittävän asian puutteellinen tuntemus voi kuitenkin vaikeuttaa viestintää samoin kuin se, että lähtökieli on tulkille usein vieras kieli, jota hän ei osaa täydellisesti ja joka voi jättää jälkiä tulkkeeseen (mts.). Poliittisen retoriikan tulkkauksessa on viestin

välittymiseksi myös tärkeää, että tulkki tuntee lähtö- ja kohdekielisen retoriikan piirteitä. Esimerkiksi tulkkaaminen EU:n toimielimissä kuten Euroopan parlamentissa vaatii tulkilta taustatietoa ja kokemusta juuri kyseisen viestintäkontekstin käyttämistä elementeistä (Vuorikoski 2004). Tyyppiesimerkki ovat EU-sanasto sekä sellaiset metaforat, jotka liittyvät nimenomaan EU:n toimintaan ja joiden ymmärtäminen vaatii EU:n asioiden ja tapahtumien tuntemista (mt. 168–175).

3.2.3 Prosessin suhteen

Kirchhoff (2002, 112) on määritellyt simultaanitulkkauksen monivaiheiseksi prosessiksi, joka koostuu peruseräiteiltään seuraavalla tavalla:

- Decoding of a SL segment
- Recoding
- TL production
- Output monitoring (self-correction if necessary)

Tulkki vastaanottaa lähtökielisen viestinosan ja käsittelee eli toisin sanoen tulkitsee sen. Sitten hän suunnittelee ja muodostaa kohdekielisen viestin ja lähettää sen kuulijoille, minkä aikana ja jälkeen hän tarkkailee muodostamaansa tulketta ja korjaa sitä jos tarpeen. Prosessin aikana tulkki myös tarkkailee lähtökielistä viestiä. Tällainen monien vaiheiden samanaikaisuus luo erityisiä haasteita viestin välittymiselle ja ymmärtämiselle simultaanitulkkauksessa.

Tulkaustilanteessa tulkki on ymmärtämis-, muisti- ja suunnitteluprosessissa: hänen pitää ymmärtää lähtökielinen viesti, tallentaa se muistiin ja suunnitella kohdekielinen viesti (Kalina 1998, 107). Lisäksi tulkki vielä tuottaa kohdekielisen viestin. Simultaanitulkkauksessa nämä prosessit limittyvät tiiviisti toisiinsa, ja erityisen haasteen viestinnän onnistumiselle luokin juuri lähtökielisen viestin ymmärtämisen ja kohdekielisen viestin tuottamisen samanaikaisuus. Puhujan tuottama puhe tallentuu tulkin lyhytkestoiseen muistiin, ja puheen vastaanotto sekä tulkkeen tuottaminen ja lähettäminen ovat lähes yhtäaikaista (mt. 111).

Gile (2002) kuvaa simultaanitulkkausta kognitiivisen kapasiteetin eri tasojen käyttönä. Hänen mallinsa,

Effort Model, käsittää simultaanitulkkausprosessin eri vaiheet tuon kapasiteetin kuormituksena: ensinnäkin tulkin on käytettävä kognitiivista kapasiteettiaan lähtökielisen puheen kuuntelemiseen ja tulkitsemiseen, minkä jälkeen hän prosessoi eli suunnittelee ja lähettää kohdekielisen puheen jälleen kognitiivisen kapasiteettinsa avulla. Kaiken aikaan tulkki käyttää myös muistikapasiteettiaan prosessin tukena ennen kaikkea lyhytkestoiseen muistiin varastoimisen muodossa. Näin ollen simultaanitulkkaus on kognitiivisesti vaativa prosessi, jossa nämä eri vaiheet ja lisäksi niiden toiminnan järjestäminen ovat rajalliset ja jossa yhden osa-alueen kuormittuneisuus voi aiheuttaa häiriöitä toisessa. (Gile 2002, 163–166.)

Käytännössä tulkin on mahdollista tuottaa tulke vasta muutaman sekunnin viiveellä, sillä täydellinen ymmärtämisen, muistamisen, suunnittelun ja tuottamisen samanaikaisuus on kognitiivisesti mahdotonta (Kirchhoff 2002, 117). Se, kuinka yhdenmukaisesti tulke voidaan tuottaa, riippuu monista tekijöistä. Yksi tärkeimmistä vaikuttimista on jo mainittu tulkattavan kieliparin samankaltaisuus: mitä lähempänä lähtö- ja kohdekieli ovat esimerkiksi syntaksiltaan, sitä helpompi tulkin on tuottaa tulketta samanaikaisesti puhujan puheen kanssa (Kalina 1998; Kirchhoff 2002). Kielten ollessa läheisiä myös puheen ennakointi helpottuu, mikä osaltaan helpottaa tulkkaamista.³ Toinen simultaanisuuteen vaikuttava tekijä on puhujan puherytmi (Kalina 1998, 112). Tässä palataan jo edellisessä kappaleessa mainittuun huomioon siitä, että puhuja voi omalla esiintymisellään kuten esimerkiksi rauhallisella puherytmillä ja selkeällä artikulaatiolla helpottaa tulkin työtä. Pyrkimys samanaikaisuuteen voi kuitenkin aiheuttaa häiriöitä. Tätä tulkki voi yrittää välttää esimerkiksi aikaviiveellä. Myös tulkin harjoittama itsekontrolli tulkkeen suunnittelun ja tuottamisen aikana sekä sen jälkeen on esimerkki niistä strategioista, joita tulkki käyttää viestinnän laadun parantamiseksi. (Mts.)

* * *

Edellisissä kappaleissa on pyritty havainnoimaan simultaanitulkkauksen viestinnällisiä lähtökohtia sekä määrittelemään niitä ominaisuuksia, jotka tekevät simultaanitulkkauksesta viestinnän erikoisalan. Tällä tähdätään siihen, että lukija saa kuvan simultaanitulkkausprosessin monitahoisuudesta. Tarkoituksena on ollut myös eritellä niitä viestinnällisiä osa-alueita, jotka antavat eväitä edelleen selvittämään, millaisia haasteita poliittisen retoriikan tulkkaaminen asettaa tässä nimenomaisessa viestintätilanteessa. Seuraavaksi käsittelemme eräitä sellaisia strategioita, jotka on kehitetty helpottamaan viestin välittymistä

---

3 Ennakointi on yksi simultaanitulkkausta helpottava strategia, joita tulen käsittelemään kappaleessa 3.3.

simultaanitulkkausprosessissa. Tämä tarkastelu luo tärkeän pohjatyön myöhemmissä luvuissa tehtävälle tutkimusaineiston analyysille, sillä simultaanitulkkausprosessin ymmärtämisen kautta päästään pohtimaan myös niitä mahdollisuuksia, joita viestintätilanne tarjoaa poliittisen retoriikan välittymiselle, ja tarkastelemaan, mitä puhujan eetokselle voi tapahtua simultaanitulkkausprosessissa.

3.3 Tulkkauksen laatua parantavia strategioita

Tässä kappaleessa esittelen tulkkausprosessia helpottavia ja tukevia strategioita. Ammattitaitoinen tulkki voi vaikuttaa omaan tulkaussuoritukseensa monella tapaa joko suoritusta parantavasti tai joskus myös suoritusta heikentävästi. Tämän tutkimuksen kannalta on erityisen kiinnostavaa tutkia, miten tulkki voi parantaa omaa tulkaussuoritustaan niin, että tulkkeesta tulee mahdollisimman sujuva kohdekielinen kokonaisuus, jossa tyylliseikat ja retoriset elementit on myös otettu huomioon. Tulkkauksen laatua parantavat strategiat voidaan jakaa ymmärtämistä tukeviin ja tulkkeen muodostamista helpottaviin prosesseihin (Kalina 1998, 115–121). Lisäksi on syytä ottaa huomioon erilaiset korjaus- ja hätästrategiat (mts.), sillä ne auttavat osaltaan näkemään simultaanitulkkaustilanteen vaativuuden.

Tulkkauksen laatu ei ole objektiivinen arvo, vaan eri tilanteissa hyvä tulke voidaan määritellä eri tavoin riippuen siitä, mikä on kulloinenkin viestinnällinen konteksti. Konteksti määrittyy viestintätilanteen eri osa-alueiden kautta: aiemmin todettujen osallistujien asenteiden ja tavoitteiden lisäksi viestin muoto ja tarkoitus, vuorovaikutuksen ja tulkkauksen normit kulloisessakin puheyhteisössä sekä viestintätilanteen asetelma (tekniikka, tilat ja niin edelleen) vaikuttavat käsitykseen tulkkauksen laadusta. Esimerkiksi tieteellisessä kongressissa viestin asiasisällön lähde- ja kohdekielinen vastaavuus lienee voimakkaammin hyvän tulkkauksen mitta kuin tyylin välittäminen. Myös vuorovaikutuksen normit (mikä on hyväksyttävää tietyssä yhteisössä tietyssä tilanteessa) saattavat vaikuttaa niin, että lähtökielinen viesti muuttuu kohdekieleeseen mentäessä (esimerkiksi kirosojen lieventäminen), mikä voidaan kokea hyvänä, kohdeyleisön ja tilanteen luonteen ymmärtävänä tulkkeena tai – jossakin toisessa kontekstissa – harmittavana tulkkausvirheenä. (Kopczynski 1994, 88–89.)

Ymmärtämistä tukevia strategioita tulkki hyödyntää ennen tulkkausta ja sen aikana. Niiden avulla hän pyrkii parantamaan tulkkaussuoritustaan viestintätilanteen ja lähtötekstin kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kautta. Ei riitä, että tulkki hallitsee lähtö- ja kohdekielen. Sen lisäksi hänen on ennen tulkkausta tunnettava viestintätilanteen asettamat määritteet (kuka puhuu ja kenelle, miksi ja mistä aiheesta) sekä tulkkauksen aikana osattava jakaa lähtöteksti sellaisiin viestinosiin, jotka mahdollistavat paitsi tulkkauksen lähtökielisen vastaavuuden myös sen kohdekielisen sujuvuuden.

Tulkkaukseen valmistautuminen tapahtuu hankkimalla tietoa viestintätilanteesta – osallistujista ja käsiteltävästä aiheesta – jotta tulkin on tulkkauksen aikana helpompi ymmärtää esimerkiksi sellaisia asiayhteyksiä, jotka eivät käy lähtötekstistä ilmi mutta jotka ovat aiheen kannalta olennaisia. Valmistautumista on muun muassa tulkattavaan aiheeseen liittyvään materiaaliin tutustuminen, sanaston hankinta tai esitettävän puheen tai esitelmän lukeminen, jos sellainen on saatavilla. Valmistautuminen on tärkeää myös siksi, että se auttaa tulkkia suunnittelemaan etukäteen tulkkeessa käytettäviä tyyli- ja retorisia keinoja. (Kalina 1998, 115–116.)

Päättele auttaa tulkkia selviämään viestintävaikeuksista silloin, kun hän ei ole täysin ymmärtänyt lähtötekstiä esimerkiksi teknisten häiriöiden tai lähtötekstin huonon laadun takia. Tulkki voi käyttää päätelyä myös silloin, kun hän pyrkii selviämään erilaisista lähtö- ja kohdekielen eroista niin, että hän käyttää tulkkeessa lähtökielisiä elementtejä. (Kalina 1998, 116.) Vaikka päättele helpottaa tulkin työtä, se voi myös häiritä tulkkeen vastaanottoa. Puheen retoriikan eli vaikuttavuuden kannalta päätteyllä voi olla negatiivinen vaikutus etenkin silloin, kun kohdetekstistä tulee sen takia kömpelöä tai oudon kuuloista.⁴ Päättele voi kuitenkin olla tulosta laajemmasta viestintätilanneanalyysistä, jonka tulkki on muodostanut tulkkaussuorituksen tueksi ja jossa hän on pohtinut muun muassa puhujan tavoitteita (Chernov 1994, 144). Tällainen kontekstianalyysi helpottaa siis tulkkia ennakoimaan puhujan mielenliikkeitä.

Ennakointi on tulkkausstrategia, jossa tulkki käyttää päätteyllä ennustamaan lähtötekstin kulkua ja siinä ilmaantuvia elementtejä (Kalina 1998, 117). Simultaanitulkkauksessa ennakointi on yksi tärkeimpiä ymmärtämistä tukevia strategioita etenkin silloin, kun lähtökielen lauserakenne sitä vaatii. Esimerkiksi saksassa pääverbi voi sijoittua lauseen loppuun, jolloin tulkin saksasta päin tulkattaessa tulee osata

---

4 Tulkkauksen häiriöitä käsitellään luvussa 3.4.

ennakoida se joskus hyvinkin paljon etukäteen. Vaikka ennakointi helpottaa tulkkausprosessia, liittyy siihen kuitenkin aina väärän olettamuksen ja sanavalinnan riski, minkä vuoksi tulkin on hallittava myös asianmukaiset strategiat väärän ennakoinnin korjaamiseksi (mts.). Kohdetekstin sujuvuuden kannalta ennakointi on usein tarpeellista, ja jos virheitä sattuu, hyvä tulkki korjaa ne puheen aikana keskeyttämättä sitä.

Segmentoinnilla tarkoitetaan viestin jakamista sellaisiin osiin, jotka tulkki kokee järkeviksi kokonaisuuksiksi tai jotka hänen on mahdollista muun muassa muistikapasiteettinsa puitteissa prosessoida. Myös puhuja voi vaikuttaa segmentointiin siten, että hän osoittaa puheessaan esimerkiksi tauoilla tai painotuksin sen, miten tulkin kannattaa segmentointi tehdä. Segmentointi ei kuitenkaan rajoitu pelkästään lähtötekstin ymmärtämisen prosessiksi, vaan tulkki jakaa muodostamansa tulkkeen edelleen kohdekielelle mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Näin segmentointi tukee sekä lähtötekstin ymmärtämistä että tulkkeen muodostamista. (Kalina 1998, 117.) Simultaanitulkkauksessa mielekkäitä kokonaisuuksia muodostavat jopa yksittäiset sanat, sillä tulkkausprosessin dynaamisesta luonteesta johtuen tulkki ei voi käsitellä kovin suuria kokonaisuuksia ilman että hän tekee virheitä seuraavien segmenttien kohdalla. Tulkki voi käyttää esimerkiksi intonaatiota segmentoinnissa merkitsemään viestinosien semanttisia vaihtoja (Ahrens 2004).

Samalla, kun tulkki vastaanottaa ja käsittelee lähtötekstiä, hänen tulee tehdä päätöksiä kohdetekstin eli tulkkeen muodostamisen suhteen: millä tavalla tulkkeesta tulee lähtötekstiä ja sen tavoitteita vastaava mutta myös kohdekielellä sujuva viesti? Osa tulkkeen muodostamisen strategioista perustuu lähtötekstianalyysiin, osa taas on kohdeteksti- ja kohdekulttuurilähtöisiä (Kalina 1998, 118–121).

Lähtötekstilähtöisiä tulkkeen muodostamisen strategioita ovat muun muassa erilaiset tietoiset syntaktiset ja leksikaaliset muutokset. Niiden käyttö helpottaa paitsi tulkin työtä myös tulkkeen ymmärrettävyyttä, sillä muutoksilla tähdätään sujuvampaan kohdekieliseen esitykseen. Lähtötekstin elementtien siirto sellaisenaan tulkkeeseen (esimerkiksi nimet tai luvut) on myös yksi tulkkeen muodostamista helpottava strategia, sillä se paitsi vähentää tulkin kognitiivista taakkaa myös ehkäisee mahdollisia käännösvirheitä. (Kalina 1998, 118–119.) Etenkin simultaanitulkkauksessa lähtötekstin elementtien siirto sellaisenaan tuo merkittävää apua, ja lähtökielen hyvä hallinta on tärkeää, sillä viestintävaiheiden nopeuden ja samanaikaisuuden vuoksi syntaktisten ja leksikaalisten muutosten miettimiseen ei jää paljon aikaa; pikemminkin muutosten tulisi tapahtua lähes automaattisesti.

Kohdetekstilähtöiset tulkkeen muodostamisen strategiat ovat myös eri tavoin sidoksissa lähtötekstiin. Tulkkeen on perustuttava lähtötekstiin, ja tulkin on etsittävä lähtökielen ilmaisuille kohdekielisiä vastaavuuksia pyrkien näin koherenttiin kohdekieliseen ilmaisuun. Myös asian tiivistäminen tai laaventaminen voi olla tietoinen strategia. Kohdetekstilähtöisissä strategioissa korostuu tulkkauksen viestinnällinen merkitys: tulkin on tehtävä tietoisia valintoja kohdetekstin tyylin ja esittämisen, esimerkiksi intonaation tai muiden ei-kielellisten keinojen käytön suhteen. (Kalina 1998, 119.)

Tulkkausta tukevien strategioiden ammattitaitoisesta käytöstä huolimatta tulkki joutuu silloin tällöin turvautumaan myös erilaisiin tulkkausta avustaviin strategioihin viestinnän sujuvan jatkumisen takaamiseksi. Ongelman ilmaantuessa tulkin on päätettävä, minkä viestinnällisen osa-alueen hän uhraa ja mikä on olennaista juuri siinä tilanteessa säilyttää. Yleinen *hätästrategia* on lähtötekstin tiivistäminen. Se on tarpeen etenkin sellaisissa ongelmatilanteissa, jotka johtuvat tulkin muisti- tai ymmärtämiskapasiteetin ylittävästä rasituksesta, lähtötekstin suuresta informaatiotiheydestä tai monimutkaisesta rakenteesta, kieliparin erilaisuudesta tai muista epäedullisista olosuhteista viestintätilanteessa (Kalina 1998, 119). Myös erilaiset ilmaisun sävyä muuttavat strategiat kuten yleistäminen, korostaminen, neutralisointi, korvaaminen tai mainitsematta jättäminen ovat hätästrategioita (mt. 120) eikä niitä tulisi käyttää muussa tarkoituksessa, sillä ne vaikuttavat vääjäämättä tulkkeen vastaanottajien saamaan kuvaan lähtötekstistä ja sen esittäjästä.

Tulkkauksen laatua arvioitaessa on muistettava, että itse tulkkausprosessi on viestintämuotona rajallinen, ja syy siinä tapahtuviin virheisiin tai häiriöihin voidaan jäljittää usein myös tähän rajoittuneisuuteen. Virheitä syntyy, jos jokin kapasiteetti ylikuormittuu. Esimerkiksi juuri mainittu puheen korkea informaatiotiheys tai nopea puhe voivat ylikuormittaa tulkin prosessointikapasiteettia vieden kognitiivista tilaa muilta osa-alueilta. (Gile 2002, 163–170.)

3.4 Tulkkauksen laatua häiritseviä tekijöitä

Tässä kappaleessa on tarkoitus eritellä simultaanitulkkaustilanteessa esiintyviä häiriötekijöitä. Edellä on pyritty kuvaamaan simultaanitulkkaus erityisenä viestinnän lajina sekä esittelemään simultaanitulkkausprosessille ominaisia piirteitä. Prosessin kuvaamisen jälkeen on esitelty niitä strategioita, joilla tulkki viestintätilanteessa pyrkii parantamaan tulkkeen laatua ja viestintää kokonaisuudessaan. Lähtökohtana on ollut, että tulkki pyrkii hyvään ja laadukkaaseen tulkkaukseen. Tulkki on pääosassa, koska hänen roolinsa tulkkausviestintätilanteessa on keskeinen; juuri tulkki välittää siinä viestit. On kuitenkin syytä muistaa, ettei laadukkaaseen viestintään pääseminen johdu pelkästään tulkista ja hänen ammattitaidostaan, vaan siihen vaikuttaa muitakin viestintätilanteeseen ja sen eri osapuoliin liittyviä tekijöitä.

Koska viestintä on inhimillistä toimintaa, se ei liene koskaan täydellistä, vaan siihen sisältyy viestinnällisiä häiriöitä – ymmärtämättömyyttä, ei-ymmärretyksi tulemista ja niin edelleen. Häiriöitä ei esiinny ainoastaan välitetyssä viestinnässä, vaan ne ovat yleisiä myös yksikielisessä viestinnässä ja korjaantuvat usein viestinnän edetessä esimerkiksi siten, että viestin välittäjä korjaa itse itseään tai vastaanottaja tekee tarkentavia kysymyksiä. Simultaanitulkkaus on erityinen viestinnän laji, jossa puhujan ja viestin varsinaisen kohteen eli yleisön välinen vuorovaikutus on rajoittunutta. Koska tulkilla on keskeinen rooli onnistuneen viestinnän tekijänä, on kehitetty erilaisia strategioita parantamaan viestintää, joita tarkasteltiin edellisessä kappaleessa. Seuraavaksi onkin tarpeen luoda katsaus tulkkaustilanteessa esiintyviin häiriöihin. Se on keskeistä tämän tutkimuksen aineiston kannalta, sillä eritelläksemme poliittisen retoriikan tuomia haasteita simultaanitulkkaustilanteessa on tärkeää ymmärtää tuo tilanne kokonaisvaltaisesti.

Tulkkausprosessin aikana ilmenevät häiriöt voivat johtua tulkin ammattitaidon puutteesta. Tulkin ammattitaito perustuu kieli-, kulttuuri- ja tulkkauskompetenssiin. Kieli- ja kulttuurikompetenssilla viitataan tulkin asiantuntemukseen työkielten käytössä ja niihin liittyvien kulttuurien tuntemisessa. Hänen on ymmärrettävä lähtökielen teksti ja se kulttuuri, jossa teksti on tuotettu, sekä osattava muodostaa siitä kohdekieleen ja -kulttuuriin sopivia tulke. Kieli- ja kulttuurikompetenssiin kuuluu myös tulkkaustilanteeseen valmistuminen, esimerkiksi tulkkaustilanteessa käsiteltävään aiheeseen

tutustuminen. Tulkkauskompetenssi tarkoittaa, että tulkki ymmärtää tulkkausprosessin, osaa käyttää tilanteeseen sopivia strategioita sekä tiedostaa niiden rajat ja mahdollisuudet. (Kalina 1998; Pöchhacker 2000.)

Nämä taidot luovat perustan ammattitaitoiselle tulkkaukselle. Tulkkausprosessi on puheviestintää, jolle on ominaista myös yksikielisessä viestinnässä tyypilliset häiriöt eli viestinnälliset virheet ja puutteet. Tulkkausviestinnässä tulkin virheet arvioidaan tulkkausprosessin lähtökohdista, ja ne voivat ilmaantua kaikissa prosessin vaiheissa. Ymmärtämävaiheen virheet voivat johtua muun muassa huonoista kuulo-olosuhteista tai tulkin puutteellisesta kieli- ja kulttuurikompetenssista lähtötekstiin nähden. Suorittamisvaiheen virheet puolestaan ilmenevät laadullisesti huonona tulkkeena, mikä voi jälleen johtua puutteista eri kompetenssien hallinnassa. (Kalina 1998, 122–123.) Tulkkeen laatua huonontavat esimerkiksi änkytys, turha toisto, väärät sanat tai ilmaisut, lähtökielisen viestinosan pois jättäminen tulkkeesta tai pitkät, tarpeettomat tauot. Barik (1994, 121–133) luokittelee virheet *poisjättöihin, lisäyksiin ja korvaamisiin*. Usein ei ole kuitenkaan täysin selvää, mikä on virhe. Barikin (mts.) mukaan virhe voidaan kuvata merkityksen muuttumiseksi siten, että tulkin välittämä kohdekielinen merkityssisältö on eri kuin lähtökielinen. Gilen (2002) mukaan häiriöitä ovat virheet ja muut sellaiset tulkkausprosessiin vaikuttavat tekijät, jotka kuormittavat tulkin kognitiivista kapasiteettia ja jotka näin ollen voivat aiheuttaa uusia virheitä. Tämä on erityisen tärkeä huomata simultaanitulkkauksessa, koska tulkki vastaanottaa lähtötekstiä koko ajan. Tällöin esimerkiksi yhteen sanaan takertuminen voi viedä tulkin huomion liiaksi pois seuraavilta viestinosilta, mikä aiheuttaa sen, että joku muu osa informaatiota voi jäädä tulkkeesta kokonaan pois.

Ammattitaitoinen tulkki tiedostaa häiriöiden mahdollisuuden ja on valmis kohtaamaan ne. Hän on käytössään erilaisia korjausmenetelmiä, mutta on syytä huomata, että niiden käyttö voi johtaa uusiin virheisiin; tästä syystä myös korjaamatta jättäminen on yksi tapa välttää virheitä (Kalina 1998, 125).

Lopuksi on syytä muistuttaa laadun määrittämisen vaikeudesta. Paitsi että hyvä tulkkaussuoritus saa erilaisia normeja tulkkaustilanteesta riippuen, simultaanitulkkauksessa voidaan erottaa myös objektiivinen ja subjektiivinen laatu. Se, mikä yleisöstä tuntuu hyvältä tulkkaukselta, ei ole sitä välttämättä asiantuntijoiden asettamien laatukriteerien mukaan (Collados Aís 2002, 336). Esimerkiksi hyvin puhuttu mutta lähtötekstivastaavuudeltaan virheellinen tulke voi saada hyvän arvosanan ja hyväksynnän kohdeyleisön joukossa, jolla ei tietoa lähtötekstin sisällöstä. Toisaalta voidaan myös

ajatella, että se, mikä on hyvä tulke, ei välttämättä kuulosta hyvältä tulkkeen vastaanottajien mielestä.

3.5 Simultaanitulkaus mediatulkkauksen näkökulmasta

Tässä kappaleessa perehdytään tarkemmin tutkimusaineistona olevaan viestintätilanteeseen mediatulkkauksen teorian kautta. Perinteisen simultaanitulkkauksen, konferenssitulkkauksen, tarjoamat lähtökohdat aineiston analyysille eivät yksinään riitä, vaan viestintätilannetta on luonnollisesti havainnoitava myös mediatulkkauksen näkökulmasta, koska se tuo esiin perinteisestä poikkeavia ja tämän työn kannalta tarpeellisia näkökulmia aineistoanalyysiin. Toisin kuin konferenssitulkkauksessa hyvässä mediatulkkauksessa ei selvästikään riitä, että tulkki välittää viestin kuuloaistein havaittavan merkityssisällön kohdeyleisölle, vaan hänen on sovittava tulke myös televisioyleisön visuaalisesti vastaanottamaan kuvamateriaaliin.

Mediatulkaus on verrattain uusi tulkkauksen erikoisala, jossa tulkki tulkaa yleensä joko konsekutiivisesti tai simultaanisesti sähköisessä mediassa lähetetyssä ohjelmassa yhtä tai useampaa henkilöä yleisölle ja/tai keskusteluun osallistujille (Kalina 1998; Viaggio 2001). Tässä tutkimuksessa rajoitan mediatulkkauksen tarkastelun koskemaan ainoastaan tutkimusaineistolle relevanttia osaa aluetta, televisiossa tapahtuvaa simultaanitulkausta, ja käytän termiä 'mediatulkaus' nimenomaan tässä tarkoituksessa. 'Perinteisellä simultaanitulkkauksella' tai 'konferenssitulkkauksella' viitataan puolestaan konferenssi-tyyppisissä tilanteissa tapahtuvaan simultaanitulkkaukseen.

Miten mediatulkaus sitten eroaa perinteisestä simultaanitulkkauksesta? Seuraavaksi esittelen mediatulkkauksen erityispiirteitä samalla tavalla kuin hahmottelin simultaanitulkkauksen prosessia: tarkastelen viestintätilannetta osallistujien, viestin ja prosessin suhteen. Näin pyrin osoittamaan, että vaikka perinteinen simultaanitulkaus on perusta, jonka varaan viestintä tutkimusaineistossakin rakentuu, mediatulkkauksen tutkimus tarjoaa olennaisen tärkeitä lisävälineitä viestintätilanteen kokonaisvaltaiseen hahmottamiseen.

3.5.1 Osallistujien suhteen

Perinteisessä simultaanitulkkaustilanteessa ovat yleensä läsnä puhuja, tulkki ja yleisö, mutta mediatulkkauksessa osallistujien joukko lisääntyy televisioyleisöllä. Tämä on yksi merkittävimmistä tulkkaussellisista haasteista (Viaggio 2001, 47; Mack 2002, 205). Mediatulkkauksen kohde, televisioyleisö, on yleisesti ottaen etäisempi, laajempi ja heterogeenisempi kuin esimerkiksi konferenssitulkkauksen kohdeyleisö, joita yhdistää kiinnostus ja asiantuntemus samaa alaa kohtaan. Näin ollen mediatulkilta vaaditaan suurempien kulttuuristen ja psykologisten erojen käsittelyä (Viaggio 2001), sillä vaikka mediatulkkausta seuraava yleisö on myös voinut valikoitua esimerkiksi kiinnostuksen mukaan, periaatteessa on mahdollista, että kuka tahansa vastaanottaa tulkkeen.

Omassa tutkimusaineistossani osallistujien moninaisuus tulee hyvin ilmi. Viestintätilanne on televisioitu lehdistötilaisuus, jossa osallistujat ovat: puhujat (haastateltavat presidenttiehdokkaat), tulkki, studioyleisö (haastattelijat eli lehdistö), tilaisuuden puheenjohtaja ja televisioyleisö. Puhujat puhuvat englanniksi, koska studioyleisö on joukko eri maista tulleita toimittajia, ja tulkki tulkaa tai ainakin pyrkii tulkaamaan kaikki tilaisuudessa esitetyt puheenvuorot suomeen. Mediatulkki siis mahdollistaa ohjelman seuraamisen niille, jotka eivät lähtökieltä ymmärrä (Mack 2002, 207); tässä tutkimusaineistossa lähetyksen seuraaminen on mahdollista kaikille suomea ymmärtäville televisionkatsojille. Myös aineiston tulkkeet tehnyt tulkki koki erityisenä haasteena sen, että hänen suoritustaan seurasi mahdollisesti yli miljoona televisionkatsojaa. Hän koki tekevänsä tunnetuksi tulkkaustyötä ja tulkkien koko ammattikuntaa, ja se toi paineita hyvään suoritukseen.

3.5.2 Viestin suhteen

“The medium is the message.”

(Gabriele Mack 2002, 209)

Toinen merkittävä ero perinteiseen simultaanitulkkaukseen on visuaalisen viestintäkanavan korostunut merkitys. Mediatulkkauksessa tulkkeen vastaanottajalla on usein mahdollisuus seurata puhujan ilmeitä, eleitä ja muita visuaalisia viestejä hyvinkin läheltä esimerkiksi lähikuvan kautta. Viesti koostuu sekä auditiivisesti lähetetystä ja vastaanotetusta kielellisestä ja ei-kielellisestä informaatiosta että visuaalisen

kanavan kautta tapahtuvasta ei-kielellisestä viestinnästä. Perinteisen simultaanitulkkauksen tavoin myös mediatulkkauksen tavoitteena on, että tulke olennaisilta osiltaan vastaa lähtötekstiä (Viaggio 2001, 45), mutta on kiinnostavaa pohtia, mitä nuo olennaiset osat ovat. Se, että mediatulke vastaa auditiiviselta viestisisällöltään lähtötekstiä, ei riitä, vaan visuaalisuuden korostuminen on otettava huomioon. Kuitenkin tulkin ainoa viestintäkanava on hänen äänensä (Mack 2002, 209), joka taas on täysin riippuvainen teknisten laitteiden toimivuudesta.

Omassa aineistossani viestintä rakentui monella tapaa teknisten laitteiden toimivuuden varaan. Tilaisuuden vastaanottaminen television välityksellä ei olisi onnistunut ilman äänentoisto- ja kuvaustekniikkaa. Myös samassa tilassa olevat tilaisuuden osanottajat käyttivät äänentoistotekniikkaa, mikä paransi äänen kuuluvuutta. Viestintä heidän välillään ei ollut täysin riippuvainen teknisten laitteiden toimivuudesta, sillä se olisi voinut jatkua esimerkiksi mikrofonin mykistyessä niin, että olisi puhuttu kovempaa. Kuitenkin viestintä oli suunniteltu teknisten laitteiden varaan, jolloin häiriöt niiden toiminnassa olisivat todennäköisesti muuttaneet viestintätilanteen kulkua ja viestinnän laatua. Itse tulkkausprosessi taas oli täysin riippuvainen tekniikasta: tulkki vastaanotti ja lähetti viestin äänentoiston kautta, ja vastaanotto tapahtui niin ikään audiovisuaalisen laitteiston välityksellä. Hänellä oli näköyhteys puhujiin (ei kuitenkaan suoraa näköyhteyttä kaikkiin), lisäksi hän vastaanotti saman televisiokuvan tulkkipöydästä kuin televisioyleisö kotiin. Tekniikka oli testattu tilaisuutta edeltävänä päivänä, mikä tulkin mukaan vähensi stressiä itse tilanteessa, koska se toi varmuutta lähetyksen sujuvuuteen. Tekniikka toimikin tulkin näkökulmasta varsinaisessa viestintätilanteessa moitteettomasti.

Suorassa lähetyksessä tulkkeen tulisi välittyä mahdollisimman synkronisesti television välittämän kuvan kanssa (Viaggio 2001, 45). Millaiset mahdollisuudet tulkilla on synkronoida tulkkeensa lähtökielen visuaaliseen tilanteeseen? Omassa aineistossani tulkki istuu kopissa tilaisuudesta erillään, noin muutaman kymmenen metrin päässä haastateltaviin nähden yläviistossa. Hänellä on edessään televisioruutu, josta hän näkee lähetyksen samoin kuin televisioyleisö sen näkee. Tällöin hänellä on periaatteessa mahdollista sovittaa tulke sen mukaan, mitä lähetyksessä esitetään. Käytännössä on kuitenkin kysyttävä, millä tavoin tulkki pystyy hyödyntämään visuaalista viestintäkanavaa: sovittaako hän tulkkeensa televisiokuvan välittämiin puhujan kasvoihin esimerkiksi matkimalla tämän ilmeitä? Joskus auditiivisesta viestistä voi ”kuulla” puhujan paralingvistisen viestinnän, esimerkiksi sen, hymyileekö hän. Tällöin tarpeellisuus visuaalisen viestin käyttämisestä tulkkauksessa tulee kiinnostavaksi, koska tulkki voi näin synkronoida oman puheensa televisiokuvaan esimerkiksi juuri

hymyilemällä, jolloin vastaanottaja myös ”kuulee” hymyn tulkkeesta. Toisaalta tulkin vastaanottaman televisiokuvan tarpeellisuus voidaan asettaa kyseenalaiseksi, jos todetaan, että kielellinen viestintä on eräällä tapaa ”tehty kuultavaksi” ja että puhujan paralingvistiset viestit voi tavoittaa myös pelkän auditiivisen kanavan kautta.

Televisiossa välitetyn tulkkeen ei tule olla lähtötekstin kopio, vaan tulkin tulee muodostaa tulkkeen kohdekieleen sopivan retoriikan, oman tulkinnan, viestintätilanneanalyysin sekä kohdeyleisön odotusten perusteella (Viaggio 2001, 45). Tämä vaatimus muistuttaa perinteisen simultaanitulkkauksen tavoitetta ”siirtää lähtökielen merkityssisältö kohdekieleen”. Merkityksen käsite on edelleen monitasoinen, ja se sisältää sekä kielellisen että ei-kielellisen osa-alueen. Se, miten ei-kielellinen viestintä vaikuttaa tulkkauksessa, on esitelty aiemmin kappaleessa 3.2.2, mutta mediatulkkauksessa viestin visuaaliset merkitykset nousevat erityisen tärkeiksi, koska yleisö ja tulkki voivat tarkastella puhujaa hyvinkin läheltä. Tämä tarkoittaa, että he voivat nähdä puhujan ei-kielellisen visuaalisen viestinnän tarkemmin kuin viestintätilaisuudessa paikan päällä olevat henkilöt. Näin tapahtuu omassa tutkimusaineistossani, jossa televisiokuva vaihtelee puolilähikuvasta yleiskuvaan ja jossa hallitsevana kuva-aiheena on puheenvuorossa oleva henkilö. Puolilähikuvassa puhuja on rajattu kuvaan keskivartalosta ylöspäin. Myös kysymyksen esittävä toimittaja kuvataan puolilähikuvassa, mutta puheenjohtaja näkyy vain satunnaisesti yleiskuvissa. Välillä kamera näyttää kaikki puhujat istumassa studioyleisön edessä, jolloin televisiokatsojan on mahdollista nähdä myös tulkki oikealla ylhäällä kopissa.

Mediatulkin täytyy usein olla valmis tulkkaamaan ketä tahansa, ja lähtökielisen viestin sisältö, muoto, tarkoitus ja muut ominaisuudet voivat vaihdella merkittävästikin (Viaggio 2001, 50). Kuten jo aiemmin mainitsin, omassa aineistossani tämä käy ilmi niin, että tulkki tulkaa toimittajien kysymykset ehdokkaille, puheenjohtajan puhetta ohjaavat puheenvuorot sekä ehdokkaiden vastaukset. Vaatimus tulkata kaikki puheenvuorot näkyy aineistossa tulkin vaikeuksina silloin, kun esiintyy päällekkäispuhuntaa. Tulkilla on myös tilanteessa monia muita lähtökielisen viestin ymmärtämisen haasteita: puheenvuorojen käyttäjät eroavat toisistaan muun muassa sukupuolen, iän, aseman ja kansalaisuuden suhteen; keskustelu ajoittain spontaania; tilaisuuden kielenä on englantia, joka ei ole oletettavasti kenenkään tulkattavan äidinkieli. Tulkin on siis toimittava monen erilaisen henkilön viestin välittäjänä ja sopeutettava tulke kunkin henkilön retoriikkaan ja tarkoitusperiin.

3.5.3 Prosessin suhteen

Tämän tutkimuksen aineistossa auditiivisen ja visuaalisen viestin samanaikaisuus on keskeinen analyysin kohde, sillä puhujien kasvot ja ylävartalo ovat heidän puhuessaan lähes koko ajan kuvaruudussa. Muutoin tulkkausprosessi noudattaa perinteisen simultaanitulkkauksen kaavaa, jonka esitin kappaleessa 3.2.3. Tulkki ei ole mediatulkkauksessakaan viestin varsinainen kohde vaan vastaanottaja, joka välittää viestin kohteelle eli televisioyleisölle. Koska kyseessä on simultaanitulkaus, tulke tulee muodostaa mahdollisimman samanaikaisesti lähtötekstin kanssa. Samanaikaisuus on tärkeää paitsi siitä syystä, että tulkin pitää pystyä käsittelemään vastaanottamansa informaatio heti välttääkseen kognitiivista kuormitusta, myös siksi, että tulkkeen on oltava yhtenäinen puhujan visuaalisen ei-kielellisen viestin kanssa. Tämä vaatimus korostuu etenkin mediatulkkauksessa.

Kappaleessa 3.1 käsitelin yksikielisen ja välitetyn viestinnän eroja ja mainitsin muun muassa, että yksi välitetyn viestinnän erityispiirteistä yksikieliseen viestintään verrattuna on viestinnän yksisuuntaisuus, jolloin viestinnän roolien vaihto ja välittömän palautteen saaminen ja antaminen eivät ole mahdollisia. Aineiston tulkkeen kohdeyleisö on mediatulkkaukselle tyypilliseen tapaan etäinen, laaja ja heterogeeninen. Se ei ole varsinaisessa vuorovaikutuksessa viestintätilanteen muiden osapuolten kanssa vaan ainoastaan vastaanottaa välitetyn viestin eli tulkkeen television kautta. Voidaankin ajatella, että jos television välityksellä tapahtuva vuorovaikutus on yksisuuntaista eli välitön palaute katsojalta esiintyjälle ei ole mahdollista (Isotalus 1998), on mediatulkkauksen välityksellä tapahtuva vuorovaikutus yksisuuntaista sekä välitettyä viestintää. Sen takia mediatulkkauksen piirissä pyritään usein luomaan vuorovaikutustilanteeseen aitouden ja uskottavuuden tuntua niin, että alkuperäinen puhujan ääni kuuluu vaimeana taustalla (Luyken et al 1991 teoksessa Mack 2002, 209). Myös omassa tutkimusaineistossani puheenvuorossa olevan henkilön oma ääni on kuultavissa taustalla tulkin äänen ollessa voimakkaampi.

* * *

Poliittisen retoriikan tulkkauksen ja puhujan eetoksen ilmentämisen kannalta televisioitu simultaanitulke on kiinnostava tutkimusaihe. Puhujan olemus on hyvin vahvasti läsnä mediatulkkauksessa, jolloin myös sukupuolella voi olla merkitystä: miten esimerkiksi naistulkin tulke miespuolisen puhujan “äänenä” otetaan vastaan? Puhujan eetoksen ja tulkkeen suhdetta pohditaan

tarkemmin analyysiluvussa 5. Ennen sitä on kuitenkin tarpeen selvittää, mitä poliittinen retoriikka ja puhujan eetos ovat.

4 Poliittinen retoriikka viestinnässä

Politiikasta puhuttaessa viitataan usein siihen poliittiseen keskusteluun, joka tulee päivittäin ihmisten tietoisuuteen muun muassa median välityksellä. Poliittinen keskustelu taas kiinnittää huomion poliitikkoihin, joita arvostellaan paitsi heidän tekojensa myös heidän sanojensa ja käyttäytymisensä suhteen. Tässä voidaan siis nähdä, miten retoriikka yhä tänä päivänä yhtyy politiikkaan. Itse asiassa se on lähtökohdiltaankin tiivis osa länsimaista poliittista ja yhteiskunnallista kulttuuriperintöä.

Retoriikka on lähtöisin Antiikin Kreikasta. Siellä poliittinen toiminta oikeutettiin ennen kaikkea retoriikan eli puhetaidon avulla. Kun puhutaan poliittisessa viestinnässä ilmenevästä retoriikasta, tutkitaan länsimaisen, julkiseen päätöksentekoon perustuvan politiikan ja sen käytänteiden retoriikkaa. (Gronbeck 2004, 135–136.) Arkikielestä tuttu sanonta “pelkkää retoriikkaa” muistuttaa siitä käsityksestä, jonka mukaan retoriikka nähdään pinnallisena, pelkkien kielellisten tehokeinojen käyttönä puheessa (Kakkuri-Knuuttila 1999, 238). Suomalaisia poliitikkoja syytetään usein liiallisesta samanmielisyydestä ja laajojen yleisöjen “kosiskelusta” eli siitä, ettei heidän argumentaationsa erotu riittävästi toisistaan. Retoriikassa tämä tunnetaan juuri kaunopuheisuutena: sopeutuminen yleisön vaatimuksiin johtaa siihen, ettei retoriikalla enää tähdätä vakuuttamiseen vaan pikemminkin miellyttämiseen (Perelman 1996, 170). Retoriikka on lähtökohtaisesti länsimaisesta viitekehuksesta nouseva kielenkäyttötapa, jonka alkuperäinen tehtävä on lisätä viestin ja viestijän vaikuttavuutta muun muassa vakuuttamalla tai suostuttelemalla. Retoriset taidot ovat tärkeitä, sillä, kuten Perelman (1996, 53) on todennut, sanat eivät yksin voi taata viestin oikeanlaista ymmärtämistä, vaan sen toteutumiseksi tarvitaan lisäinformaatiota lauseesta sekä viestin verbaalisesta tai ei-verbaalisesta viitekehuksesta.

Tässä tutkielmassa poliittisen retoriikan käsitettä käytetään kuvaamaan niitä retorisia piirteitä, joita poliittisessa viestinnässä käytetään. Nämä piirteet ilmenevät poliittisessa diskurssissa – siis poliittisen kanssakäymisen puhutussa ja kirjoitetussa kielessä – retorisisina kuvioina eli kielellisinä tehokeinoina, joiden käyttö on suunnitelmallista. Vakuuttava poliittinen puhe pohjautuu harkittuun strategiseen ajatustyöhön kuten retorinen kekseliäisyys yleensäkin (Karvonen 2007, 133). Poliittisessa diskurssissa on nähtävissä tiettyjä retorisia lainalaisuuksia: poliittisen puheen pääargumentti on yleensä jokin toimenpidesuositus tai -arvio (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 1999, 101) tai siinä neuvotaan,

varoitetaan tai suositellaan (Perelman 1996, 26). Argumentaation eli väitteiden ja niiden perustelujen esittämisen analyysi on keskeistä etenkin tämän tutkimuksen aineiston kannalta, sillä kuten Isotalus (2000, 19 teoksessa Mäki 2007, 138) on todennut, suomalaisessa poliittisessä viestinnässä asiakeskeisyys nähdään henkilökohtaisuuksiin menevää retoriikkaa olennaisempana.

Myös poliitikon imagonrakennuksesta on puhuttu viimeaikaisten presidentin- ja eduskuntavaalien yhteydessä. Puhujan eetos voidaan nähdä paitsi puhetilanteessa muodostuvana mielikuvana, myös laajemmin käsityksenä puhujan imagosta. Poliittisessa viestinnässä imago käsitetään eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta syntyvänä mielikuvana: yhtäältä ehdokkaan imago muodostuu viesteistä, joita tämä lähettää äänestäjäkunnalle, mutta toisaalta siinä vaikuttaa äänestäjille muuta kautta ennakkoon tarjottu tai julki tullut tieto ehdokkaasta (Hacker 2005 teoksessa Karvonen 2007). Imago syntyy siis laajemmassa kontekstissa kuin eetos, jonka voidaan ajatella muodostuvan ensisijaisesti puhetilanteessa argumentaation ja retoristen kuvioiden tukemana. Toisaalta myös puhujan eetokseen vaikuttaa seikkoja, jotka ovat olemassa ennen ja jälkeen puhetilanteen. Esimerkiksi puhujan luonne ja hänen taustansa ovat tällaisia tekijöitä (Aristoteles 1997). Tässä tutkimuksessa keskitytään kuitenkin tarkastelemaan puhujan, siis presidenttiehdokkaan, eetosta puhetilanteessa eli televisioidussa lehdistötilaisuudessa ja problematisoidaan erityisesti sellaisia poliittisen retoriikan osa-alueita, jotka voivat olla haasteellisia simultaanisen mediatulkauksen kannalta. Samalla on kiinnostavaa pohtia tulkinnan roolia siinä viestintätilanteessa, jossa hän tutkimusaineistossa on; tätä käsitellen tarkemmin päätelmien yhteydessä luvussa 7.

Seuraavaksi luodaan tarkempi katsaus retoriikkaan ja sen teorioihin. Sitä ennen esittelen vielä erään luokituksen, joka auttaa näkemään poliittisen retoriikan kentän monialaisuuden ja erilaiset tutkimusintressit. Palonen (1993 teoksessa Palonen & Summa 1996, 11) jakaa poliittisen retoriikan sen mukaan, millainen merkitys retoriikalla kulloinkin politiikan tekemiselle on. Policy-retoriikkaan tähdätään silloin, kun keskusteluun osallistujien on valittava jokin yhtenäinen linja sille, miten asioita tullaan hoitamaan. Politikointiretoriikalla poliitikko puolestaan pyrkii vaikuttamaan omaan toimintaansa niin, että se kohoaa kilpailijoita paremmaksi. Tässä toisessa poliittisen retoriikan alalajissa on kyse taidosta soveltaa retorisia tyyliä ja strategioita vaihtuvissa poliittisissä tilanteissa. Polity-retoriikka tutkii niitä politiikan konteksteja, joissa on vakiintunut tapa toimia ja käyttäytyä, kuten esimerkiksi parlamenttien puhekäytäntöjen sanastoja. Neljäs alalaji, politisointiretoriikka, tarkastelee politiikan toimintatilan uusia ulottuvuuksia ja kyseenalaistaa vakiintuneita käytäntöjä,

esimerkiksi jonkun polityn purkaminen on politisointiretoriikkaa. Tässä tutkimuksessa on kiinnostavaa pohtia erityisesti politikointiretoriikkaa, sillä tutkimusaineistona on eräänlaisen kilpailutilanteen viestintä: tutkimusaineistossa poliittiset toimijat eli presidenttiehdokkaat ovat suunnanneet retoriikkansa omia tarkoitusperiään palvelevaksi ja kilpailijoita eli muita ehdokkaita paremmaksi esiintymiseksi kansainvälisen ja kotimaisen yleisön edessä.

4.1 Retoriikan teoriaa lyhyesti

Retoriikan käsitettä käytetään arkikielessä monella tapaa ja monissa yhteyksissä. Yleensä sillä viitataan kielellä vaikuttamisen keinoihin puheessa ja tekstissä. Retoriikan perustana on argumentaatio, väitteiden esittäminen ja niiden perusteleminen, jonka varaan retoriset suostuttelun ja vakuuttamisen tehokeinot rakentuvat. Tämä retoriikan klassinen määritelmä on peräisin Antiikin Kreikasta filosofi Aristoteleelta (Kakkuri-Knuutila 1999, 233). Aristoteleen retoriikan kolmijako, logos, eetos ja paatos, on olennainen retorisen analyysin tekemiselle, sillä siinä otetaan huomioon analysoitavan puheen vuorovaikutustilanne kokonaisuudessaan. Aristoteleen mukaan logos on argumentin asiasisältö eli väite ja sen perusteleminen, eetos kuvaa niitä tapoja, joita puhuja käyttää luodakseen itsestään uskottavan mielikuvan yleisölleen, ja paatos puolestaan tarkoittaa yleisön vastaanottokykyä, sen mielentilaa ja luonnetta. (Mts.)

Vaikka Aristoteleen retoriikka on säilyttänyt ajankohtaisuutensa yli 2000 vuotta, käsitettä on myöhemmin täydennetty. Perelmanin uuden retoriikan teoria on muodostunut yhdeksi alan tärkeimmistä. Se lähtee liikkeelle aristoteelisesta määritelmästä tutkia argumentteja ja niiden esittämisen ehtoja mutta lisää analyysiin entistä voimakkaampana yleisön merkityksen (Perelman 1996, 11). Kun Aristoteles antoi ohjeita puheen esittämiseksi maallikkoyleisölle, Perelmanin uusi retoriikka on kiinnostunut kaikentyypisistä yleisöistä ja niille tarkoitetuista esityksistä. Tutkimusta voidaan suunnata yleisön mukaan, ja retoriset kuviot sovelletaan aina kohteen mukaan. Koska esimerkiksi käyttökelpoisten väitteiden määrä on ääretön, on puhujan tehtävä valintoja niiden painosta: erityisyleisöä suostutellaan pätevän argumentaation turvin siinä missä universaaliyleisö vakuutetaan

tehokkaalla argumentaatiolla (mt. 159). Argumentaatio on uuden retoriikan kulmakivi. Se tarkoittaa kielenkäyttöä, jossa pyritään siirtämään yleisön perusteluille osoittama hyväksyntä koskemaan myös johtopäätöksiä eli väitteitä (mts. 20–28).⁵ On myös jännittävää huomata, miten jotkut uuden retoriikan teorit lähenevät perimmäisiltä kysymyksiltään tulkkaustiedettä: esimerkiksi Richardsin (1936) mukaan retoriikan tutkimuksessa on keskeistä ymmärtää se, etteivät ihmiset viesti sanoilla vaan niiden merkityksillä (teoksessa Puro 2006, 112).

Kun argumentaatioteoria tutkii puheen ja tekstin sisältämää käytännölliseen järkeen ja logiikkaan perustuvaa vakuuttamista, retoriikka tarkastelee kielen vaikuttavuutta kahdesta näkökulmasta: yhtäältä se on kiinnostunut diskurssin asiasisällöstä eli argumentaatiosta ja toisaalta se havainnoi muita siinä käytettyjä kielellisiä tehokeinoja. Nykyinen retoriikan tutkimus laajentaa käsitettä entisestään. Palonen & Summa (1996, 10) jakavat retoriikan kielenkäytön tason mukaan puheiden ja esitysten retoriikkaan, argumentoinnin retoriikkaan ja kielikuvien retoriikkaan. Ensimmäisessä tarkastellaan retorisia esityksiä kokonaisuuksina, yleisön vaikuttuneisuus huomioon ottaen; toisessa keskitytään argumentaation toimivuuteen; kolmannessa mitataan puhujan taitavuutta kielenkäyttäjänä ja argumentoijana, mutta siinä voidaan havaita myös lähtökohtia laajempaan kulttuuria tai yksilöä koskevaan tekstintutkimukseen (mts.). Tässä tutkielmassa aineiston poliittisia puhe-esityksiä tarkastellaan juuri puheiden ja esitysten retoriikkana eli retorisisina esityksinä, jotka muodostavat osan laajempaa viestinnällistä vaikuttamista. Televisioesiintymisessä puhujan eetos muodostuu yhtäältä kielellisten tehokeinojen eli retoristen kuvioden ja argumentaation, toisaalta esiintymisen ei-kielellisten piirteiden ja viestintätilanteen asettamien ehtojen kautta. Pohdinnan kohteena on se, miten tämä asetelma voi muuttua silloin, kun viestintä tapahtuu televisioidun simultaanitulkkauksen kautta.

Kuten edellä on käynyt ilmi, eetos on yksi retoriikan peruskäsitteistä. Tässä tutkielmassa eetos ymmärretään Kakkuri-Knuutilan (1999, 234) mukaan eräänlaisena yleiskäsityksenä siitä, kuinka puhuja on parhaiten edukseen. Tämä tarkoittaa, että puhuja on vakuuttava ja että hän osaa esiintyä. Seuraavissa kappaleissa pohditaan puhujan vakuuttavuuden rakentumista poliittisen retoriikan kontekstissa argumentaation, retoristen kuvioden ja esiintymistaidon kautta. Näistä lähtökohdista nostetaan esiin sellaisia osa-alueita, jotka ovat tutkimuskysymyksen kannalta kiinnostavia.

---

5 Argumentaatiota käsitellään tarkemmin kappaleessa 4.2.1.

4.2 Vakuuttava puhe eetoksen muodostajana

Poliittisessa viestinnässä vakuuttavan puheen päämääränä on perustella puhujan näkemyksen mukainen todellisuus esittämällä erilaisia väittämiä ja vetoamalla kuuntelijoiden ja puhujan jakamiin yhteisiin näkemyksiin siitä, mihin tulisi pyrkiä. Miten vakuuttavuutta sitten rakennetaan puhutussa viestinnässä? Vakuuttava puhuja ottaa huomioon viestintätilanteen kokonaisuudessaan sekä suunnittelee ja esittää oman viestinsä niin, että se toimii tarkoitetulla tavalla ottaen huomioon tietyn yleisön ja esiintymisfoorumin. Onnistuessaan vakuuttavuus voi vahvistaa puhujan eetosta, ja hyvä puhe-esitys vaatiikin analyyttistä viestinnän suunnittelua, jossa valmistaudutaan argumentaatioon ja retoristen kuvioiden käyttöön sekä itse puhetilanteeseen.

4.2.1 Argumentaatio

Argumentaatioteoria tutkii vaikuttamiseen tai suostutteluun tähtääviä esityksiä. Lähtökohtana on, että argumentin eli väitteen esittäjä pyrkii siirtämään yleisön pemuksille eli perusteluille osoittaman hyväksynnän koskemaan myös johtopäätöstä eli väitettä. Perusteluista ja väitteistä sekä niitä yhdistävistä päättelyketjuista voidaan johtaa tietyssä tilanteessa tietyn yleisön hyväksymä 'totuus'. (Perelman 1996.) Yksinkertaisimmillaan hyvä argumentaatio etenee seuraavasti (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999, 77):

- (1) **Perustelut** ovat argumentin vastaanottajalle **aluksi paremmin tunnettuja ja hyväksyttävämpiä** kuin väite.
- (2) Väite **seuraa** perusteluista ja taustaoletuksista, toisin sanoen perustelut ja taustaoletus muodostavat **riittävän ehdon** väitteelle.
- (3) Argumentin nojalla **perustelujen hyväksyttävyyys siirtyy väitteeseen**.
- (4) Argumentin vastaanottaja on valmis **hyväksymään väitteen** tai ainakin pitää väitettä **hyväksyttävämpänä kuin aluksi**.

Hyvä väite rakentuu siis riittävän hyväksyttävien perustelujen ja taustaoletusten varaan, mikä tarkoittaa, että ne ovat joko aiemmin tunnettuja ja 'todeksi' tunnustettuja tai hyväksyttäviä lähteen luotettavuuden (esimerkiksi auktoriteetin) nojalla ja täten aluksi hyväksyttävämpiä kuin väite itse.

Luotettavuus on argumentaatioanalyysissä keskeinen käsite, joka viittaa joko väitteen esittäjän tai muun lähteen uskottavuuteen eli siihen, voiko hänen perusteluihinsa luottaa. (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999, 78.) Argumentaation hyvyys on subjektiivista: kärjistettynä voidaan sanoa, että jos joku vakuuttuu, argumentti on hänelle hyvä. Tässä voidaan kuitenkin erottaa aidosti ja näennäisesti hyvä argumentti (mts. 110), josta on mielenkiintoisia esimerkkejä myös tutkimusaineistossa. Myös argumentin rakentamisessa voidaan erottaa hyväksyttävät eli pätevät ja virheelliset päättelyketjut toisistaan. Kvasiloogisessa argumentaatioissa puhuja käyttää vahvoja tai heikkoja väitteitä, mutta niiden perustelu ei ole pätevää eikä vertailukohdetta näin ollen pystyttyä määrittelemään vakuuttavasti, vaan kyseessä on pikemminkin vaikutuksen tekeminen kuin luotettavan informaation jakaminen. (Perelman 1996, 62–88.)

Poliittisissa puheissa argumentaatio esiintyy usein epäselvänä ja vaikeasti ymmärrettävinä väitteinä (Mäki 2007, 141). Myös väitteiden runsaus voi antaa niiden esittäjästä epävarman kuvan, sillä katsotaan, ettei puhuja tiedä, mitä väitteitä yleisö hyväksyy (Perelman 1996, 160). Vaikka argumentaatio pohjimmiltaan perustuu johdonmukaisiin, loogisiin päättelyketjuihin, Perelman (2000, 266–287 teoksessa Mäki 2007, 141–142) muistuttaa, että poliittisten puheiden argumentaatiota analysoitaessa muodollisen logiikan keinot eivät yksinään riitä: elävä, puhuttu kieli on monikerroksista, ja se voidaan rakentaa mitä erilaisiin retorisiin keinoin. Poliitikon puhetaidot ja esiintyminen voivat jopa vähentää väitteiden painoa (Perelman 1996, 158).

Jos tarkastellaan poliittisten puheiden simultaanitulkkauksia, voidaan ajatella, että argumentaatio on juuri se osa-alue, joka aiheuttaa vähiten eetoksen välittämisen ongelmia viestinnässä, sillä argumentaatio perustuu kieleen ja muodostuu kielenkäytössä. Argumentaatio rakentaa viestin kielellistä sisältöä, jonka välittämistä simultaanitulkkauksessa on tutkittu ja jonka ympärille on kehitetty erilaisia laatuja parantavia strategioita. Toisaalta, jos argumentaatio ei ole selkeää tai johdonmukaista, tulkin voi olla vaikea soveltaa näitä strategioita. Myös argumentaatioissa käytetyt retoriset tehokeinot eli argumentointitekniikat, jotka perustuvat miellelyhtymien rakentamiseen kuten metaforien tai analogioiden käyttö (Mäki 2007, 143), voivat liittyä vahvasti jonkin tietyn yhteisön tai kulttuurin käsitemaailmaan, jolloin niiden siirtäminen tulkauksen kautta toisenlaiselle yleisölle luo haasteita paitsi kielen myös kulttuurin tasolla. Toisaalta vertaukset ja rinnastukset voivat olla yleismaailmallisia, kieli- ja kulttuurirajat ylittäviä ilmaisuja. Retoriset tehokeinot voivat siis tukea argumentaatiota, mutta niillä on myös itsenäisiä tehtäviä viestistä ja puhujasta syntyvän vaikutelman rakentamisessa.

Seuraavaksi käsittelen näiden keinojen roolia puheen vakuuttavuuden muodostamisessa.

4.2.2 Retoriset kuviot

Retoriset kuviot ovat niitä kielenkäytön muotoja, joita viestinnässä käytetään vakuuttavuuden vaikutelman rakentamiseen. Ne ovat argumentaation tapaan mukana muodostamassa viestin kielellistä sisältöä, mutta osin ne rakentavat viestin ei-kielellistä tehoa muun muassa painotuksen kautta. Retoriset kuviot voivat toimia joko argumentaation osana tai itsenäisinä ilmaisun tehokeinoina.

Ensinnäkin, retorisia tehokeinoja voidaan käyttää argumentaation muodostamisessa. Väitteen perustelemiseksi tai havainnollistamiseksi puhuja voi käyttää *esimerkkejä*, *rinnastuksia* eli asioiden vertailua ja *analogioita* eli yhtäläisyyksien etsimistä. Rinnastusten käyttö perustelujen tai havainnollistamisen muodostamisessa tarkoittaa, että puhuja vertailee keskenään samankaltaisia asioita, kun taas analogiat esittävät yhtäläisyyksiä erityyppisistä asioista. Myös puheen *maksiimit* eli moraaliset periaatteet tai sananparret kuten “Ei yksi pääsky kesää tee.” tuovat argumentointiin tehoa esimerkiksi keventäen muutoin raskasta viestiä tai luoden siihen pohdiskeluvan otteen. Retorisena tehokeinona maksimit toimivat hyvin yhteenvedon muodossa. Esimerkiksi “Harjoitus tekee mestarin.” sopisi hyvin päättämään puheen, jossa on ensin lueteltu joukko jonkun henkilön, “mestarin”, saavutuksia. (Kakkuri-Knuutila 1999, 251–253.)

Toiseksi, on olemassa joukko erilaisia retorisia tehokeinoja, joilla omaa argumentaatiota voi vahvistaa tai joilla muiden esittämiä vastaväitteitä voi heikentää. *Takauksella* puhuja pyrkii vahvistamaan omaa argumentaatiotaan esimerkiksi vetoamalla johonkin auktoriteettiin (“Alan huippututkijat esittävät...”) tai nojaamalla mahdollisuuden perustella perusteluita edelleen (“On erittäin tärkeää huomata, että...”). *Suojaus* ja *vahvistus* puolestaan ovat retorisia kuvioina toisiinsa nähden vastakohtia, sillä suojauksella puhuja pyrkii heikentämään väitteensä asiasisältöä suojatakseen argumentointiaan mahdolliselta kritiikiltä, kun taas vahvistuksella tavoitellaan korkeampaa uskottavuutta korostamalla argumentaation asiasisältöä tai perusteluja. Suojaustekniikassa esimerkiksi 'kaikki' muuttuu 'suurimmaksi osaksi' ja vahvistuksessa 'monesta' tulee 'erittäin moni'. Vastaväitteiden torjumiseksi tai niiden painoarvon vähentämiseksi puhuja voi käyttää *konjunktioita* kuten 'mutta' tai 'vaikka': “Tilanne on vaikea, mutta ei

toivoton.”. Lisäksi puhuja voi käyttää *värittäviä ilmaisuja* luomaan myönteisen tai kielteisen latauksen viestiin (neekeri = nekru). Myös yksittäisen sanan lisääminen viestiin voi muuttaa väritystä: “Liisa on teräväpäinen.” tai “Liisa on liian teräväpäinen.”. Suostutteleva määritelmä sisältää jo itsessään kannanoton (“Abortti on sikiön murha.”) ja on siksi myös värittävä ilmaisu. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 256–258.)

Puheviestinnässä yksi mielenkiintoinen vaikuttamisen elementti liittyy Austinin puheaktiteoriaan (Kakkuri-Knuuttila & Ylikoski 1999, 24–33). Sen mukaan puhe on paitsi merkitysten ilmaisua myös tekoja, jolloin viesti ja sen esittäminen ilmentävät puhujan tarkoituksen kyseisessä viestintäkontekstissa. Esimerkiksi sama lause voi eri kielenkäyttötilanteissa tai eri tavalla sanottuna tarkoittaa kysymystä, väitettä tai tervehdystä. Äänensävy on tärkeä viestinnällisen informaation lähde puhutussa argumentaatiossa, sillä sen avulla voidaan merkitä erilaisia painotuksia ja vahvistaa ilmausta. (Mts.) Puheen kautta tekemistä ovat myös argumentatiiviset performatiivit, joilla puhuja osoittaa omia argumentatiivisia siirtojaan eli tapojaan suhtautua joko omaan tai vastapuolen argumentaatioon: “Hyväksyn väitteesi argumentin vuoksi.” tai “Varaan oikeuden kommenttiin.” (Kakkuri-Knuuttila 1999, 257.) Performatiivit ovat tekoja, jotka toteutetaan sanomisen kautta. Äänensävy liittyy puheviestinnässä ei-kielellisiin piirteisiin, jotka nousevat tämän tutkimuksen analyysissä tarkkailun kohteeksi.

Yksi tunnetuimpia retorisia kuvioita lienee *metafora*, jonka klassinen määritelmä kuuluu “vertaus ilman kuin-sanaa”. Metaforat ilmenevät kielessä monella eri tapaa. Ne voivat yhtäältä värittää ilmaisua, toisaalta se voi tehdä uuden asian ymmärrettäväksi tuttujen tai kuviteltavissa olevien asioiden kautta. Kaikki metaforat eivät kuitenkaan ilmene kielessä tietoisina tehokeinoina. On muun muassa huomattu, että monet kielenkäytön muodot perustuvat jo itsessään metaforiselle ilmaisulle: “Hänen taitonsa ovat alhaisella tasolla.” tai “Se mies on täysi nolla.”. Kieli sisältää sekä ilmeisiä että uinuvia metaforia, joista edelliset erottuvat tekstistä niiden poikkeuksellisen ilmaisun takia ja joista jälkimmäiset puolestaan jäävät usein huomaamatta, koska ne ovat vakiintuneet arkikielen ilmaisussa. (Perelman & Olbrechts-Tyteca 1996 teoksessa Kakkuri-Knuuttila 1999, 260.) Esimerkiksi talouselämän kieli sisältää runsaasti uinuvia metaforia kuten “Ilmassa on myönteisiä merkkejä.”, kun taas ilmeisillä metaforilla voidaan värittää ilmaisua. Metaforien käyttö on kulttuurisidonnaista, jolloin metaforan teho viestinnässä riippuu siitä, ymmärtävätkö viestin lähettäjä ja vastaanottaja sen samalla tavoin. Kielen hallinta ei yksin riitä, vaan viestinnän osapuolten on ymmärrettävä kulloisessakin kielessä käytettävien

metaforien painoarvo ja se, miten niitä tulkitaan. Esimerkiksi väite “Henkilö on käärme.” voidaan tulkita eri tavalla sen mukaan, symboloiko käärme kyseisessä kulttuurissa viisautta vai kataluutta. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 260–261.)

Vaikka retoriset kuviot ilmenevät erilaisina kielenkäytön muotoina, ne eivät aina ole sidoksissa pelkkään kieleen vaan laajemmin kielen ja kulttuurin symboliseen järjestelmään. Näin ollen ne tuovat haasteita tulkaukseen laajemmin kuin pelkän kielenkääntämisen tasolla, koska tulkin on tunnettava tulkkaamiensa kielten retoriset kuviot niin pitkälle, että hän voi välittää viestin kohteelle siinä muodossa kuin lähettäjä on sen tarkoittanut. Tämä tarkoittaa paitsi tarkkuutta viestin vastaanotossa, myös tarkoituksenmukaisen tulkkeen muodostamista ja lähettämistä. Tulkin tulee tunnistaa, mitä retorisia kuvioita puhuja käyttää, miten ne värittävät viestiä ja miten ne ilmaistaan kohdekielellä. Kielen ja sen taitavan käytön (esimerkiksi lähtökielen maksimien oikeat vastineet kohdekielessä) lisäksi hänen on tunnettava viestin lähettäjän kulttuuriset lähtökohdat (esimerkiksi metaforat). Ilmaisua värittävät retoriset kuviot on tunnettava laajassa kontekstissa, ja niiden käyttö vaatii ennakkotietoa lähtö- ja kohdekulttuurista.

Yksi keskeinen retorinen tehokeino on *korostus* tai korosteinen painotus. Sillä tarkoitetaan kielen osien, esimerkiksi tavujen tai sanojen, normaalipainoa voimakkaampaa korostamista äänen voimakkuuden, pituuden tai korkeuden avulla. Korosteinen painotus liittyy intonaatioon, joka voidaan määritellä yksinkertaisesti äänenkäytöksi puheessa. Intonaation funktio kielen järjestelmässä on moninainen, sillä se voi olla kielisysteemin kieliopillinen osa, konventionalistunut kielenkäytön tapa tai puhujan intentioita merkitsevä puhe-elementti (Iivonen ym. 1987, 41). Näin ollen intonaatiota esiintyy puheessa kielen systeemistä johtuen ikään kuin “luonnostaan”; toisaalta puhuja voi käyttää intonaatiota tietoisesti ja suunnitelmallisesti ohjaamaan viestin tulkitsemista. Puhujan voidaan olettaa esimerkiksi painottavan äänenkäytöllään sitä, mitä hän pitää tärkeänä. Tällöin puhuja käyttää korosteista painotusta vakuuttamisen keinona leksikaalisten tehokeinojen lisäksi. Tämän ovat todenneet myös Iivonen ym. (mt. 42), joiden mukaan intonaatio retorisena keinona kytkeytyy tyyliin. Nykyisin korosteista painotusta kutsutaan yksinkertaisemmin *korostukseksi*. Tämä johtuu siitä, että sanoilla ja lauseilla on itsessään kieliopillinen paino ja painotussäännöt, mitä voidaan muuttaa esimerkiksi vahvistamalla tai heikentämällä jotakin painoa. Täten sanan ’painotus’ käyttö viittaa pikemminkin kielen kieliopilliseen systeemiin kuin kielenkäytön tehokeinoihin (Iivonen ym. 2000). Tässä tutkielmassa painotuksen sijaan käytetään siis nimitystä korostus tai korostaminen. Korostaminen ja intonaatio nähdään erityisenä

haasteena, sillä niillä on viestin rakentumisessa erilaisia tehtäviä: niitä voidaan käyttää retorisenä tehokeinona (vahvistus painottamalla esimerkiksi sanaa tai tavua) tai ne voivat ilmentää puhujan esiintymistyyliä (esimerkiksi äänen korkeus tai puhenopeus).

Intonaatio vaihtelee eri kielissä sen mukaan, mikä sen ja muiden ilmaisukeinojen käytön suhde on. Esimerkiksi suomessa sanajärjestys kertoo, onko kyseessä kysymys vai toteamus, kun taas germaanisissa kielissä intonaatiota käytetään useammin kuin suomessa tämän eron tekemiseen (Iivonen ym. 1987, 42). Kun kaksi ensimmäistä painotuksen funktiota, systemisyys ja konventionaalisuus, voidaan liittää osaksi tulkin kieli- ja kulttuurikompetenssia, jää poliittisen retoriikan tulkkauksen kannalta erityisen mielenkiintoiseksi kolmas intonaation käyttötapa, puhujan intentioita merkitsevä osa-alue. Se on aina tietystä puhujasta tietyssä kontekstissa riippuvainen osa, johon ei voi valmistautua samalla tavalla kuin kahteen muuhun funktioon. Painotus tunteiden ja asenteiden ilmaisijana on lisäksi haasteellinen siinä suhteessa, että sen tahallisuutta tai tahattomuutta voi olla vaikea määritellä (mt. 41).

Oman tutkimuskysymykseni kannalta on siten kiinnostavaa pohtia, miten tulkkeen painotus toimii retorisen vakuuttamisen välineenä tässä kontekstissa. Missä määrin tulke kuulostaa luonnolliselta suomelta ja kuinka painotusta on käytetty esimerkiksi viestin vahvistamiseen? Näitä kysymyksiä käsittelem aineistoanalyysissä luvussa 5. Samassa yhteydessä esittelen myös suomen kielen painotukselle tyypillisiä piirteitä ja tutkin, millä tavoin niitä esiintyy tai ei esiinny tutkimusaineistossa.

* * *

Argumentaation ja retoristen kuvioden käyttö voidaan nähdä eräänä esiintymistaidon osa-alueena. Ne liittyvät viestinnän auditiiviseen osaan, mikä tarkoittaa, että retoriset kuviot ilmenevät viestinnässä kielen ja muun äänenkäytön kautta. Kuten aikaisemmin on todettu, suomalainen poliittinen retoriikka keskittyy asioihin ja niistä väittelemiseen, joten merkittävä osa poliitikon retoriikkaa liittyy juuri argumentaatioon. Vaikka hyvä argumentaatio periaatteessa perustuu loogiseen kielenkäyttöön eli väitteiden ja niitä tukevien perustelujen johdonmukaiseen esittämiseen, loppujen lopuksi ratkaisevaa on se, pystyykö yleisö ymmärtämään ja hyväksymään esitetyn argumentaation (Mäki 2007, 141). Yleisön hyväksyntään taas vaikuttaa viestintätilanne, jossa argumentaatio ja retoriset kuviot ilmaistaan, ja se, miten puhuja siinä esiintyy.

4.2.3 Esiintymistaito

Retorisessa analyysissä kielellinen näkökulma pyrkii selvittämään kielen tason eli retoristen kuvioiden esiintymistä tekstissä, kun taas kokonaisuuden näkökulma analysoi paitsi tekstin argumentaatiota ja muuta tekstin luomaa vaikutelmaa, myös tekstilajin kulttuurista ilmenemistä viestintätilanteessa paikan, osallistujien, puhujan ja kielen suhteen (Kakkuri-Knuuttila 1999, 240). Toisin sanoen retorisen analyysin tavoite on tarkastella tekstiä ja niitä keinoja, joita käytetään vaikuttamaan kuulijaan, jolloin myös tekstin viestinnällinen konteksti eli retorinen tilanne (puhujaa, yleisö ja foorumi) on olennainen (Vuorikoski 2004, 63). Retorisen tilanteen kokonaisvaltainen analyysi pitää sisällään niin logos-, eetos- kuin paatos-tekijöidenkin tarkastelun, mutta kun kysymys puhujan eetoksesta tulee keskeiseksi, on erityisen kiinnostavaa tutkia puhujan *tyyliä* esiintyä ja puhua yleisölle valitsemastaan aiheesta (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 1999, 235). Uudesta retoriikasta kumpuava retorisen esityksen yleisölähtöisyys tarkoittaa, että puhuja kohdistaa tekstinsä aina tietoisesti tietylle yleisölle. Tietoisuus yleisöstä puolestaan vaatii puhujalta arvioita siitä, miten asia kannattaa esittää juuri tälle kuulijakunnalle.

Tyyli voidaan määritellä viestinnällisestä eli vuorovaikutuksellisesta näkökulmasta käsin, jolloin määritellään puhujan kielellinen ja ei-kielellinen vuorovaikutustapa. Viestintätyyli voidaan luokitella eräänlaiseksi pysyväksi ominaisuudeksi, joka liittyy läheisesti henkilön persoonaan. (Norton 1983 teoksessa Tiittula, Nuolijärvi & Isotalus 2007, 156–157.) Toisaalta se voi olla kontekstisidonnaista, jolloin puhujan viestintätyyli voi vaihdella eri tilanteissa. Tällöin puhutaan esiintymistyylistä eli siitä, miten puhuja esiintyy tietyssä tilanteessa. Esiintymisen piirteet puolestaan määrittyvät vertailun kautta: tiettyjen esiintyjät jakavat keskenään joitakin piirteitä, jotka erottavat heidät muista esiintyjistä. (Tiittula ym. 2007, 156–157.) Tässä tutkielmassa tyylillä viitataan puhujan esiintymistyyliin eli televisioesiintymisen kielellisiin ja ei-kielellisiin piirteisiin.

Tekstin kokonaisuuden tarkastelussa kiinnitetään huomiota paitsi tyyliin myös tekstin rakenteeseen: miten esimerkiksi puhe on jäsenneily ja kuinka paljon se sisältää argumentaatiota tai muita retorisia tehokeinoja. Myös *toisto* kuuluu tekstin kokonaisuuden arviointiin. Se on yksi tavallisimpia retorisia keinoja, ja sen teho perustuu kahteen periaatteeseen: se, mitä toistetaan, on tärkeää ja/tai totta. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 238.) Tämän tutkimuksen aineistossa toisto ilmenee erityisen kiinnostavalla tavalla suhteessa simultaanitulkaukseen, mitä tullaan käsittelemään myöhemmin analyysiosiossa.

Tyyli liittyy läheisesti *esiintymistaitoon* eli siihen, osaako puhuja esiintyä viestintätilanteessa sellaisella tavalla, että hänen viestinsä menee perille tarkoituksenmukaisesti ja että hän näyttäytyy yleisön edessä toivotulla tavalla. Suomalaisen poliittisen viestinnän kontekstissa esiintymistaito koetaan tärkeäksi etenkin nyt, televisioidun vaalikampanjoinnin aikakaudella. Poliitikkojen puheikäyttäytyminen, tapa ilmaista näkemyksiä, niiden perusteluja ja osallistua vuorovaikutukseen, on noussut yhdeksi merkittävimmistä arviointipohjista äänestäjien valitessa ehdokkaitaan, ja vaikutelma poliitikosta syntyy pitkälti poliitikon esiintymisen perusteella. Esimerkiksi vuoden 2006 presidentinvaalien kampanjoinnin aikana järjestetyt television vaalikeskustelut olivat ilmestymisaikanaan katsotuimpia ohjelmia, ja yleinen mielenkiinto presidenttiehdokkaiden televisioesiintymiseen näkyi monissa sanomalehtikirjoituksissa sekä muissa mediassa esitetyissä kannanotoissa. (Tiittula ym. 2007, 155–177.)

Kun poliittista retoriikkaa analysoidaan osana viestintää, on katsottava tilannetta kokonaisuudessaan. Tämä tarkoittaa, että viestintätilanteessa esitetty teksti (puhe tai kirjoitus) jäsennellään analyysia varten ja että tekstin esittäjän tyyli analysoidaan. Koska tässä tutkielmassa aineisto koostuu pikemminkin lyhyehköistä puheenvuoroista kuin kokonaisista puheista, ei tekstin jäsentelyn arvioiminen ole niin olennaista kuin puhujien tyylin arviointi. Tyylin käsite retorisessa analyysissa sisältää huomioita asian esittämisen ja yleisön puhuttelemisen tyyleistä. Tyyli ikään kuin nivoo yhteen esityksen kielellisen ja ei-kielellisen osa-alueen, joita tarkastellaan kokonaisuutena (Tiittula ym. 2007, 156). Kakkuri-Knuutilan (1999, 237) mukaan jonkin tekstin tyyllillisiä piirteitä voidaan havainnoida kahdesta eri näkökulmasta: kohteen suhteen ja yleisön suhteen. Tyyli kohteen suhteen liittyy siihen, miten puhuja esittää argumentteja ja muuta asiasisältöä puheessaan: onko tyyli havainnollistavaa vai teknistä, suoraa vai epäsuoraa, yksi- vai monitasoista (onko käytetty ironiaa, metaforia ja niin edelleen), asioita pienentävää vai liioittelevaa. Tyylianalyysi yleisön suhteen puolestaan tarkkailee sitä, miten puhuja suhtautuu yleisöönsä: onko hän kohtelias vai ei, arvostaako hän yleisöään vai vähättelee hän sitä, onko hän virallinen vai ei, vakuuttava vai suostutteleva, asiallinen vai humoristinen. (Mt. 237–238.)

Tiittula ym. (2007, 155–177) ovat analysoineet oman tutkimukseni aineistossa esiintyvien henkilöiden, Tarja Halosen ja Sauli Niinistön, esiintymistyylejä vuoden 2006 presidentinvaalien yhteydessä pidetyissä television vaalikeskusteluissa. Analyysissa tarkasteltiin puheen vuorottelua, puheen suoruutta ja epäsuoruutta, huumoria kritiikin välineenä, puhe- ja yleiskielen käyttöä sekä ehdokkaiden

ei-kielellistä viestintää. Halosen ja Niinistön esiintymisessä havaittiin eroja muun muassa sen suhteen, miten he osallistuivat keskusteluun ja kommentoivat toistensa puhetta sekä millainen oli heidän kielimuotonsa ja ei-kielellinen viestintänsä. Halonen reagoi nopeasti puheenvuorojen ottamiseen, käytti puhekieltä useammin kuin Niinistö, ja hänen ei-kielellinen viestintänsä oli rikkaampaa kuin vastaehdokkaalla. Niinistön puhetapa oli puolestaan epäröivä, hän käytti pääosin kirjakieltä ja esiintyi ei-kielellisen viestinnän suhteen yksitoikkoisemmin kuin Halonen. Tutkimustulokset eivät kuitenkaan anna varaa yksioikoisille johtopäätöksille, sillä sama piirre voidaan tulkita eri tavoin: esimerkiksi Halosen ei-kielellisen viestinnän vaihtelevuus voidaan kokea myönteisesti luonnollisuutena tai kielteisesti hermostuneisuutena, ja Niinistön epäröivä puhetapa voidaan tulkita merkinä harkitsevaisuudesta tai epävarmuudesta. Monitulkintaisuuden lisäksi se, millainen mielikuva ehdokkaista vaalikeskusteluja seuranneille katsojille syntyy, riippuu esiintymistyylin rinnalla muista tekijöistä kuten siitä, miten ehdokkaasta puhutaan mediassa ja miten muut keskusteluun osallistujat suhtautuvat häneen. (Mts.) Tutkimus nosti esiin myös tulkkauksen kannalta mielenkiintoisia tarkastelukohteita, joita käsitelen luvussa 5 tutkimusaineiston analyysin yhteydessä.

Miksi sitten tulkkauksen tutkimuksen pitäisi olla kiinnostunut esiintymistaidosta? Siksi, koska tulkkauksessa puhujan eetos välittyy tilanteessa, jossa viestin lähettäjänä ei toimi yksinomaan puheen esittäjä vaan myös tulkki. Kuitenkin puhujan ja tulkin viestintäkanavat ovat erilaiset, koska yleisö vastaanottaa puhujan visuaaliset viestit mutta tulkin auditiiviset viestit eli tulkkeen. Esiintymistaidon analyysistä on mahdollista kartoittaa sellaisia osa-alueita, joihin tulkki tuossa tilanteessa ylipäänsä voi vaikuttaa, sekä niitä tekijöitä, joiden edessä tulkki on voimaton. Oma tutkimusaineistoni kuvaa hyvin tilannetta, jossa poliitikon esiintymistaidon näkökulmasta tulkilla on aktiivinen rooli kielellisten ja ei-kielellisten auditiivisten viestinosien välittäjänä mutta jossa hän on auttamattomasti passiivisessa asemassa siinä, mitä tulee visuaalisen viestintäkanavan kautta havaittavaan poliitikon esiintymiseen. Tulkki voi siis itse aktiivisesti vaikuttaa omaan tulkkaussuoritukseensa, mutta poliitikon visuaalinen esiintyminen on hänen vaikutuksensa ulottumattomissa. Ja kuitenkin sekä kielelliset että ei-kielelliset auditiiviset ja visuaaliset viestinosat yhdessä luovat viestintätilanteessa vakuuttavaa kuvaa puhujasta. Tulemme näkemään, että tulkin rooli ja vastuu retorisisessa tilanteessa on moninainen muttei kaikkivoipa.

5 Aineistoanalyysi

Tässä luvussa kerron aineiston analyysiprosessista ja sen tärkeimmistä tuloksista. Koska poliittisen puheen retoriikka on hyvin laaja tutkimusalue, en ole pyrkinyt tekemään täydellistä retoriikan ja puheesityksen analyysia, vaan pikemminkin olen halunnut selvittää tutkimusaineistosta sellaisia osa-alueita, jotka voivat osoittautua simultaanisessa mediatulkauksessa viestin tulkattavuuden suhteen erityisen haasteellisina – tai erityisen helppoina. Tulkattavuudella viitataan tässä siihen, miten hyvin tai huonosti tulkinn on mahdollista välittää lähettäjän viesti kohteelle tarkoituksenmukaisessa merkityksessä ja ilmaisuasussa.

Aloitan analysoimalla tekstinsisäisiä retoriikan elementtejä eli tulkkeiden argumentaatiota ja retorisia kuvioita. Korostus liittyy sekä retorisiin tehokeinoihin että esiintymiseen, joten käsitelen sen omana kappaleenaan. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan diskurssia laajemmin, eli analysoin tulkkeiden esitystyylisiä Tiittulan ym. (2007) määrittämien kielellisten ja ei-kielellisten piirteiden mukaan. Lopuksi pohdin vielä kuvan ja äänen suhdetta aineistossa.

Aineiston analyysissa olen etsinyt poliittisen retoriikan ilmentymiä puhujien puheenvuoroista tehdyissä tulkkeissa. Analyysi perustuu luvuissa 3 ja 4 esittelemiini simultaani- ja mediatulkauksen sekä poliittisen retoriikan ja puhujan eetoksen ilmentämisen teoriaan. Rakenteeltaan tämä analyysiluku etenee luvun 4 mukaan, eli analyysin aloittaa aineistossa esitettyjen viestien sisällön tarkastelu argumentaation ja retoristen kuvioden havainnoinnin kautta, minkä jälkeen siirrytään luonnollisessa jatkumossa tarkastelemaan viestintätilanteen laajempaa kokonaisuutta esiintymisanalyysin kautta. Esiintymisanalyysiin kuuluu tarkastelu puhujien puhetyylin ilmenemisestä tulkkeissa. Käsitelen myös esiintymisen ei-kielellisiä piirteitä pääosin sen mukaan kuin ne liittyvät retoriseen esitykseen ja ovat tiedostettuja, sillä eetoksen rakentaminen vakuuttavan puheen kautta on tietoinen teko. Toisaalta aineistosta voi nousta esiin kiinnostavia puhujan eetokseen vaikuttavia tiedostamattoman viestinnän elementtejä, jotka otan huomioon analyysissa. Lopuksi pohdin tässä aineistossa vastaanoton kannalta olennaista viestinnän osa-aluetta eli audiovisuaalisuutta, kuvan ja äänen suhdetta. Tulkattavuuteen liittyvät kysymykset ja muut huomiot olen pyrkinyt esittämään limittäin aineistoanalyysin kanssa niin, että lukijan on helppo havainnoida jo tässä vaiheessa, mitä eri asioita poliittisen retoriikan tulkauksessa on otettava huomioon. Esittelen analyysin tulokset kuitenkin vielä kokoavasti luvussa 6.

Tutkimuksen antia ja työn tuloksista nousseita lisäkysymyksiä pohdin loppuluvussa 7.

Esimerkeissä olen merkinnyt tulkesegmentit kirjainlyhentein osoittamaan sitä henkilöä, kenen puheenvuoron tulkkeesta on kysymys: Halonen (H), Niinistö (N), puheenjohtaja (Pj) ja lehdistö (L). Rivinumerot vastaavat tulkkeiden paikkaa litteraatissa, jotta lukijan on helppo löytää esimerkit aineistosta ja näin sijoittaa ne alkuperäiseen kontekstiinsa.⁶ Esimerkeistä mahdollisesti puuttuvat tulkkeen osat olen merkinnyt hakasulkein ja viivoin: [--].

---

6 Tutkimusaineiston litteraatti on luettavissa kokonaisuudessaan liitteessä 1.

5.1 Argumentaation haasteet

Tämän tutkimuksen argumentaatioanalyysi mukaillee Kakkuri-Knuuttilan ja Halosen (1999, 102) ohjeita, jotka on laadittu argumentin löytämiseksi ja sen hyvyyden arvioimiseksi. Kakkuri-Knuuttilan ja Halosen (mt.) malli argumentaatioanalyysistä etenee vaiheittain ja siinä on löydettävissä loogisesti toisiinsa suhtautuvia osia. Omassa tutkimuksessani mallin käyttäminen osoittautui aika ajoin ongelmalliseksi, sillä aineisto on elävää, puhuttua kieltä, jossa esimerkiksi loogisuutta ei aina ollut havaittavissa. Tämän tutkimuksen tavoitteiden suhteen ei ollut kuitenkaan tarpeellista tehdä perusteellista argumentaatioanalyysia, kuten Kakkuri-Knuuttilan ja Halosen mallin mukaan olisi mahdollista, vaan havainnoida, millaisia väitteitä esitettiin ja miten niitä perusteltiin.

Olen käyttänyt Kakkuri-Knuuttilan & Halosen (1999) tapaan kaaviomaista esitystä osoittamaan argumentaation eri osia. Lisäksi olen erottanut puheen ilmiäsun ja asiasisällön toisistaan niin, että ilmiäsu on normaalia litteraattia, kun taas asiasisällön olen sisentänyt ja kursivoitunut tekstissä. Tässäkin on olennaista muistaa argumenttianalyysin subjektiivisuus: litteraatti on se, mitä puhuja (tässä: tulkki) on sanonut, kun taas kursivoituna tekstinä esitetty asiasisältö on analysoijan tulkinta siitä, mitä puhuja on tarkoittanut. Olen esittänyt käyttämäni käsitteet ja lyhenteet alla siinä muodossa kuin ne esitetään vastaisuudessa analyysiin tuloksissa. Sanaa 'argumentti' käytetään tässä yhteydessä käsitteenä kuvaamassa väitteen muodostumista (perustelu + väite + taustaoletukset = argumentti).

Esittelen ensin käyttämäni esityskaavion ja lyhenteet, minkä jälkeen siirryn analysoimaan tulkkeita yksi kerrallaan. Samalla on syytä kertoa analyysin eteneminen vaihe vaiheelta. Analyysi aloitetaan etsimällä tekstistä väitteet ja niitä tukevat julkilausutut perustelut ja julkilausumattomat taustaoletukset ensin ilmiäsussaan eli sellaisina, millaisina ne on tuotu julki. Sitten niiden asiasisältö selvennetään mahdollisimman yksinkertaiseen muotoon. Lisäksi olen selvyuden vuoksi lihavoitunut asiasisällöt.

Esityskaavio mukailten Kakkuri-Knuutilan & Halosen (1999) esitystapaa on seuraava:

(P) väitteen perustelu ilmiössä

(P) väitteen perustelun asiasältö

(T) väitteen perustelun taustaoletus

(V) väite ilmiössä

(V) väitteen asiasältö

Lopuksi selvitetään argumenttien keskinäisiä suhteita eli sitä, miten perustelut ja taustaoletukset suhtautuvat väitteeseen. Niiden määrittämisen kautta voidaan päätellä argumentin hyvyys. Väitteen ja sen perustelujen välillä voi olla sitova linkki, jolloin perustelut ja taustaoletukset ovat relevantteja ja antavat riittävästi tukea väitteelle, tai löyhä linkki, jolloin perustelut ovat näennäisesti hyviä. Näennäisestä hyvyydestä puhutaan argumentaatioteoriassa silloin, kun yleisö vakuuttuu siitä huolimatta, että argumentaatio on virheellinen.

Yleensä poliittisen puheen pääväitteet ovat joko tekstin alussa tai lopussa, ja ne liittyvät teemaltaan toimintaan: hyvin usein ne ovat toimenpidesuosituksia tai arvio jo tehdyistä toimenpiteistä. Aristoteleen (1997) mukaan poliittisen puheen pääväite on joko

Tehkää teko A.

tai

Pidättäytykää teon A tekemisestä.

Tässä aineistossa ei kuitenkaan ole kyse puheista siinä mielessä kuin ne ovat itsenäisiä kokonaisuuksia, vaan ehdokkaiden puheenvuorot rakentuvat siihen, mitä toimittajakunta heiltä kysyy. Tulkkeiden rakentumisen perusteella puheenvuorot näyttivät kuitenkin järjestetyn niin, että väitteitä on sekä alussa että lopussa (esimerkissä väitteet lihavoitu):

Esimerkki (1a)

171	N	kiitoksia (+) ihan aluksi (.) natoon liittymiskysymys on SUomalainen kysymys' jos (.)
172		SUomi (.) liittyy (.) natoon on kysymys. (+ +) enkä usko (+) itse (.) että tämä jotenkin
173		vaikuttaisi suhteisiimme venäjään (+) suomen ja venäjän väliset suhteet ovat (+)
174		sellaiset että- (.) itse katson=että nämä tapahtuvat <u>bruysselin</u> kautta (.) suomella' (.)
175		[--]
185		tarpeen on' niin me voimme AUTtaa (.) (öö) venäjällä (+) näissä (+) nimenomaisissa (+)
186		(-)prosesseissa (.) ja voimme LUOda ainakin syventää demokratiaa venäjällä ja <u>tässä</u>
187		[--]

Tulkkeen mukaan Niinistön puheenvuoron alussa ja lopussa on siis väite, mutta aineistossa esiintyy myös kohtia, joissa puhuja (=tulkki) esittää perusteluja ennen puheenvuoron ensimmäistä väitettä (väitteet lihavoitu):

Esimerkki (1b)

99	H	ITse (.) katson (.) että suomi ruotsi itävalta' (.) >ja irlanti< ovat olleet euroopan
100		unionissa siis (.) kaikki (.) ma- mukana' ja tehneet erittäin hyvää <u>yhteistyötä</u> , (+)
101		euroopan <u>unioni</u> sinänsä on (.) katsonut että sen omat jäsen- valtiot ovat <u>tasavertaisia</u>
102		olivat ne sitten naton jäseniä tai Eivät (+) me olemme tehneet hyvin <u>paljon</u> työtä (+ +)
103		sen (+ +) asian suhteen mitä tulee eu ja nato suhteisiin. (.) JA olemme myös katsoneet
104		<u>jäsenvaltioiden</u> tilannetta eun <u>sisällä</u> , tilanne on melko tasapäinen kaikissa
105		tasaVERTainen tästä syystä en usko että meillä on mitään <u>tarvetta</u> tällä hetkellä (.)
106		investoida tähän mahdolliseen tai pyrkiä mahdollisesti (.) naton (.) jäseneksi. (.) me ehkä
107		[--]

Vaikka yleensä on perusteltua olettaa, että simultaanitulke pystyy noudattamaan puheen kaavaa ja argumentaation esittämisjärjestystä, voi argumenttien rakenne muuttua tulkkauksessa. Tulkki voi tehdä virheen ja korjata sen myöhemmin, jolloin esimerkiksi perustelu voi sijaita tulkkeessa eri kohdassa kuin lähtötekstissä. Tällöin myös argumentin rakenne muuttuu, ja sitä kautta sen hyväksyttävyyys voi vaarantua.

Tämän aineiston kysymykset liittyvät ehdokkaiden kampanjateemoihin, yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten Natoon liittymiseen ja Suomen Venäjä-suhteisiin, sekä sosiaalidemokratian tulevaisuuteen Suomessa. Aina televisiokatsojan ei ole mahdollista kuulla tai saada selvää toimittajien

kysymyksistä. Televisiolähetys alkaa keskeltä Halosen puheenvuoroa, jolloin hänelle esitetty kysymys on jäänyt lähetyksen ulkopuolelle, ja eräässä kohdassa toimittajan kysymystä ei tulkata (litteraatissa rivit 46–52). Vaikka poliitikkoja usein kritisoidaan siitä, etteivät he vastaa esitettyyn kysymykseen, voidaan olettaa, että puheenvuorojen väitteet perustuvat siihen, mitä puhujilta on kysytty. Hyvä argumentaatio olisi tällöin *perusteltu vastaus esitettyyn kysymykseen*.

Sekä Halonen että Niinistö aloittivat vastaamisen yleensä perustelulla tai selittelyllä, minkä jälkeen esitettiin mahdollinen väite. Esimerkissä (1b) Halonen kommentoi itävaltalaisen toimittajan kysymystä Suomen mahdollisesta Nato-jäsenyydestä. Pääväite lausutaan julki riveillä 105–106, ja tulkkeen alku sisältää perusteluja väitteelle:

P1: ITse (.) katson (.) että suomi ruotsi itävalta' (.) >ja irlanti< ovat olleet euroopan unionissa siis (.) kaikki (.) ma- mukana' ja tehneet erittäin hyvää yhteistyötä,

P1: Suomi, Ruotsi, Itävalta ja Irlanti ovat olleet mukana Euroopan unionissa ja tehneet hyvää yhteistyötä.

P2: euroopan unioni sinänsä on (.) katsonut että sen omat jäsen- valtiot ovat tasavertaisia olivat ne sitten naton jäseniä tai Eivät

P2': JA olemme myös katsoneet jäsenvaltioiden tilannetta eun sisällä, tilanne on melko tasapäinen kaikissa tasaVERTainen

P2: EU:ssa jäsenvaltiot ovat tasavertaisia, olivatpa ne Naton jäseniä tai eivät.

V: tästä syystä en usko että meillä on mitään tarvetta tällä hetkellä (.) investoida tähän mahdolliseen tai pyrkiä mahdollisesti (.) naton (.) jäseneksi.

V: En koe tarpeelliseksi viedä Suomea Naton jäseneksi tällä hetkellä.

Argumentaation yksinkertainen kaava on (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 1999, 66):

Väite, koska perustelu.

tai

Perustelu, niinpä väite.

Halosen ja Niinistön argumentaatio näyttivät noudattavan vain harvoin yksinkertaista argumentaatiokaavaa, mutta joitakin esimerkkejä on löydettävissä. Esimerkissä (1c) Halonen vastasi

kysymykseen demokraattisen puolueen asemasta hänen presidenttiehdokkuutensa suhteen, ja esimerkissä (1f) Niinistö puolestaan perusteli suomalaisen työn tärkeyttä:

Esimerkki (1c)

206 H [--]
207 ja vih(ää) vasemmistoliitolle. (.) mutta=olen kampanjan aikana korostanut (.) ja
208 myöhemminkin että tämä on todellakin <henkilövaali> henkilökysymys, (.) ja tästä
209 syystä olen ensimmäisen kierroksen aikana (öö) kats- (öö) että tienn- >tai tiennyt että
210 ihmiset=ovat paljon äänestäneet minua sen vuoksi että< Olen <tarja halonen> (+)ja (.)
211 [--]

P2: mutta=olen kampanjan aikana korostanut (.) ja myöhemminkin että tämä on todellakin <henkilövaali> henkilökysymys,

P2: Tämä on henkilövaali.

V2: ja tästä syystä olen ensimmäisen kierroksen aikana (öö) kats- (öö) että tienn- >tai tiennyt että ihmiset=ovat paljon äänestäneet minua sen vuoksi että< Olen <tarja halonen>

V2: Minua äänestetään siksi, koska olen Tarja Halonen.

Esimerkki (1d)

7 N >hyvät naiset ja herrat< (+) >minulla on ollut< kaksi teemaa tässä kampanjassa (+)
8 ensinnäkin se=että haluan korostaa (.) turvallisuuspolitiikka' ja toinen (.) seikka (.)
9 liittyy siihen että (.) suom(e)lainen työ on erittäin tärkeää (.) meillä on tärkeää että
10 suomessa on työtä ja pystymme ylläpitäMÄÄN' sen avulla yht-
11 hyvinvointiyhteiskuntaamme (+ +) olen hyvin tyytyväinen siihen=että keskustelut näistä
12 [--]

P: pystymme ylläpitäMÄÄN' sen avulla yht- hyvinvointiyhteiskuntaamme

P: Työn avulla Suomi pystyy säilyttämään hyvinvointiyhteiskunnan aseman.

V: toinen (.) seikka (.) liittyy siihen että (.) suom(e)lainen työ on erittäin tärkeää (.) meillä on tärkeää että suomessa on työtä

V: Suomalainen työ on tärkeää.

Aina ei kuitenkaan ole selvää, mitä ehdokas itse asiassa oli vastannut. Tästä on esimerkkinä Niinistön

vastaus edellä mainittuun kysymykseen Nato-jäsenyydestä:

Esimerkki (1e)

85 N olen itse=asiassa jo useamman KERran jo vastannut tähän kysymykseen. nämä
86 kehityskulut siis suomen ulkopuolella ja puhun eun kehityksestä naton kehityksestä
87 tähän jatkuu, (+) ja <itse katson että> seuraavan (.) presidentinkauden
88 >presidenttikauden< aikana on hyvin SELkeää että meidän on PAKko ottaa kantaa
89 natojäsenyyteen' (.) ja itse (.) olen myönteisellä kannalla siitä että JOS tämä
90 kehityskulku JATkuu (.) näin tapahtuu.

P1:nämä kehityskulut siis suomen ulkopuolella ja puhun eun kehityksestä naton kehityksestä tähän jatkuu,

P1: EU- ja Nato-suhteiden kehitys jatkuu.

V1: ja <itse katson että> seuraavan (.) presidentinkauden >presidenttikauden< aikana on hyvin SELkeää että meidän on PAKko ottaa kantaa natojäsenyyteen'

V1: Suomen pitää ottaa kantaa Nato-jäsenyyteen.

V2: ja itse (.) olen myönteisellä kannalla siitä että JOS tämä kehityskulku JATkuu (.) näin tapahtuu.

V2: Uskon, että jos nykyinen kehitys jatkuu, näin tapahtuu.

Tässä lyhyessä puheenvuorossa Niinistö jatkoi Nato-suhteiden käsittelyä, mutta hän ei vastannut suoraan toimittajan kysymykseen, aikooko Suomi liittyä Natoon, jos Niinistöstä tulee presidentti. Onkin huomionarvoista pohtia väitteen V2 varsinaista asiasisältöä. Tällaisenaan väite ei tuo mitään tietoa puolesta tai vastaan Niinistön Nato-kannasta kuulijoiden tietoon. Väitteessähän näytetään ainoastaan todettavan, että jos nykyinen kehitys jatkuu, Suomen pitää ottaa kantaa Nato-jäsenyyteen, jolloin kyseessä olisi ollut asiantilan kuvailu:

P1: Kehitys jatkuu.

V1: Suomen pitää ottaa kantaa Nato-jäsenyyteen.

Kuvailu: Jos tämä kehityskulku jatkuu, näin tapahtuu (eli Suomi ottaa kantaa puolesta tai vastaan).

Vai tarkoittiko puhuja, että jos kehitys jatkuu, Suomi liittyy Natoon:

P1: Kehitys jatkuu.

V1: Suomen pitää ottaa kantaa Nato-jäsenyyteen.

V2: Jos tämä kehityskulku jatkuu, näin tapahtuu (eli Suomi liittyy Natoon).

Onkin aihetta kysyä, jättikö Niinistö tuomatta mielipidettään julki vai oliko tässä kyse tulkin virheestä eli informaation poisjätöstä tai kenties väärästä tulkinnasta. Mäki (2007) on tutkimuksessaan todennut, että epäselvyys on tyypillistä Halosen ja Niinistön argumentaatiolle. Argumentaation epäselvyys voi tässä aineistossa johtua paitsi puhujasta itsestään, myös tulkkauksesta.

Tulkista riippumatta argumentaatio voi epäonnistua, kun perustelut eivät ole riittävän hyväksyttäviä tai relevantteja väitteelle. Halosen argumentaatioissa julkilausutut perustelut eivät useinkaan riittäneet loogiseen perustelujen hyväksymiseen, vaan niiden tueksi tarvittiin taustaoletuksia. Argumentit voidaan kokea näennäisesti hyvinä, mikä tarkoittaa, että ne näyttävät aluksi kelpoisilta ja ovat siksi vakuuttavia (Kakkuri-Knuutila 1999, 110). Toisaalta argumentit voivat olla aidosti hyviä tietylle ryhmälle, esimerkiksi Halosen kannattajille, silloin, kun hyvyyden mittana on vakuuttavuus. Argumenttien vakuuttavuuden arvioi yleisö, jota tässä tapauksessa olivat kansainvälinen lehdistö yhtäällä ja suomalainen televisioyleisö toisaalla. Tämä joukko lienee hyvin heterogeeninen sen suhteen, olivatko he Halosen vai Niinistön kannattajia tai oliko heillä ylipäätään mielipidettä asiasta, joten ehdokkaiden argumentaatioiden hyvyys osoittautui hyvin moniselitteiseksi.

Esimerkki (1f)

105 H [--]
106 investoida tähän mahdolliseen tai pyrkiä mahdollisesti naton (.) jäseneksi. (.) me ehkä
107 voimme nyt tällä hetkellä KESkittyä nimenomaan euroopan unionin Omaan
108 turvallisuustilanteeseen ja SEN kysymyksiin ja työskennellä sen kanssa. (+) tietysti me
109 (.) molemmat siis pääministeri (.) ja (.) minä (.) me olemme tehneet yhteistyötä (.) (öö)
110 suomalaisten kanssa olemme KUUNnelleet kansaa ja tee- työstäneet näitä kysymystä ja
111 >tiedämme=että< ehkä (.) nato (.) (o- esii-) suomelle mahdollisuus mutta (.) en itse
112 katso että se=olisi tässä kuuden vuoden aikana pääkysymys.

P1: me ehkä voimme nyt tällä hetkellä KESkittyä nimenomaan euroopan unionin Omaan turvallisuustilanteeseen ja SEN kysymyksiin ja työskennellä sen kanssa.

P1: Me voimme keskittyä nyt EU:n omaan turvallisuustilanteeseen.

P2: tietysti me (.) molemmat siis pääministeri (.) ja (.) minä (.) me olemme tehneet yhteistyötä (.) (öö) suomalaisten kanssa olemme KUUNnelleet kansaa ja tee- työstäneet näitä kysymystä

P2: Pääministeri ja minä olemme kuunnelleet suomalaisia ja miettineet näitä kysymyksiä.

T1: Otanta suomalaisista on tarpeeksi laaja.

T2: Pääministerillä ja minulla on tarpeeksi asiantuntemusta tärkeiden asioiden arvioimiseksi.

V2: >tiedämme=että< ehkä (.) nato (.) (o- esii-) suomelle mahdollisuus mutta (.) en itse katso että se=olisi tässä kuuden vuoden aikana pääkysymys.

V2: Nato ei ole nyt ajankohtainen.

Taustaoletusten varassa väitteen ja perustelujen välillä voidaan nähdä sitova linkki. Puhuja oli siis oikeutettu väittämään tätä näiden taustaoletusten nojalla. Kuitenkin voitiin kyseenalaistaa se, voiko puhuja olettaa yleisön ottavan huomioon tai edes tuntevan kaikki tarpeelliset taustaoletukset. Tässä aineistossa puheen välittömän yleisön muodostivat eri maista tulleet toimittajat, mutta tulkkeen vastaanottajat ovat puolestaan suomalaisia tai suomea puhuvia televisionkatsojia. Molempien ryhmien voidaan olettaa tiedostaneen taustaoletukset: toimittajat todennäköisesti tunsivat suomalaisen politiikan kentän työnsä puolesta, tv-katsojat puolestaan median kautta. Jos julkilausumattomat perustelut tai taustaoletukset ovat keskeisiä argumentin hyväksymisen kannalta, niiden piilottaminen (tahallinen tai tahaton) johtaa virheargumenttiin (Kakkuri-Knuuttila 1999, 159). Kyseessä on siis virheargumentti, ellei ajatella, että yleisö tuntee ja hyväksyy julkilausumattomat taustaoletukset.

Esimerkin (1e) ja (1f) kautta pääsemme tarkastelemaan erästä tässä aineistossa yleistä argumentaation päättelyn ongelmaa. Ensinnäkin, aineistosta on vaikea löytää yksinkertaista ja selkeää argumentaatiota, ja toiseksi analyysissä käy ilmi, että argumentaatio näyttää perustuvan useimmiten ehdokkaan omaan auktoriteettiin eli uskottavuuteen perustelun lähteenä. Relevantit perustelut jäävät kokonaan ehdokkaan luotettavuuteen perustuvien taustaoletuksien varaan. Esimerkiksi Halosen argumentointi Nato-jäsenyyttä vastaan näyttää perustuvan hänen omiin käsityksiinsä esimerkiksi *EU-maiden tasavertaisuudesta tai hyvästä yhteistyöstä*. Tässä onkin kysymyksessä näennäisesti hyvä argumentti. Väitteen ympärille rakennettu argumentaatio voi näyttäytyä hyvin perusteltuna ja hyvänä argumentaationa, mutta lähempi tarkastelu osoittaa sen perusteluissa ongelmia. Ensinnäkin, mitä tarkoitetaan *hyvällä yhteistyöllä* tässä ja miten sen hyvyys voidaan perustella. Toiseksi, onko EU-valtioiden tasavertaisuus riittävän hyvä peruste sille, ettei Suomen kannata liittyä Natoon. Myös seuraavassa Niinistön argumentaatiossa esiintyy näennäistä hyvyttä:

Esimerkki (1g)

17 N [--]
16 mainita tästä (.) >ulko ja turvallisuuspolitiikasta< (.) >tietenkin< tai (tu- puolustus- ja
17 turvallisuuspolitiikka), tämä ei pelkästään liity nopean toiminnan JOUKkoihin
18 ainoastaan. vaan (.) tässä on muitakin kysymyksiä, suomessa >tietenkin koko ajan
19 tämä< natokeskustelu kes- käydään (eteen- sitä) se kehittyy muutoksia tapahtuu ja on
20 tapahtunut PALjonkin (etenkin) kylmän sodan jälkeen. me=olemme myös menneet
21 EUhun' (.) eu=on ottanut (.) suuren roolin' (.) kriisinhallintatehtävissä, (.) olemme
22 havainneet myös eun ja naton välistä yhteistyötä' sen kehityksen (+) ja tästä syystä
23 kant(a) on ehkä hieman hankala eumaana joka ei ole naton JÄSen eli jos me=olemme
24 mukana tällaisessa tiivissä yhteistyössä ja toiminnassa jota TEHDään eun ja naton
25 välillä. (+) [--]

P1: mainita tästä (.) >ulko ja turvallisuuspolitiikasta< (.) >tietenkin< tai (tu- puolustus- ja turvallisuuspolitiikka), tämä ei pelkästään liity nopean toiminnan JOUKkoihin ainoastaan.

P1: Kysymykset ulko- ja turvallisuuspolitiikasta eivät liity ainoastaan EU:n nopean toiminnan joukkoihin.

P2: tässä on muitakin kysymyksiä, suomessa >tietenkin koko ajan tämä< natokeskustelu kes- käydään (eteen- sitä) se kehittyy muutoksia tapahtuu

P2: Nato-keskustelua käydään.

P3: on tapahtunut PALjonkin (etenkin) kylmän sodan jälkeen

P3: On tapahtunut paljon kylmän sodan jälkeen.

P4: me=olemme myös menneet Euhun'

P4: Olemme liittyneet EU:hun.

P5: olemme havainneet myös eun ja naton välistä yhteistyötä' sen kehityksen

P5: On havaittavissa kehitystä EU:n ja Naton välisessä yhteistyössä.

V1: ja tästä syystä kant(a) on ehkä hieman hankala eumaana joka ei ole naton JÄSen ja tästä syystä kant(a) on ehkä hieman hankala eumaana joka ei ole naton JÄSen eli jos me=olemme mukana tällaisessa tiivissä yhteistyössä ja toiminnassa jota TEHDään eun ja naton välillä.

V1: Sellainen EU-maa, joka ei ole Naton jäsen, on hankalassa asemassa tässä yhteistyössä.

Aineiston tulkkeiden argumentaatiovirheet näyttävät siis syntyvän pääasiassa joko riittämättömistä perustelusta ja piilotetuista taustaoletuksista tai oman auktoriteetin käyttämisestä perusteluissa. Argumenttien analysoinnissa ja arvostelemisissa tulee kuitenkin muistaa, ettei argumentilta voi vaatia täydellistä rakenteen puhtautta, esimerkiksi sitä, että kaikki perustelut ja taustaoletukset aina lausuttaisiin julki (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999). Tässä palataan jälleen toteamaan, että käsitteiden epätäsmällisyys, heikko päättely ja muut loogisen argumentaation puutteet ovat

suhteutettavissa viestinnän luonteeseen ja täten arvioitavissa myös sen mukaan. Kuten aiemmin totesin, puheviestinnän normit ja käytäntö rajoittavat esimerkiksi poliittisen puheen argumentaation loogisuutta juuri sen takia, että puhuttu kieli on monitasoista ja dynaamista, jolloin muun muassa loogisen päättelyn puhtaan dogmaattinen toteuttaminen on harvoin mahdollista.

On hyvä myös huomata aineiston viestintätilanteen asettamat rajoitukset argumentaation suhteen: ehdokkaiden vastaamiseen käyttämä aika oli rajoitettu, ja ellei muuten niin ainakin hyvän tavan mukaisesti he pyrkivät esittämään asiansa mahdollisimman lyhyesti, sillä tilaisuuden kokonaiskesto oli rajattu ja kysymyksiä esittävä toimittajakunta laaja. Ajan rajallisuus mutta myös pyrkimys retoriseen tehokkuuteen (Aristoteles 1997) aiheuttaa sen, että argumentti esitetään lyhyesti niin, että jotain osia kuten taustaoletuksia jätetään lausumatta julki. Yksi retorinen tehokeino, joskin epäreilu sellainen, on jättää sanomatta sellaisia taustaoletuksia tai johtopäätöksiä, joita puhuja ei toivo yleisön huomaavan (Kakkuri-Knuutila 1999, 245). Simultaanitulkauksessa vaarana on, että jokin argumentin osa jää lausumatta julki tulkin virheen takia eikä puhujan tarkoituksella.

Argumentaatiossa keskeinen tavoite on puhujan luotettavuuden todistaminen. Periaatteessa luotettavuus muodostuu perustelujen luotettavuudesta eli siitä, että väite on uskottava hyväksyttävän perustelun ja/tai taustaoletusten nojalla. Kuten jo aiemmin kuitenkin totesin, hyvyys ei ole argumentaatiossa yksiselitteinen käsite, vaan se voi perustua kahdella tapaa joko loogisiin, yleisesti hyväksyttäviin tai tietyn yleisön tietyssä tilanteessa hyväksymiin argumentteihin. Poliittisen puheen esittäjän kannalta on olennaista, että kuulija hyväksyy argumentin eli että se on edes näennäisesti hyvä. Puhuja voi käyttää erilaisia retoriikkaa argumentin hyväksyttämiseksi. Esittelen seuraavaksi aineistossa esiintyviä argumenttia tukevia, havainnollistavia, vahvistavia tai värittäviä kielenkäytön tehokeinoja eli retorisia kuvioita.

5.2 Retoristen kuvioiden haasteet

Retoristen kuvioiden etsimiseksi olen käyttänyt Kakkuri-Knuutilan (1999, 243–250) ohjeita tekstin retorisen analyysin tekemiseksi. Analyysin yhtenä keinona Kakkuri-Knuutila esittelee Aristoteleen (1997) klassisen retoriikan ja Perelmanin & Olbrechts-Tytecan (1998) uuden retoriikan ohjeet retorisen tekstin argumentaation havainnoimiseksi. Ne auttavat löytämään tekstistä erilaisia argumentaation muotoja, joita edustavat Aristoteleen ajattelussa seurausetiikan mukainen hyvien ja huonojen seurausten ympärille muodostettu argumentaatio (poliittisissa puheissa) ja jotka Perelman & Olbrechts-Tyteca luokittelevat joukoksi arvoihin perustuvaa argumentaatiota. (Kakkuri-Knuutila 1999, 243–250.) En tämän tutkielman puitteissa kuitenkaan paneudu tarkemmin näiden tapojen analyysiin, mutta ne olisivat mielenkiintoinen pohja perusteellisemmalle retoriikan analyysille antaen välineitä esimerkiksi arvoihin perustuvien väitteiden perustelujen hyväksyttävyyden arvioimiseen.

5.2.1 Väitteen perusteleva ja havainnollistaminen

Kuten aiemmin todettiin, on olemassa erilaisia retorisia keinoja, joita käytetään argumentaatioissa väitteen perustelemiseksi tai havainnollistamiseksi. Näitä ovat esimerkiksi rinnastukset ja analogiat sekä maksiimit. Käsittelen tässä kappaleessa aineistosta havainnoimiani väitteen perustelevia ja havainnollistamiseen käytettyjä retoriikan keinoja.

Tulksissa tulee esiin se, miten Halonen ja Niinistö kumpikin käyttävät esimerkkejä argumentaationsa tueksi perustelevaan ja jonkin verran myös havainnollistamaan väitteittensä todenmukaisuutta tai hyväksyttävyyttä. Seuraavassa esimerkissä Niinistö varoittaa hyvinvointiyhteiskunnan rappeutumisesta ottamalla esimerkiksi Saksan tilanteen (esimerkki lihavoitu). Tällä hän havainnoi väitettään, jonka mukaan *kansakunta ei voi jäädä paikoilleen polkemaan*, jolloin väitteestä tulee hyväksyttävämpi:

Esimerkki (2a)

28 N [--]
29 paikallaanpysymisenajanjakso (.) käsillä (+) **tämä muistuttaa oikeastaan (.) mielestäni**
30 **niitä aikoja mitä (.) SAKsassa elettiin vuoden kaksituhatta (.) alussa. (+ + +) vaikutti**
31 **siltä=että asiat (+) no jos ne=eivät olleet täydellisiä niin (.) ainakin tarpeeksi ja riittävän**
32 **hyvin' ja kunnossa (+) ja (.) kansakunta sinänsä ei voi pelkästään näin tehdä eli jäädä**
33 paikoilleen POLkemaan ja niin että kansakunta Elää (+) tavalla (+) joka (.) muistuttaa
34 sen vanhoista (.) menestyksistä. haluan ottaa itse kysymyksen esiin siitä=että onko
35 meillä to(d)ellakin tulevaisuudessakin suomessa töitä' niin että voimme TAAata (.) että
36 voimme JATkaa hyvinvointi>yhteiskuntaMALliamme< tässä maassa,

Halonen puolestaan käyttää esimerkkiä argumentaationsa tueksi väitteen perusteluna. Seuraavassa, jo argumentaatioanalyysissä esiin tulleessa tulkkeessa luetellaan ensin joukko perusteluja, joihin kyseinen esimerkki myös lukeutuu, minkä jälkeen esitetään väite: *Nato-jäsenyys ei ole tarpeellinen tällä hetkellä:*

Esimerkki (2b)

99 H ITse (.) katson (.) että **suomi ruotsi itävalta' (.) >ja irlanti< ovat olleet euroopan**
100 **unionissa siis (.) kaikki (.) ma- mukana' ja tehneet erittäin hyvää yhteistyötä, (+)**
101 euroopan unioni sinänsä on (.) katsonut että sen omat jäsen- valtiot ovat tasavertaisia
102 olivat ne sitten naton jäseniä tai Eivät (+) me olemme tehneet hyvin paljon työtä (+ +)
103 sen (+ +) asian suhteen mitä tulee eu ja nato suhteisiin. (.) JA olemme myös katsoneet
104 jäsenvaltioiden tilannetta eun sisällä, tilanne on melko tasapäinen kaikissa
105 tasaVERTainen tästä syystä en usko että meillä on mitään tarvetta tällä hetkellä (.)
106 investoida tähän mahdolliseen tai pyrkiä mahdollisesti (.) naton (.) jäseneksi. (.) me ehkä
107 [--]

Myöhemmässä Halosen puheenvuorossa esimerkkiä käytetään havainnollistamiskeinona, jonka tarkoituksena on tukea puhujan perustelua: *presidentti on korostanut hyvinvointiyhteiskunnan kysymyksiä, ja sitä kautta väitettä: on tärkeää käsitellä hyvinvointiyhteiskunnan kysymyksiä:*

Esimerkki (2c)

223 H [--]
224 meidän hallitus ja pääministeri ovat käytännössä enemmän vastuussa mutta=on' (.)
225 erittäin tarkeää näitä asioita käsitellä **muun muassa uuden vuodenpuheessani sanoin**
226 hyvin avoimesti=että (.) että (suomal-) yhteiskunnassa on enemmän köyhiä tänä päivänä
227 [--]

Yleensä yhden tai useamman esimerkin arvo argumenttien tukena riippuu siitä, kuvaavatko ne jotakin, mikä on tyypillistä argumentin aiheen kannalta. On erillinen tehtävä osoittaa, edustavatko esimerkit tyypillisyyttä, ja joskus voidaankin luottaa siihen, että yleisö tunnistaa ja hyväksyy esimerkin tyypillisyyden edustajaksi. (Kakkuri-Knuuttila 1999, 251.) Tässä nähdään jälleen yhtymäkohta yleisön huomioimisen tärkeyteen; eräänlainen yhteinen tietoisuus puhujan ja kohdeyleisön välillä on välttämätön. Täten korostuu myös se, ettei tulkki ole yksin vastuussa kohdetekstin ymmärrettävyyteen tai hyväksyttävyyteen, vaan myös lähtökielisen viestin sisällön sopivuudella on merkitystä.

Asioiden vertailu rinnastusten ja analogioiden muodossa on yleinen tapa muodostaa perusteluja (Kakkuri-Knuuttila 1999, 252). Tämän tutkimuksen aineistossa rinnastuksia ja analogioita on kuitenkin käytetty verrattain vähän. Niinistö rinnastaa Suomen *paikallaanpysymisen ajanjakson* Saksan yhteiskunnalliseen tilanteeseen perustellakseen väitettään: *kansakunta ei voi jäädä paikoilleen polkemaan* (litteraatissa r. 29–33), mutta analogioita ei aineistosta löytynyt.

Maksiimit eli moraaliset periaatteet tai sananparret tuovat argumentaatioon tietynlaista keveyttä, sillä niiden käyttö voi tuntua vanhahtavalta ja siksi humoristiselta kielenkäytöltä (Kakkuri-Knuuttila 1999, 253). Tutkimusaineistossa esiintyy yksi maksiimi moraalisen periaatteen muodossa, jossa Halonen ikään kuin esittää maksiimin argumenttinsa tueksi: (P) *minulla on tukea enemmän kuin toisilla* -> (V) *tulos ei ole huono* -> *Suomessa on parempi olla vaatimaton*.

Esimerkki (2d)

203	H	voisin todeta=että (.) suomessa on parempi olla vaatimaton kuin ylimielinen , (+) ja (.)
204		>minulla on< (.) myös (.) tukea tässä oikeastaan enemmän kuin vanhasella ja niinistöllä
205		YHteensä eli tulos ei ole (h)heikko eikä HUOno, (+) jos >tässä olisi kyse ollut<
206		[--]

Maksiimien käytön vähyys voi johtua yhtäältä siitä, etteivät puhujat koe sitä osaksi hyvää argumentaatiota. Kakkuri-Knuuttilan (1999, 253) mukaan se ei olekaan juuri nyt muodissa. Tämän aineiston kohdalla voidaan kuitenkin tehdä eräs toinenkin huomio: puhujat ilmaisevat itseään kielellä, joka ei ole heidän äidinkieltensä, ja tämä voi rajoittaa heidän kielenkäytön rikkauttaan. Maksiimit ovat kuitenkin myös tulkkauksen kannalta kiinnostavia mahdollisen kulttuurisidonnaisuutensa takia. Esimerkiksi sananparrethan ovat vakiintuneita sanontoja, ja ellei tulkki muista lähtökielen sanonnalle

täydellistä vastinetta kohdekielessä – tai ellei sitä ole – hän voi käyttää selittämistekniikkaa sen tulkkaukseksi.

5.2.2 Argumenttia vahvistavat, heikentävät ja värittävät ilmaisut

Tässä kappaleessa analysoin, millaisia argumentin vahvistuksia, suojauksia, takauksia, metaforia ja muita retorisia kuvioita, joilla puhuja pyrkii vaikuttamaan argumentin vastaanottoon. Nostan jälleen aineistosta esiin mahdollisia simultaanitulkkauksen kannalta haasteellisia elementtejä.

Sekä Halonen ja Niinistö näyttivät tulkkeiden perusteella käyttävän vahvistuksia kuten *erittäin* ja *hyvin* etenkin puheenvuorojen alussa peräkkäin eräänlaisina sumppuina:

Esimerkki (2e)

7	N	>hyvät naiset ja herrat< (+) >minulla on ollut< kaksi teemaa tässä kampanjassa (+)
8		ensinnäkin se=että haluan korostaa (.) <u>turvallisuuspolitiikkaa</u> ' ja toinen (.) seikka (.)
9		liittyy siihen että (.) suom(e)lainen <u>työ</u> on erittäin tärkeää (.) meillä on tärkeää että
10		suomessa on <u>työtä</u> ja pystymme ylläpitäMÄÄN' sen avulla yht-
11		hyvinvointiyhteiskuntaamme (+ +) olen hyvin tyytyväinen siihen=että keskustelut näistä
12		näistä kahdesta=aiheesta <u>ovat olleet</u> hyvin <u>vilkkaita</u> , (+) <u>itse</u> (.) aion (.) vielä (+) mennä
13		[--]
99	H	ITse (.) katson (.) että suomi ruotsi itävalta' (.) >ja irlanti< ovat olleet euroopan
100		unionissa siis (.) kaikki (.) ma- mukana' ja tehneet erittäin hyvää <u>yhteistyötä</u> , (+)
101		euroopan <u>unioni</u> sinänsä on (.) katsonut että sen omat jäsen- valtiot ovat <u>tasavertaisia</u>
102		olivat ne sitten naton jäseniä tai Eivät (+) me olemme tehneet hyvin <u>paljon</u> työtä (+ +)
103		sen (+ +) asian suhteen mitä tulee eu ja nato suhteisiin. (.) JA olemme myös katsoneet
104		[--]

Suojauksia esiintyy aineistossa runsaasti. Esimerkiksi Niinistön esittämät retoriset kysymykset voidaan tulkita suojaetuiksi väitteiksi, sillä kysymyksestä kuulija voi ymmärtää puhujan väitteen (V), mutta näin ilmaistuna se ei tule julki yhtä vahvana kuin jos se sanottaisiin suoraan:

Esimerkki (2f)

24 N [--]
25 välillä. (+) ja oma kysymykseni tässä suhteessa ONkin (.) **ONko** (.) meillä oma (.)
26 tavoite' (.) vai (.) olemmeko vain seuraamassa sitä mitä (.) ympäristö (.) ja (.) muut
27 järjestöt tekevät. (.) **en ole VARma tästä (.) asiasta.** (+ +) sitten mitä tulee
28 [--]

V: Suomella pitäisi olla oma tavoite, nyt se menee liiaksi muiden mukana.

33 N [--]
34 sen vanhoista menestyksistä. haluan ottaa itse kysymyksen esiin siitä=että **onko**
35 meillä to(d)ellakin tulevaisuudessakin suomessa töitä' niin että voimme TAAAta (.) että
36 voimme JATkaa hyvinvointi>yhteiskuntaMALliamme< tässä maassa,

Ilmaus *en ole varma tästä asiasta* toimii ikään kuin lisäsuojauksena kysymysmuotoiselle väitteelle. Tässä esimerkissä nähdään myös, miten suojausta tehostetaan äänenkäytöllä korostamalla kysymyksen alkua *Onko* / *onko* tai suojausta *VARma*. Tässä tulkin rooli on olennainen: välittääkseen retorisen viestin tarkoituksenmukaisesti hänen tulee noudattaa puhujan äänenkäyttöä eli intonaatiota, korostuksia ja niin edelleen. Palaan näihin myöhemmin ei-kielellisten tehokeinojen analyysissä. Halosen puheenvuorojen tulkeissa esiintyi myös suojauksia:

Esimerkki (2g)

104 H [--]
105 tasaVERTainen tästä syystä **en usko** että meillä on mitään tarvetta tällä hetkellä (.)
106 investoida tähän mahdolliseen tai pyrkiä mahdollisesti (.) naton (.) jäseneksi. (.) me **ehkä**
107 voimme nyt tällä hetkellä KESkittyä nimenomaan euroopan unionin Omaan
108 turvallisuustilanteeseen ja SEN kysymyksiin ja työskennellä sen kanssa. (+) tietysti me
109 (.) molemmat siis pääministeri (.) ja (.) minä (.) me olemme tehneet yhteistyötä (.) (öö)
110 suomalaisten kanssa olemme KUUNnelleet kansaa ja tee- työstäneet näitä kysymystä ja
111 >tiedämme=että< **ehkä** (.) nato (.) (o- esii-) suomelle mahdollisuus mutta (.) **en itse**
112 **katso** että se=olisi tässä kuuden vuoden aikana pääkysymys.

122 H kyllä tottaKAI' olen **vähän** pettynyt tulokseen. koska (.) kansat eivät nyt käyttäneet
123 >kansalaiset eivät nyt käyttäneet< tätä historiallista mahdollisuutta >valita suoraan
124 presidentti< heti ensimmäisellä kierroksella (.) ja (.) erityisesti tämä pienten puolueiden
125 kannatus tässä (.) parin vuo- viikon aikana' oliva- oli **ehkä** voimakkaampaa ja tämä (.)
126 **ehkä** (.) sitten (+ +) >tarkoittaa sitä että< (tuou-) demokrati toteutuu ja nämä (.) äänet
127 [--]

Halonen suojaasi väitteitään pehmentävillä ilmauksilla: *En usko että meillä on mitään tarvetta pyrkiä Naton jäseneksi -> Meillä ei ole mitään tarvetta pyrkiä Naton jäseneksi / Me ehkä voimme keskittyä EU:n omaan turvallisuustilanteeseen. -> Meidän tulee keskittyä EU:n omaan turvallisuustilanteeseen.* Sekä Niinistön että Halosen puheenvuorojen tulkkeissa esiintyi paljon suojausilmaisuja. Niiden käyttö puheessa voi olla merkki varovaisesta puhetyylistä, joka oli presidentinvaalien 2006 aikaan ainakin Niinistölle ominaista (Tiittula ym. 2007).

Takauksella tarkoitetaan ilmaisuja, joilla puhuja lisää perustelujen hyväksyttävyyttä viittaamalla johonkin yleisesti hyväksytyyn auktoriteettiin. Esimerkiksi Halonen näytti vetoavan “terveeseen järkeen”, Niinistö puolestaan “meihin” auktoriteettina:

Esimerkki (2h)

8	N	[--]
9		liittyy siihen että (.) suom(e)lainen työ on erittäin tärkeää (.) meillä on tärkeää että
10		suomessa on työtä ja pystymme ylläpitäMÄÄN' sen avulla yht-
11		hyvinvointiyhteiskuntaamme (+ +) olen hyvin tyytyväinen siihen=että keskustelut näistä
12		[--]
222	H	[--]
223		kysymys sinänsä (.) kaikki tietävät että <u>presidentti</u> ei ole sinänsä <u>vastuussa</u> tästä (.) ni-
224		[--]

Koska aineistona on pelkkä simultaanitulke, on mahdotonta sanoa, vastaavatko tulkin käyttämät kohdekieliset vahvistukset, suojaukset tai takaukset lähtökielistä puhetta. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että näiden retoristen kuvioiden käyttö puheessa ja sitä vastaavassa tulkkeessa perustuu puhujan tarkoituksiin argumentin painon suhteen: haluaako hän vahvistaa väitettään, pehmentää sitä vai kenties hyväksyttää sen takauksen avulla? Tarkoituksenmukaisen viestin välittämiseksi on siis olennaista, että tulkki löytää viestin funktioon ja painotukseen sopivan ilmaisun. Merkityksen vastaavuus on viestin oikeanlaisen (eli puhujan tarkoittaman) ymmärtämisen kannalta tärkeämpää kuin tarkkojen vastineiden käyttö.

Vastaväitteiden tehoa heikentävät konjunktiot tai argumenttia värittävät ilmaisut eivät nousseet aineistosta merkittävästi esiin. Tässä yhteydessä voi kuitenkin todeta, että, kuten aiemmin

huomautettiin, niiden käyttö liittyy viestinnän leksikaaliseen tasoon, mikä tarkoittaa, että tietynlainen sana antaa tietynlaisen värin ilmaisulle. Tämä asettaa tulkille haasteen tarkkuudesta viestin vastaanottamisessa, sillä tuon pienen värittävän sanan kuulematta jättäminen voi muuttaa puhujan argumenttia.

Päätän retoristen kuvioiden analyysin metaforien tarkasteluun aineistossa. Metaforat monikielisen ja -kulttuurisen viestinnän, kuten tulkkauksen, tutkimuksessa erityisen kiinnostava alue, sillä niiden merkitykset ovat kulttuurisidonnaisia. Kuten teoriaosassa kerrottiin, metaforat voivat esiintyä kielessä uinuvina tai ilmeisinä kielikuvina.

Yleisesti ottaen aineistossa ei esiintynyt kovinkaan paljon ilmeisiä metaforia. Niinistö tuntui käyttävän sekä ilmeisiä että uinuvia metaforia kuitenkin enemmän kuin Halonen. Tässä Niinistö kuvaa Suomea ja sen *kansakuntaa* eräänlaisena yksilönä, elollisena ja liikkuvana oliona. Tällainen organismi-metafora on talouspoliittisessa keskustelussa tavallinen, jota myös Niinistö on aiemminkin käyttänyt (Heinonen & Kakkuri-Knuutila 1999, 298).

Esimerkki (2i)

28 N [--]
29 **paikallaanpysymisen**ajakso (.) käsillä (+) tämä muistuttaa oikeastaan (.) mielestäni
30 niitä aikoja mitä (.) SAKsassa elettiin vuoden kaksituhatta (.) alussa. (+ + +) vaikutti
31 siltä=että asiat (+) no jos ne=eivät olleet täydellisiä niin (.) ainakin tarpeeksi ja riittävän
32 hyvin' ja kunnossa (+) ja (.) kansakunta sinänsä ei voi pelkästään näin tehdä eli **jäädä**
33 **paikoilleen POLkemaan** ja niin että kansakunta Elää (+) tavalla (+) joka (.) **muistuttaa**
34 **sen vanhoista (.) menestyksistä.** haluan ottaa itse kysymyksen esiin siitä=että onko
35 meillä to(d)ellakin tulevaisuudessakin suomessa töitä' niin että voimme TAAta (.) että
36 voimme JATkaa hyvinvointi>yhteiskuntaMALliamme< tässä maassa,

Niinistö käytti myös joitakin uinuvia metaforia kuten *mennä syvemmästi näihin keskusteluihin* ja *selkeyttää keskustelua*. Halosen puheenvuorojen tulkkeissa oli sitä vastoin löydettävissä yksi selkeä metafora *äännet liikkuvat eteenpäin* (litteraatissa r. 126–127), mikä sekä voidaan laskea uinuvien metaforien joukkoon.

Metaforien vähyys aineistossa yllätti, sillä olihan kyseessä poliittinen kielenkäyttö, jossa sitä oletin esiintyvän runsaastikin. Esimerkiksi Mäen (2007, 154) tutkimuksessa Halosen ja Niinistön puheiden

argumentaatiosta ilmeni, että molemmat käyttivät usein metaforia tehostamaan ilmaisua ja johdattelemaan kuulijaa konkreettisista asioista periaatteisiin. Miksei tätä kielellistä taituruutta sitten näkynyt tämän tutkielman aineistossa? Syy voi löytyä siitä, etteivät puhujat käyttäneet omaa äidinkieltään puhuessaan vaan englantia, jolloin heidän retorinen kielenkäyttönsä saattoi olla yleisestikin heikompaa kuin jos he olisivat käyttäneet suomea.

Metaforien kulttuurisidonnaisuus asettaa monia kysymyksiä välitetyn viestintätilanteen suhteen: ymmärtävätkö viestin lähettäjä, tulkki ja vastaanottaja metaforien merkityksen samalla tavalla, ja onko kulttuurisidonnaisuus aina ymmärtämistä vaikeuttava tekijä? Tulkilta metaforien hallitseminen edellyttää riittävää kieli- ja kulttuurikompetenssia ja kulloisenkin viestintätilanteeseen ja puhujaan perehtymistä, sillä puhuja voi käyttää metaforia paitsi vakiintuneessa muodossa, ilmeisinä ja uinuvina, kuin myös uudessa merkityksessä, joka selviää vasta kontekstista.

5.3 Intonaation haasteet

Koska äänen sävelkulku eli intonaatio ilmeni tutkimusaineistossa monella eri tapaa, käsittelen sen analyysissa omana osa-alueenaan retoristen tehokeinojen ja esiintymisen välimaastossa. Korosteisen painotuksen käyttö vahvistuksena liittyy retorisiin tehokeinoihin, kun taas ajatus kohdekielen intonaation ”luonnollisesta” tai ”luonnottomasta” vaihtelusta (esimerkiksi kuulostaako tulke suomelta) on pikemminkin osa esiintymisen kautta muodostuvaa puhujan eetoksen välittymistä. Kaiken kaikkiaan intonaatio ja korostaminen olivat erittäin näkyvä osa aineiston kielenkäyttöä.

Aineiston tulkkeissa oli tyypillistä sanan ensimmäisen tavun korostaminen vahvistuskeinona. Tämä on niin kutsuttu sanakorko, joka perustuu lausuman perussävelen vaihteluun ja jota käytetään sanojen merkitysten erotteluun (Iivonen ym. 2000). Yksitavuisissa sanoissa korostui koko sana:

Esimerkki (3a)

22 N [--]
23 kant(a) on ehkä hieman **han**kala eumaana joka ei ole naton JÄSen eli jos me=olemme
24 mukana tällaisessa **ti**iiviissä yhteistyössä ja **toi**minnassa jota **TEH**dään eun ja naton
25 välillä. (+) ja oma kysymykseni tässä suhteessa **ON**kin (.) **ON**ko (.) meillä oma (.)
26 tavoite' (.) vai (.) olemmeko vain seuraamassa sitä mitä (.) ympäristö (.) ja (.) **muut**
27 järjestöt tekevät. (.) en ole **VAR**ma tästä (.) asiasta. (+ +) sitten mitä tulee
28 [--]

Korostukset tapahtuivat kahdessa eri asteessa: lausuman normaalipainoa kovempaa painoastetta kuvaa alleviivaus (*tiiviissä*) ja selvempää äänenkorkeuden nousua kuvaavat versaalit (*TEHdään*). Lausuman voimakkaimmat painot sanoilla *onkin* ja *onko* yhdistettyinä taukoihin näiden välissä voidaan tulkita puhujan haluna kiinnittää kuulijan huomio Niinistön väitteeseen, joka nähtiin esimerkin (2f) yhteydessä.

Tällainen ensimmäisen tavun korostus on tyypillinen emfaasi suomen kielessä. Sillä puhuja ilmentää vakuuttavaa tai ponnekasta asennetta. Suomessa emfaasi voi kuitenkin ilmetä myös muutoin: monitavuisessa sanassa lisäkorko voi kohdistua sanan muihin tavuihin (”Se oli

SAnotinKUVAAmaTONta!”), kaksitavuisessa sanassa toiseen tavuun (”Tähän on saatava KOP PI!”), tai yksitavuista sanaa voidaan korostaa toistamalla tavu tai sen osa (”NII-IN!” tai ”JUU-U!”). (Suomen painotuksesta 2007.)

Omassa aineistossani esiintyi melkein yksinomaan ensimmäisen tavun emfaaseja. Yksi poikkeus löytyy Halosen viimeisen puheenvuoron tulkkeesta:

Esimerkki (3b)

207 H [--]
208 myöhemminkin että tämä on todellakin <henkilövaali> henkilökyisyys, (.) ja tästä
209 [--]

Jos tulke olisi virheetön lähtötekstin käänös, Halonen näyttäisi korostaneen sanoja *henkilövaali* ja *henkilökysymys* monitavuisen sanan emfaasilla, joskin *henkilökysymys* korostuisi vain yhdellä tavulla. Kun otettiin huomioon lähtökielisen lausuman tulkkeen muodostamista vaikeuttavat piirteet, kuten puhujan suhteellisen vilkas puhenopeus ja taukojen vähyys, sekä tulkkeen muodostamisen haasteellisuudesta kertova tulkin puheen nopeutuminen yhdistettynä toistoon (*henkilövaali* -> *henkilökysymys*), voitiin ainakin jälkimmäisen sanan tavun *ky*- painotus tulkita tässä tulkin korjaavaksi korostamiseksi, jolla hän pyrki ohjaamaan kuulijaa viestin tarkoituksenmukaisessa tulkinnassa: hän sanoi ensin *-vaali*, ja virheen huomattuaan hän korjasi sanan toistamalla sanan *henkilö* ja korostamalla sen jälkeen tulevan sanan *-kysymys* ensimmäistä tavua niin, että kuulijalle jäisi juuri tämä jälkimmäinen sana mieleen. Itse asiassa korostuksen käyttäminen viestinosien loogisessa tai semanttisessa järjestämisessä on yleinen tulkkeen muodostamisen tai korjauksen strategia simultaanitulkkauksessa (Ahrens 2004).

Korostaminen ei siis ole läheskään aina lähtöisin puhujasta, vaan se voi olla myös merkki tulkin itsekorjauksesta tai tavasta luoda mielekkäitä viestisegmenttejä tulkkeeseen. Seuraavassa esimerkissä tulkki näytti käyttäneen korostamista jälleen itsekorjauksen strategiana:

Esimerkki (3c)

103 H [--]
104 jäsenvaltioiden tilannetta eun sisällä, tilanne on melko tasapäinen kaikissa
105 tasa**VER**tainen tästä syystä en usko että meillä on mitään tarvetta tällä hetkellä (.)
106 [--]

Tulkki sanoi ensin *tasapäinen*, minkä jälkeen hän toisti saman asian toisin sanoin eli sanomalla *tasavertainen*, jossa hän painotti muita vahvemmin kolmatta tavua *-VER-*. Tässä näyttäisi olleen kysymyksessä siis edellisen esimerkin tyylinen tulkin omaehtoinen tarkennus (*tasapäinen* -> *tasavertainen*), jonka yhteydessä hän käytti korostusta ohjaamaan kuulijan huomion ”oikeaan” sanaan.

Lyhyitä, paikoin jyrkkiäkin yhden tavun korostamisia esiintyi siis aineistossa runsaasti. Tällainen korostamistyyli onkin Lehtisen (1971) mukaan yksi vakuuttamaan pyrkivän ilmaisun tunnuspiirre suomen kielen ekspressiivisessä intonaatioissa (teoksessa Iivonen ym. 1987, 249–250). Epävarmuutta puolestaan ilmaisee loivempi korostus, jossa sävelkorkeus ei nouse niin jyrkästi ja jossa puhetahti on pidempi (mts.). Korostamisten perusteella voikin todeta, että puhujan vakuuttavuus pyrki tulemaan ilmi myös tulkkeissa: korostukset olivat lähes poikkeuksetta lyhyitä ja vaikka äänenkorkeudessa ei aina tapahtunutkaan suurta nousua, olivat korostetut tavut kuitenkin ympäröivää normaalipainoa voimakkaampia ja siten selvästi erotettavissa. Toisaalta ilman lähtö- ja kohdetekstivertailua ei ollut aina mahdollista todeta, oliko sanakorko peräisin puhujalta vai tulkilta.

Tehokkaan korostuksen lisäksi tulkkeen vakuuttavuutta voitiin arvioida lausuman yleisen sävelkulun eli intonaation kautta. Tarkastelun lähtökohdiksi otettiin yhtäältä sen, että lähtötekstin intonaatio voi muuttua tulkkauksen aikana, ja toisaalta sen, että on olemassa jokin suomen kielelle, eli tässä tutkielmassa kohdekielelle, tyypillinen ”luonnollinen” intonaatio, joka ei välttämättä tule samanlaisena esiin tulkatussa suomessa.

Ehkä tunnetuin suomen kielen prosodinen ominaisuus on väite- ja toteamuslauseiden laskeva, päättyvyyttä ilmaiseva intonaatio. Samoin väitelauseille on tyypillistä painollisten tavujen hitaasti laskeva sarja ja jatkuvuutta tai keskeneräisyyttä ilmaiseva ”pilkkuintonaatio” eli intonaatio, joka pysyttelee suhteellisen tasaisena lausumien välissä. Nousevaa intonaatiota esiintyy nykyisin yhä enemmän, mutta sen alkuperä ja asema suomen kielen ”luonnollisena” piirteenä on kiistanalainen:

nousevaa intonaatiota on tullut muun muassa murteisiin muiden kielten vaikutuksesta – esimerkiksi Länsi-Suomen murteiden kiekaisunomainen nouseva intonaatio on luultavasti peräisin ruotsista. (Iivonen ym. 1987, 238–240.) Tiittulan (henkilökohtainen tiedonanto, 16.5.2007) mukaan nouseva intonaatio on sittemmin kuitenkin tullut osaksi suomen kielen prosodiikkaa: se on jo vakiintunut osa nuorten (tyttöjen) puhetapaa, mutta sitä käyttävät jopa keski-ikäiset miehetkin.

Aineistossa korostui jatkuvuutta merkitsevä tasainen pilkkuintonaatio, jota esiintyi hyvin paljon sekä Halosen että Niinistön puheenvuorojen tulkkeissa. Litteraatissa intonaation tasaisuutta kuvaavat paitsi pilkut myös painotusten vähyys. Seuraava esimerkki kuvaa erästä tällaista monotonisuuden hallitsemää kohtaa Halosen tulkkeessa:

Esimerkki (3d)

212 H [--]
213 jäsenten tukea' (+) mitä sitten tämä Tilanne (+) sinänsä sosiaalidemokraattisen
214 PUOlueen kannalta menee, (-) minähän en ole enää puolueen jäsen en ole kuuteen
215 vuoteen ollut enää puolueen jäsen. (.) tästä syystä tämä (.) asetelma on hieman erilainen
216 kuin nämä kaksi (.) herrasmiestä tässä vieressäni heillä on (.) mutta
217 hyvinvointiyhteiskunta ja sosiaalinen hyvinvointi ja nämä kysymykset missä sosiaalinen
218 hyvinvointi ei ole tarpeeksi kehittynyt (.) nämä ovat sellaisia jotka ovat olleet hyvin (.)
219 puolueen (ää) käsiteltävinäkin. (.) meillä on paljon (.) keskustelu >mahdollisuuksia<
220 tehokkaasti (.) toisella kierroksella PUhua näistä asioista. (.) itse kun olen käynyt ympäri
221 maata vaalikiertueella ja tapaamisissa niin siellä ihmisten ensimmäinen aihe on ollut
222 [--]

Esimerkissä nähdään, miten Halosen puheenvuorosta tehty tulke soljuu eteenpäin vähin intonaatiovaihteluin. Sanakorkoja on muuhun aineistoon verrattuna vähän, ja intonaatio on tasainen muuten paitsi rivillä 219, jossa se laskee hetkeksi sanan *käsiteltävinäkin* jälkeen. Päättävyyttä merkitsevää laskevaa intonaatiota lausumien välissä ei aineistossa kaiken kaikkiaan esiintynyt kovinkaan paljon, mikä loi tulkkeisiin kiireisyyden tuntua ja synnytti paikoin monotonisen ja tylsän mielikuvan puhujasta. On kuitenkin myös muistettava, että tulkin intonaation tasaisuuteen vaikuttaa myös puhujan puhetyyli. Jos oletetaan, että tulkki eläytyy tiedostamattaan puhujan ei-kielelliseen viestintään kuten intonaatioon (Kirchhoff 2002, 118), esimerkissä (3d) tulkkeen monotonisuus saattoi johtua myös puhujasta.

Ikään kuin vastakohtana monotonisuusjaksoille tulkkeissa kiinnitti huomiota aiemmin jo esiin tuotu

intonaation suuri vaihtelevuus. Tasaisen intonaation hallitsemassa puhunnassa nousevan sävelkulun ja painotusten yhdistelmät erottautuivat hyvin. Seuraavassa esimerkissä on esitetty näytteitä sekä Halosen että Niinistön puheenvuorojen tulkkeista, jotta saadaan yleiskuva tulkin intonaatiosta:

Esimerkki (3e)

19	N	[--]
20		tapahtunut PALjonkin (etenkin) kylmän sodan jälke ⁿ . me= olemme myös menneet
21		EUhun' (.) eu=on ottanut (.) suuren roolin' (.) kriisinhallintatehtävissä, (.) olemme
22		havainneet myös eun ja naton välistä yhteistyötä' sen kehityksen (+) ja tästä syystä
23		[--]
99	H	ITse (.) katson (.) että suomi ruotsi itävalta' (.) >ja irlanti< ovat olleet euroopan
100		unionissa siis (.) kaikki (.) ma- mukana' ja tehneet erittäin hyvää <u>yhteistyötä</u> , (+)
101		[--]
173	N	[--]
174		sellaiset että- (.) itse katson=että nämä tapahtuvat <u>bruysselin</u> kautta (.) suomella' (.)
175		täytyy olla vaikutusvaltaa' <u>Eupolitiikassa</u> Eun strategioissa' (+) ja nimenomaan
176		<u>venäjäsuum</u> (euoi-) suuntautumisstrategioissa, olen todennut jo tämän <u>aikaisemmin</u>
177		[--]

Nousevaa intonaatiota esiintyi luettelomaisissa lausumissa: listauksissa kuten *suomella'* – *vaikutusvaltaa'* – *strategioissa'* tai perusteluketjuissa *olemme menneet EU:hun'* - *EU on ottanut suuren roolin'* - *olemme havainneet myös yhteistyötä'* tai *Suomi, Ruotsi ja Itävalta'* – *ovat olleet kaikki mukana'*. Näin ollen nousevaa intonaatiota käytettiin korostamaan ja erottamaan tiettyjä asioita ympäristöstään. Yhdessä korostuksen kanssa nouseva intonaatio näyttäytyi siis varsin tehokkaana vahvistuskeinona aineistossa.

Vaikka lausuman yleinen sävelkulku ei aina ole retorinen keino, sillä voi olla merkitystä tulkkeen vastaanoton ja puhujan eetoksen kannalta. Intonaation muuttuminen muuttaa myös ilmaisun sävyä, jolloin nousevan intonaation käyttö tasaisen tai laskevan sävelen sijaan voi muuttaa viestin tulkintaa. Myös jo mainittu jatkuvuuden intonaatio voi vaikuttaa viestin vastaanottoon: kiireisyyden tuntu ja päättävyyttä merkitsevien intonaatioiden vähyys voivat lisätä informaatiotiheyttä liiksi ja vähentää korostuksen tehoa, koska puheessa on vain vähän hengähdyspaikkoja.

5.4 Esiintymisen haasteet

Tässä kappaleessa tarkastellaan aineiston kannalta merkityksellisiä esiintymisen haasteita eli sitä, millainen suhde puhujalla on tässä tulkkausviestintätilanteessa kohteeseen eli televisioyleisöön ja millaisena tämä suhde rakentuu televisioidun simultaanitulkkauksen kautta. Analyysi perustuu aiemmin tässä tutkielmassa esittämäni taustateoriaan puhujan vakuuttavuuden rakentumisesta puhujan, tulkin ja yleisön vuorovaikutuksessa simultaani- ja mediatulkkauksessa. Kielelliset haasteet liittyvät esiintymisen kieliainekseen, esimerkiksi käytetäänkö puhe- vai kirjakieltä, sekä siihen, miten tämä kieliaines esitetään, esimerkiksi kuinka paljon taukoja käytetään tai millainen vuorovaikutus esiintyjien välillä vallitsee.

Osa esiintymisen kielellisistä ja ei-kielellisistä piirteistä on tiedostettuja valintoja, joiden myötä puhuja pyrkii esittämään itsensä tietynlaisena tai saamaan yleisön reagoimaan tietyllä tapaa. Toinen osa muodostuu tiedostamattomasta käyttäytymisestä tai esimerkiksi tiedostamattomasta uinuvien metaforien käytöstä. Uuden retoriikan mukainen yleisölähtöinen analyysi lähteekin siitä, että puhujan esiintymistyyli on tietoinen valinta (Kakkuri-Knuutila & Halonen 1999, 235). Myös tulkkaminen on monilta osin tietoinen toimintaa (tulkkaustilanteeseen valmistautuminen, tulkkausstrategian valinta, korjaaminen), mutta myös alun perin tiedostettu toiminta-ajatus voi viestintätilanteessa muuttua tiedostamattomaksi. Esimerkiksi simultaanitulkkauksessa tulkki voi valita noudattavansa lähtötekstilähtöistä tulkkausstrategiaa. Tulkkaussuorituksen aikana tämä voi ilmetä muun muassa puhujan rooliin eläytymisenä, minkä tulkki tekee Kirchhoffin (2002, 118) mukaan tiedostamattomasti.

5.4.1 Tyyli

Tutkimuskysymyksen kannalta oli tärkeää pohtia, millä tavalla puhujan esiintymistyyli välittyy tulkkeessa. Analyysissa tarkastelun alla olivat Halosen ja Niinistön esiintymistyylien ilmeneminen tutkimusaineiston tulkkeissa Tiittulan ym. (2007, 155–177) tekemän tutkimuksen mukaan. Tutkimuksessa analysoitiin Halosen ja Niinistön esiintymistyyliä televisioiduissa vaalikeskusteluissa vuoden 2006 presidentinvaalien aikaan. Omassa analyysissäni nostan tuosta tutkimuksesta esiin näkökohtia, jotka ovat tämän tutkielman tavoitteen kannalta merkityksellisiä, ja viittaatan siihen

vastaisuudessa lyhenteellä “TNI-tutkimus”.

5.4.1.1 Vuorovaikutus

Tiittula ym. (2007, 157–158) aloittavat kuvailemalla vuorovaikutustilanteita, joita he käyttivät aineistonaan. Näitä olivat erilaiset televisiokeskustelut, joissa ehdokkaat vastasivat toimittajien kysymyksiin ja kommentoivat toistensa puheenvuoroja (mts.). Oma tutkimusaineistoni oli rinnastettavissa TNI-tutkimukseen sikäli, että molemmissa keskustelua johtivat toimittajien kysymykset. Muutoin ne erosivat monessa suhteessa: TNI-tutkimuksen televisiokeskusteluissa keskustelijat käyttivät äidinkieltään suomea, kun taas omassa aineistossani käytetään englantia, joka ei ole Halosen eikä Niinistön äidinkieli. Lisäksi keskustelun vapaus oli TNI-tutkimuksen aineistossa suurempi kuin omassa aineistossani, jossa ehdokkaat vastasivat toimittajien kysymyksiin melkein poikkeuksetta silloin, kun puheenjohtaja antoi heille puheenvuoron ja jossa keskustelua voisi luonnehtia hillityksi ja kaavamaiseksi. Myöskään vaalikeskusteluille ominaista päällekkäispuhunutta, puheenvuorojen nopeaa siirtymistä tai muita vapaamman keskustelun piirteitä ei omassa aineistossani juuri esiintynyt. Ainoastaan yhdessä kohdassa Niinistö on ilmeisesti lopettamassa puheenvuoroaan, ja Halonen melkein keskeyttää hänet:

Esimerkki (4a)

39   ((Niinistö jatkaa, Halonen puhuu päälle, tulkilla epäselvää, kumpaa tulkkaa))
40
41
42   H   Eli hyvin vilkkaat keskustelut=on varmasti tulossa näistä aiheista' (+) (me)
43   molemmat=olemme tästä ihan varmoja,

Halosen kommentin loppuvaiheilla Niinistö puhuu Halosen päälle, mutta ei ole selvää, mitä hän sanoo. Yksi tulkinta on, että tulkkeen loppu *me molemmat olemme tästä ihan varmoja* olisi tulkin yritys tulkata sekä Halosen että Niinistön kommentit yhtä aikaa eräänlaisena yhteenvetona. Tämä esimerkki havainnollistaa sen, mitä aiemmin todettiin mediatulkkauksen erityispiirteistä: tulkki joutuu tulkaamaan erilaisia puhujia, jotka voivat reagoida spontaanisti, ja viestintätilanne järjestäytyy usein vapaan keskustelun varaan, jolloin esiintyy muun muassa päällekkäispuhunutta. Tällaisessa tilanteessa tulkille ei välttämättä ole selvää, ketä hänen tulee ensisijaisesti tulkata.

Toinen seikka, joka poikkesi aineiston yleisesti hillitystä vuorovaikutuksesta, oli Niinistön kommentti (lihavoitu):

Esimerkki (4b)

151	L	romanian radio' (+) (öö) >herra vanhanen < sanoitte >että olitte pettynyt< voisitteko
152		kertoa mitkä ovat teidän >tulevaisuudensuunnitelmanne< politiikassa.
153		
154		
155	V	aion (.) jatkaa (.) PÄÄministerinä (+) nämähän olivat PREsidentinvaalit ja (.) huomenna
156		(.) jatkan sitten <u>pää-</u> ministerin' toi- virkaasunnossa töitä ja (.) puhutaan sitten
157		seuraavista (ena-) (+) eduskuntavaaleista.
158		
159		
160	N	pääministerillähän ON enemmän valtaa kuin presidentillä vai?

Tässä esimerkissä Niinistö esitti vapaamuotoisen huomautuksen Vanhasen puheenvuoroon, jonka tämä oli esittänyt vastauksena toimittajan kysymykseen, ja poikkesi näin aineiston viestititilanteen totutusta kaavasta eli kysymys-vastaus-järjestyksestä. Samalla Niinistö toi Vanhasen tappion esiin positiivisessa valossa: *pääministerillä on enemmän valtaa kuin presidentillä -> tappio olikin voitto*, ja ikään kuin väheksyi presidentinvaaleissa menestymistä. Tämän voi tulkita epätyypilliseksi vuorovaikutustyylin ilmentämiseksi keskustelutilanteessa, jossa TNI-tutkimuksen mukaan (Tiittula ym. 2007, 158) positiivista kuvaa rakennetaan tuomalla itse esiin positiivisessa valossa ja toinen, vastapuoli, kielteisessä valossa. Niinistön kommentin voikin tulkita ironiana niin, että hän olisi ikään kuin väheksynyt Halosen, hänen varsinaisen kilpailijansa, menestystä tuoden tämän esiin kielteisessä valossa. Toisaalta, jos hän voittaisi presidentinvaaleissa, väheksyntä kohdistuisi myös häneen itseensä. Todenmukaisempi lienee kuitenkin tässä yhteydessä tulkinta ironisesta kommentista.⁷

Aineiston esimerkit (4a) ja (4b) ilmentävät mediatulkin työssään kohtaamaa haastetta sopeutua moniin eri ihmisiin ja viestisisältöihin: hän tulkkaa toimittajien kysymyksiä, puheenjohtajan keskustelunohjausta sekä haastateltavien puheenvuoroja ja kommentteja. Lisäksi jopa kieli saattaa vaihtua, kuten tässä aineistossa kävi:

---

7 Ironiaa käsittelen vielä myöhemmin kappaleessa 5.4.1.4.

Esimerkki (4c)

46 ((lehdistö kysyy))
47
48
49 Pj voisitteko käyttää englantia (-- tämän (-) kielenä on englantia,
50
51
52 (--)
53
54
55 Pj olkaa hyvä.
56
57
58 ((Niinistö vastaa))
59
60
61 N >mitä me olemme nähneet< tässä (.) viimeisen (.) (ää) kamppanjan aikana (+ + + +)
62 jos (.) tarkastelemme (+) nimeomaan erilaisia mielipidetutkimuksia (.) joita viime
63 [--]

Toimittaja esitti kysymyksen ruotsiksi, jolloin puheenjohtaja pyysi häntä käyttämään englantia. Sitten tulke katkesi eikä vastaanottaja sen perusteella tiennyt, mitä tilaisuudessa puhuttiin, mutta koska tilaisuudessa esitetyt puheenvuorot kuultiin lähetyksessä vaimeana taustalla, kuultiin, että toimittaja esitti kysymyksen ruotsiksi. Tämän jälkeen puheenjohtaja antoi puheenvuoron Niinistölle, joka myös vastasi ruotsiksi toimittajan kysymykseen. Tulkki tulkkasi Niinistön puheenvuoron ruotsista suomeen.

Vaikka analyysi puhetyylistä tässä viestintätilanteessa keskittyi haastateltavien eli presidenttiehdokkaiden puheenvuorojen tulkkeisiin, on tulkkauksena tilanteen monitasoisuus huomionarvoinen seikka, joka vaikuttaa esimerkiksi tulkin kognitiiviseen taakkaan. Tulkin on jatkuvasti tarkkailtava, kuka puhuu tai on aloittamassa puhua, ja tehtävä päätöksiä siitä, ketä hänen tulisi tulkata. Näin ollen tulkin tarkkaavaisuus ei koske ainoastaan lähtökielisen viestin sisältöä vaan viestintätilannetta kokonaisuudessaan. Näin on myös perinteisessä konferenssitulkkauksena tilanteessa, mutta mediatulkkauksessa vuorovaikutus on usein vapaampaa, jolloin viestinnän ja vuorovaikutuksen tarkkailun merkitys sujuvan tulkkauksen aikaansaamisessa korostuu. Tulkkeen laatuun lienee myös vaikutusta, että yksi tulkki tulkkaa monia eri ihmisiä (tässä aineistossa yhdeksää).

Keskustelutyylillä ilmenee paitsi siinä, miten puhuja suhtautuu toisiin puhujiin, myös siinä, miten hän ottaa huomioon tilanteen yleensä. Tämän tutkimuksen aineistossa oli kyseessä lehdistötilaisuus, mikä

tarkoittaa, että presidenttiehdokkaat olivat toimittajien haastateltavina. Näin ollen keskustelun luonne oli kysymys-vastaus-järjestyksen mukainen, jolloin keskeiseksi keskustelutyylin arviointikriteeriksi nousi se, vastasiko puhuja hänelle esitettyyn kysymykseen. Tulkaussuoritukseen tällä ei sinänsä ole merkitystä, sillä tulkki tulkkaa sen, mitä puhuja sanoo, vastasi tämä kysymykseen tai ei. On kuitenkin mahdollista, että tulkki tekee virheen viestin tulkinnan, prosessoinnin tai välittämisen aikana, jolloin vastauksen sisältö vääristyy tai hämärtyy. Esimerkiksi seuraavassa, jo aiemmin esille tullessa esimerkissä voidaan kysyä, oliko Niinistön vastauksen epäselvyys ja kysymykseen vastaamatta jättäminen peräisin alkukielisestä viestistä vai kenties virheellisestä tai epätarkasta tulkkeesta. Toisaalta myös toimittajan kysymys tai sen tulke oli voinut olla epäselvä, jolloin vastauksen oikea tulkinta on vaikeampaa:

Esimerkki (4d)

80	L	(--) stangel itävallasta' (.) itävallan (uutis-) uutistoimistosta (.) >kysymys niinistölle<
81		JOS te voitatte yritättekö sitten saada suomesta naton JÄsenen. (+) mitä sitten tulee vielä
82		(.) tämä suhteen muutokseen' aiotteko eu ja nato suhdetta vielä muuttaa,
83		
84		
85	N	olen itse=asiassa jo useamman KERran jo vastannut tähän kysymykseen. nämä
86		kehityskulut siis suomen <u>ulkopuolella</u> ja puhun <u>eun</u> kehityksestä <u>naton</u> kehityksestä
87		tämähän jatkuu, (+) ja <itse katson että> seuraavan (.) presidentinkauden
88		>presidenttikauden< aikana on hyvin SELkeää että meidän on PAKko ottaa kantaa
89		natojäsenyyteen' (.) ja itse (.) olen myönteisellä kannalla siitä että JOS tämä
90		kehityskulku JATkuu (.) näin tapahtuu.

Niinistö ei siis suoraan vastannut kysymykseen siitä, yrittäisikö hän presidenttinä saada Suomesta Naton jäsentä tai aikoisiko hän muuttaa EU:n ja Naton suhdetta. Epäsuorasti voidaan tulkita, että hän vastasi myönteisesti EU:n ja Naton suhteiden muuttumiseen: *puhun EU:n kehityksestä, Naton kehityksestä, tämähän jatkuu*. Myönteisyys Suomen Nato-jäsenyydelle on yhden tulkintatavan mukaan myös löydettävissä puheenvuoron lopusta, jossa Niinistö totesi, että *olen myönteisellä kannalla siitä, että jos tämä kehityskulku jatkuu, näin tapahtuu -> yrittäisin saada Suomesta Naton jäsenen*. Joka tapauksessa tulkkeen vastaanottaja jää vastauksen suhteen oman tulkintansa varaan, jolloin puhujan eetos voi saada kielteisen leiman siitäkin huolimatta, että viesti välittyy epäselvästi tulkaussuorituksen johdosta.

5.4.1.2 Puheen suoruus ja epäsuoruus

Viestintätilanteen kysymys-vastaus-järjestykseen liittyi myös puheen suoruuden ja epäsuoruuden tarkastelu esiintymistyylin analyysin osana. Vaikka suoruus ja epäsuoruus eivät aina ole tietoisia valintoja esiintymisen suhteen, ne voivat ilmentää joko vakuuttavuutta tai epävarmuutta ja vaikuttavat täten myös puhujan eetokseen. TNI-tutkimuksessa havaittiin, että Halonen ja Niinistö näyttäytyivät hyvin erilaisina sen suhteen, miten he muodostavat vastauksensa toimittajien kysymyksiin ja miten suoraan he ilmaisevat mielipiteensä (Tiittula ym. 2007, 164). Edellisessä kappaleessa esitettiin jo joitakin huomioita Niinistön esiintymisen kysymyksiin vastaamisesta tai vastaamatta jättämisestä. TNI-tutkimus kuvaa Niinistön puheelle tyypillisenä varovaista ja polveilevaa tyyliä, jossa on paljon epäröintiä ja viivyttelyä, mikä taas ilmenee taukoina, epäröinti-ilmauksina (äännähdykset kuten *öö*), tavun venytyksinä ja toistoina (mt. 164–165). Haloselle tyypilliseksi esiintymiseksi kuvataan puolestaan konkreettisuus ja asioiden systemaattinen käsitteleminen (mt. 166). Seuraavaksi tarkastellaan, millä tavoin epäröinti tai puheen suoruus esiintyy tämän tutkimuksen aineistossa.

Yleisesti ottaen voitiin todeta, että tulkkeet Niinistön puheenvuoroista sisälsivät enemmän taukoja kuin tulkkeet Halosen puheenvuoroista. Tulkin puhenopeus oli myös yleensä verkkaisempi Niinistön puhetta tulkattaessa. Niinistön tulkkeille olivat leimallisia lyhyet, sekunnin murto-osan tauot (.), joita esiintyi runsaasti, usein myös yksittäisten sanojen välillä:

Esimerkki (4e)

24	N	[--]
25		välillä. (+) ja oma kysymykseni tässä suhteessa ONkin (.) ONko (.) meillä oma (.)
26		tavoite' (.) vai (.) olemmeko vain seuraamassa sitä mitä (.) ympäristö (.) ja (.) <u>muut</u>
27		järjestöt tekevät. (.) en ole VARma tästä (.) asiasta. (+ +) sitten mitä tulee
28		[--]

Lisäksi Niinistö näytti tulkkeiden perusteella aloittavan puheenvuoronsa harkitusti:

Esimerkki (4f)

7 N >hyvät naiset ja herrat< (+) >minulla on ollut< kaksi teemaa tässä kampanjassa (+)
8 ensinnäkin se=että haluan korostaa (.) turvallisuuspolitiikkaa' ja toinen (.) seikka (.)
9 liittyy siihen että (.) suom(e)lainen työ on erittäin tärkeää (.) meillä on tärkeää että
10 [--]

171 N kiitoksia (+) ihan aluksi (.) natoon liittymiskysymys on SUomalainen kysymys' jos (.)
172 SUOmi (.) liittyy (.) natoon on kysymys. (+ +) enkä usko (+) itse (.) että tämä jotenkin
173 vaikuttaisi suhteisiimme venäjään (+) suomen ja venäjän väliset suhteet ovat (+)
174 [--]

Niinistön puhetyylistä sai tulkkeen kautta kuvan kohteliaasta (kohteliaisuusilmaisuja kuten *hyvät naiset ja herrat* ja *kiitoksia*) puhujasta ja rauhallisesta puhujasta, joka harkitsee sanansa tarkkaan. Myös tulkin puhenopeus oli Niinistön puheenvuorojen aikana hitaampi kuin Halosen, ja Halosen puheenvuoroja tulkatessa tulkin artikulaatio ei ollut yhtä huoliteltua kuin Niinistön kohdalla, mikä antoi kuvan kiireisestä puhetyylistä. Liiallinen harkinta voi vaikuttaa epäröinniltä, etenkin kun siihen liittyi myös paljon suojauksia kuten kysymysmuotoisia väitteitä ja pehmentäviä ilmaisuja. Toisaalta on huomattava, että tauoilla on myös viestiä painottava funktio (Tiittula ym. 2007, 164). Esimerkin (4e) tauot voivat siten olla myös tietoisia, sanomaa korostavia tekoja, joilla pyritään kasvattamaan vastaanottajan mielenkiintoa. Halosen puheenvuorojen tulkkeissa puolestaan näkyi tietynlainen reippaus alussa, mutta puheenvuoron edetessä ilmeni enemmän taukoja:

Esimerkki (4g)

108 H [--]
109 (.) molemmat siis pääministeri (.) ja (.) minä (.) me olemme tehneet yhteistyötä (.) (öö)
110 suomalaisten kanssa olemme KUUNnelleet kansaa ja tee- työstäneet näitä kysymystä ja
111 >tiedämme=että< ehkä (.) nato (.) (o- esii-) suomelle mahdollisuus mutta (.) en itse
112 katso että se=olisi tässä kuuden vuoden aikana pääkysymys.

129 H [--]
130 tilanteen suhteen<, ja (.) miksikäs en olisi' (.) tämä on (.) erittäin (.) hyvä (.) luku jonka
131 sain ja olen hyvin (.) kiitollinen (.) tästä (.) luvusta ja asemasta jonka olen saanut (+)
132 [--]

Taukojen ja niiden merkitysten tutkiminen tässä aineistossa oli erityisen kiinnostavaa, koska aineistona oli simultaanitulke, jossa tauot voivat olla lähtöisin sekä lähtötekstistä että tulkin suorituksesta. Tauot ovat luonnollinen osa puhuvaa kieltä. Simultaanitulkauksessa pyritään jäljittelemään lähtötekstin tauotusta juuri siksi, että tauot merkitsevät jotakin. Tässä on kuitenkin muistettava, että taukojen esiintyminen samoin kuin viestin segmentoiminen ovat kielestä riippuvaisia. Esimerkiksi viestinosien pituus, järjestys ja näin myös taukojen paikka voivat vaihdella kielestä toiseen. Simultaanitulkkeen tauot voivat kuitenkin olla myös tulkkaussuorituksesta johtuvia tulkin omia strategisia taukoja: esimerkiksi kuunnellessaan ja prosessoidessaan lähtötekstiä tulkki voi pitää tauon, jota ei puheessa siinä kohden ollut.

Epäröinti-ilmausten esiintyminen oli vähäistä, mikä voi johtua siitä, että hyvään simultaanitulkkaussuoritukseen ei perinteisesti kuulu puhujan epäröinnin tai virheiden välittäminen toisin kuin esimerkiksi oikeustulkkaukseen, jossa kaikilla puheen osa-alueilla, myös epäröinnillä, on tärkeä merkitys. Perinteisessä simultaanitulkauksessa tulkki ei lähtökohtaisesti toista puhujan epäröinti-ilmauksia tai itsekorjausta ilmaisevia sanoja kuten *anteeksi*. Jos oletetaan, että tulkki tässä aineistossa noudatti perinteisen simultaanitulkauksen normeja, tulkkeiden epäröinti-ilmaukset johtuivat tulkin vaikeuksista tulkkaussuorituksessa:

Esimerkki (4h)

206	H	[--]
207		ja vih(ää) vasemmistoliitolle. (.) mutta=olen kampanjan aikana korostanut (.) ja
208		myöhemminkin että tämä on todellakin <henkilövaali> henkilöky symys, (.) ja tästä
209		syystä olen ensimmäisen kierroksen aikana (öö) kats- (öö) että tienn- >tai tiennyt että
210		ihmiset=ovat paljon äänestäneet minua sen vuoksi että< Olen <tarja halonen> (+) ja (.)
211		tässä vaalien (ää) aikana vaaliyhdistyksessämme, (.) meillä on (.) ollut ihan julkisesti
212		vihreiden anteeksi (-) vihreiden myös <u>muidenkin</u> (+ +) poliittisten puolueiden (ää)
213		[--]

Tässä tulkilla oli siis vaikeuksia tulkata Halosen näkemystä vaalien luonteesta ja kulusta. Vaikeudet saattoivat johtua epäselkeydestä lähtötekstissä (tässä aineistossa esimerkiksi puhujan taitamattomasta englannin kielen käytöstä), mutta kohdeyleisön kannalta juuri tulke oli merkityksellinen. Vaikka televisioyleisön oli mahdollista kuulla myös lähtökielinen puhe vaimeana taustalla, hallitsi tulke

todennäköisesti lähetyksen auditiivista vastaanottoa korkeamman äänenvoimakkuuden ja pääosin suomalaisen kohdeyleisön ollessa kyseessä kielen takia. Näin ollen tulkkeella voi olla lähtötekstistä riippumattomia vaikutuksia puhujan eetokseen: tulkkeen vastaanottajat voivat kokea tulkin epäröinnin puhujan epäröintinä, tai puhujan epäröinti voi tulkkauksuorituksen vuoksi jäädä täysin kohdeyleisön tietoisuuden ulkopuolelle. Myös tulkin korjaukset voivat näkyä tulkkeessa ja muodostua täten osaksi vastaanottajan puhujakäsitystä. Seuraavassa esimerkissä esitän katkelmat Niinistön ja Halosen puheenvuorojen tulkkeista yhdessä, sillä ne tuovat esiin saman ongelman eli tulkin korjauksen:

Esimerkki (4i)

15   [--]
 16   mainita tästä (.) >**ulko ja turvallisuuspolitiikasta**< (.) >tietenkin< tai (**tu- puolustus- ja**
 17   **turvallisuuspolitiikka**), tämä ei pelkästään liity nopean toiminnan JOUKkoihin
 18   [--]

123   H   [--]
 124   presidentti< heti ensimmäisellä kierroksella (.) ja (.) erityisesti tämä pienten puolueiden
 125   kannatus tässä (.) parin **vuo- viikon** aikana' **oliva- oli** ehkä voimakkaampaa ja tämä (.)
 126   ehkä (.) sitten (+ +) >tarkoittaa sitä että< (**tuou-**) demokratia **toteutuu** ja nämä (.) äänet
 127   [--]

Yllä olevassa esimerkissä tulkki korjasi sanomaansa (*ulko- ja turvallisuuspolitiikka -> puolustus- ja turvallisuuspolitiikka / vuo- -> viikon / oliva- -> oli / tuou- -> toteutuu*), mikä ilmeni kohdeyleisölle puheen kömpelöintinä. Vaikka joissakin tapauksissa voidaan olettaa, että tulkkeen vastaanottaja on valveutunut ja tiedostaa tulkkauksvirheiden mahdollisuuden ja osaa ehkä jopa tunnistaa ne, ei tämä mahdollisuus sulje pois sitä, että kömpelöivä tulke voi jollakin tasolla vaikuttaa vastaanottajan käsityksiin puhujasta.

Aiemmin todettiin, että puheen suoruuden merkkejä ovat TNI-tutkimuksen mukaan konkreettisuus ja systemaattinen asioiden listaaminen, ja ne olivat puolestaan Halosen puheelle tyypillisiä piirteitä. Myös tämän tutkimuksen aineistossa Halosen puheenvuorojen tulkkeissa oli mahdollista löytää konkretiaa ja asioiden listaamista. Kuten argumentaatioanalyysin esimerkissä (1b) kävi ilmi, Halonen esitti listan konkreettisia havaintoja väitteensä tueksi: *Suomi, Ruotsi, Itävalta ja Irlanti ovat olleet mukana Euroopan unionissa ja tehneet hyvää yhteistyötä / EU:ssa jäsenvaltiot ovat tasavertaisia, olivatpa ne Naton jäseniä tai eivät*. Samoin hän aloitti puheenvuoronsa useimmiten vastaamalla suoraan hänelle

esitettyyn kysymykseen:

Esimerkki (4j)

118	L	juan (-) espanjasta, uutistoimistosta, (.) rouva presidentti, mielipidetutkimukset (.) ennen
119		tätä päivää <u>enn</u> ustivat että teidät valitaan. (.) oletteko pettynyt tähän tulokseen.
120		
121		
122	H	kyllä tottaKAI' olen vähän pettynyt tulokseen. koska (.) kansat eivät nyt käyttäneet
123		>kansalaiset eivät nyt käyttäneet< tätä historiallista mahdollisuutta >valita suoraan
124		presidentti< heti ensimmäisellä <u>kier</u> roksella (.) ja (.) erityisesti tämä <u>pi</u> enten puolueiden
125		kannatus tässä (.) parin vuo- viikon aikana' oliva- oli ehkä <u>vo</u> imakkaampaa ja tämä (.)
126		[--]

Lisäksi aineistossa esiintyi mielenkiintoisella tavalla eräs toinen puhetyyliin liittyvä tekijä, nimittäin puhenopeus. Litteraatissa puhujien puhenopeutta ei ollut mahdollista täysin kuvata, mutta sen perusteella vahvistuivat kuitenkin aiemmin tehdyt huomiot puhujien puhetyylistä: Halosen puhetapaa voi tulkkeen perusteella kuvailla reippaaksi, kun taas Niinistön puheesta muodostettu tulke eteni yleensä verkkaisesti. Halosta tulkatessa tulkki joutui usein tekemään korjauksia ja käyttämään niiden jälkeen nopeutettua puhetta:

Esimerkki (4k)

122	H	kyllä tottaKAI' olen vähän pettynyt tulokseen. koska (.) kansat eivät nyt käyttäneet
123		>kansalaiset eivät nyt käyttäneet< tätä historiallista mahdollisuutta > valita suoraan
124		presidentti < heti ensimmäisellä <u>kier</u> roksella (.) ja (.) erityisesti tämä <u>pi</u> enten puolueiden
125		kannatus tässä (.) parin vuo- viikon aikana' oliva- oli ehkä <u>vo</u> imakkaampaa ja tämä (.)
126		[--]

Halonen aloitti vastauksensa viivyttelämättä ja puhui nopeaan tahtiin. Tulkki käytti nopeutettua puhetta: *kansat eivät nyt käyttäneet* -> *>kansalaiset eivät nyt käyttäneet<*, mikä onkin on käypä tapa korjata virheen aiheuttama jälkeen jääminen tulkkeen simultaanisuudessa.

Kuten aiemmin kävi ilmi, tulkkeiden perusteella voidaan todeta Niinistön käyttäneen verkkaista, mietiskelevää puhetapaa, kun taas Halonen näytti puhuvan yleisesti nopeammin. Tämä voitiin päätellä

osin taukojen määrästä (Niinistön tulkkeissa niitä esiintyi useammin sanojen tai sanaparien välillä), tulkin puhenopeudesta (Halosta tulkatessa tulkki lausui sanat nopeammin kuin Niinistön kohdalla) sekä alkuperäisestä puhujan äänestä, joka kuului vaimeana tulkin äänen taustalla.

Epäsuoran ja suoran puhetyylin merkitystä simultaanitulkkauksessa yleensäkin voidaan pohtia sen suhteen, miten puhujan puhetyyli vaikuttaa tulkkaussuoritukseen. Onko esimerkiksi viivyttävä, paljon taukoja sisältävä puhetyyli simultaanitulkkaussuoritusta helpottava tekijä, ja vaikeuttaako nopeampainen puhetyyli tällöin tulkkaamista? Korkea puhenopeus on todettu yhdeksi tavallisimmista tulkkausvirheiden aiheuttajista (ks. esim. Gile 2002, 170), ja myös tulkit kokevat erityisen haastavana elementtinä, joka aiheuttaa tulkkeisiin poisjättöjä tai tiivistämistä (Ahrens 2004, 235). Tämän aineiston tulkkeissa eroja oli havaittavissa ainakin tulkin äänenkäytön selkeyden suhteen: mitä rauhallisemmin puhuja puhui, sitä selkeämmin tulkki pystyi artikuloimaan. Nämä ovat mielenkiintoisia kysymyksiä, joita voidaan tässä yhteydessä vain spekuloida, sillä tarkempi analyysi vaatisi lähtötekstin vertaamista kohdetekstiin, mikä ei kuulunut tässä esitettävän analyysin piiriin.

5.4.1.3 Toisto

Yksi viivyttävän puhutavan piirteistä on runsas toistojen käyttö (Tiittula ym. 2007, 165). Koska sitä voidaan käyttää myös retorisenä tehokeinona ja koska se osoittautui tässä aineistossa hyvin kiinnostavaksi myös tulkkauksen kannalta, käsittelen toistoa tässä erillisenä kappaleena. Retoriikassa toistoa käytetään vahvistamaan tai korostamaan viestiä; tällöin toistetaan kokonaisia sanoja tai sanaryhmiä. Kakkuri-Knuutilan mukaan (1999, 238) toiston teho retorisenä keinona perustuu siihen, että se, mitä toistetaan, on tärkeää ja/tai totta. Myös pienempiä yksiköitä, kuten tavuja tai äänneitä, voidaan toistaa, kun halutaan käyttää viivyttävää puhetyyliä. Esimerkiksi Niinistön puhetyylissä havaittiin TNI-tutkimuksen mukaan juuri äänneiden tai tavujen toistoa (o- o-) merkkinä joko viivyttelystä tai epäröinnistä (Tiittula ym. 2007, 165). Tulkki voi käyttää toistoa strategisena itsekorjauksen keinona. Tällöin hän ikään kuin sanoo saman asian kahteen kertaan ja korjaa juuri sanomansa toistamalla sen eri sanoin. Esimerkissä (4k) nähtiin juuri tällainen itsekorjauksesta johtuva toisto *kansat -> kansalaiset*.

Toisto osoittautui yhdeksi tärkeimmistä analyysin kohteista tutkimusaineistossa, sillä se oli hyvin

näkyvä osa tulkkeita. Ilman lähtö- ja kohdetekstiä vertailevaa analyysia oli vaikea sanoa, oliko tulkkeissa esiintyvä toisto peräisin puhujalta vai tulkilta. Seuraavassa esimerkissä puhuja oli mahdollisesti käyttänyt toistoa retorisenä tehokeinona, mutta yhtä hyvin kyseessä saattoi olla tulkin korjaus tai lisäys:

Esimerkki (4l)

8 N [--]
9 liittyy siihen että (.) suom(e)lainen **työ on erittäin tärkeää** (.) meillä **on tärkeää että**
10 **suomessa on työtä** ja pystymme ylläpitäMÄÄN' sen avulla yht-
11 hyvinvointiyhteiskuntaamme (+ +) olen **hyvin tyytyväinen** siihen=että keskustelut näistä
12 kahdesta=aiheesta ovat olleet **hyvin vilkkaita**, (+) itse (.) aion (.) vielä (+) mennä
13 syvemmältä näihin keskusteluihin mukaan' ja (.) olen=aion **selkeyttää** myös keskustelua
14 ja **selkeytän** kokonaiskuvaa, tämä on ainakin tavoitteenani (.) eli en aio mitenkään
15 [--]

Voi olla, että puhuja sanoi, että *suomalainen työ on erittäin tärkeää*, jonka jälkeen hän muotoili saman asian vielä toisin eli *on tärkeää, että Suomessa on työtä*. On myös mahdollista, että toisto on peräisin tulkilta, joka näin halusi muotoilla sanansa uudelleen. Tulke oli kuitenkin tässä kohtaa sujuvaa eikä siinä esiinny taukoja, näkyviä tulkkausvirheitä tai nopeutettua puhetta, jotka ilmentäisivät tulkkausvaikeuksia, joten sen voitiin tulkita ilmentävän puhujan toistoa. Samoin sanojen *hyvin* ja *selkeytän* toistot olivat mitä todennäköisimmin merkki puhujan käyttämästä retorisesta vahvistuksesta, vaikka on mahdollista, että tulkki käytti sitä itsenäisesti korostamaan segmentin painoarvoa.

Selvemmin tulkin toistoa näyttäisi ilmentävän seuraava esimerkki Halosen puheenvuoron tulkkeesta:

Esimerkki (4m)

103 H [--]
104 jäsenvaltioiden tilannetta eun sisällä, tilanne on melko **tasapäinen** kaikissa
105 **tasavERTainen** tästä syystä en usko että meillä on mitään tarvetta tällä hetkellä (.)
106 **investoida tähän mahdolliseen** tai **pyrkii mahdollisesti** (.) naton (.) jäseneksi. (.) me ehkä
107 [--]

Tulkki sanoi ensin *tasapäinen*, minkä jälkeen hän muotoili asian toisin sanomalla *tasavertainen*. Vaikka 'tasapäinen' ei tarkoita täysin samaa kuin 'tasavertainen', voitiin niiden lausuminen peräkkäin

tässä merkityksessä tulkita toistoksi, sillä niillä pyrittiin ilmaisemaan sama asia. Toiston ymmärtämistä tulkin hätästrategiana tukee tässä segmentissä myös se, että tulkki painotti sanaa *tasaVERTainen* pyrkien näin ohjaamaan kuulijaa kiinnittämään huomio ”oikeaan” tulkintaan ja unohtamaan ”väärän”. Myös tämän segmentin toinen toisto *investoida tähän mahdolliseen* -> *pyrkii mahdollisesti* voitiin tulkita tulkin korjaukseksi: muotoilemalla saman asian uudelleen tulkki mahdollisesti pyrki joko tarkempaan ja lähtötekstiuskollisempaan tai vapaampaan ja kohdetekstiin luonnollisemmin istuvaan ilmaisuun. Myös tulkin puheen nopeutuminen toiston yhteydessä voi olla merkki tulkin korjauksesta johtuvasta toistosta:

Esimerkki (4n)

127 H [--]
 128 lainsäädännön mukaista ja tästä syystä näiden MUIden on löydettävä nyt uusi ehdokas
 129 minä tai herra niinistö tästä vierestä. (.) itse olen hyvin optimistinen **sen suhteen >tämän**
 130 **tilanteen suhteen**<, ja (.) miksikäs en olisi' (.) **tämä on (.) erittäin (.) hyvä (.) luku jonka**
 131 **sain ja olen hyvin (.) kiitollinen (.) tästä (.) luvusta ja asemasta jonka olen saanut (+)**
 132 [--]

Tulkki sanoi ensin *sen suhteen*, minkä jälkeen hän sanoi nopeutetusti *tämän tilanteen suhteen*, jolloin toisto todennäköisesti johtui siitä, että tulkki halusi tarkentaa juuri sanomaansa korvaamalla sen toisin sanoin. Sen sijaan esimerkin toinen toisto *tämä on hyvä luku ja olen siitä hyvin kiitollinen* on mahdollisesti puhujan retorinen keino tehdä sanoma uskottavammaksi. Myös Niinistö näytti tulkkeiden perusteella käyttävän toistoa retorisena tehokeinona:

Esimerkki (4o)

171 N kiitoksia (+) ihan aluksi (.) natoon **liittymiskysymys on SUomalainen kysymys' jos (.)**
 172 **SUOmi (.) liittyy (.) natoon on kysymys.** (+ +) enkä usko (+) itse (.) että tämä jotenkin
 173 vaikuttaisi suhteisimme venäjäan (+) suomen ja venäjän väliset suhteet ovat (+)
 174 sellaiset että- (.) itse katson=että nämä tapahtuvat bruysselin kautta (.) suomella' (.)
 175 täytyy olla vaikutusvaltaa' **Eupolitiikassa Eun strategioissa'** (+) ja nimenomaan
 176 [--]

Tulkki toisti sanan *kysymys* kolme kertaa ja muotoili asian *Natoon liittyminen on suomalainen kysymys* kahdella tavalla ja käytti lisäksi äänenvoimakkuutta korostamaan tavua *suo-* sanoissa *suomalainen* ja

Suomi. Segmenteissä ei esiintynyt nopeutettua puhetta eikä näkyviä korjauksia kuten katkenneita sanoja, joten toisto voitiin tulkita puhujalähtöiseksi keinoksi painottaa sanoman tärkeyttä ja todenmukaisuutta: *Natoon liittyminen on Suomen asia, ja se päättää itse, liittykö se Natoon vai ei.* Samantyylinen puhujan pyrkimys sanoman tehostamiseen näyttäisi olevan painotuksen *EU-politiikan* ja *EU:n strategioiden* kohdalla.

Toisto oli aineiston tulkkeissa siis hyvin näkyvässä osassa. Vaikka tässä analyysissä ei lähdetekstivertailun puuttumisen vuoksi voitu varmasti todeta, oliko toisto puhujan retorinen tehokeino vai merkki tulkin itsekorjauksesta, voitiin sen merkitystä poliittisen retoriikan tulkkauksessa kuitenkin arvioida. Yksi merkittävimpiä huomioita oli se, että tulkki voi suorituksen aikana käyttämiensä korjausstrategioiden takia lisätä toiston määrää tulkkeessa, jolloin sillä voi olla puhujasta riippumatonta retorista tehoa kohdetekstissä.

5.4.1.4 Muita huomioita tyylistä

TNI-tutkimus arvioi yllä olevien osa-alueiden lisäksi Niinistön ja Halosen esiintymistyyliä sen suhteen, miten he käyttivät huumoria kritiikin välineenä, puhuivatko he puhe- vai kirjakieltä ja millaista oli heidän ei-kielellinen viestintänsä. Niinistö käytti vaalikeskusteluissa paljon ironiaa etenkin vastakkainasettautumisessa, eli ilmaisi kielteisyytensä epäsuorasti tai vihjailevasti, ja puhui yleiskielellä, kun taas Haloselle oli ominaista helsinkiläisen puhekielen käyttö. (Tiittula ym. 2007, 169–174.) Näistä esiintymistyylien osa-alueista voidaan myös tämän tutkimuksen aineistosta tehdä joitakin huomioita, mutta kuitenkin esimerkiksi suomen puhe- ja yleiskielisyyden ilmenemistä ei voida tässä tutkia, koska Niinistö ja Halonen eivät puhuneet suomea. Puhekielisyyteen liittyy kuitenkin kiinnostava tulkkauksen yleisesti liittyvä kysymys: jos puhekieli on olennainen osa puhujan olemusta ja sen käytöllä on merkitystä hänen välittämänsä sanoman kannalta, miten tulkin tulisi kääntää lähtökielen puhekieli kohdekieleen? Esimerkiksi Halosen esiintymisen puhekielimäisyys voidaan tulkita liittyneen hänen presidentinvaalikampanjansa retoriikkaan, jossa hän oli ”yksi meistä” ja ”koko kansan presidentti” (kampanjaretoriikasta ks. Karvonen 2007, 115–136). Miten tällainen retoriikka toimisi tulkkauksen kautta toisen kielen ja kulttuurin kontekstissa; tulisiko sen edes toimia samoin kuin lähtökielellä ja -kulttuurissa? Ainakin mediatulkkauksen kannalta tämä olisi epäilemättä mielenkiintoinen tutkimusaihe.

Niinistölle tyypillinen ironian käyttö ei näkynyt tämän tutkimuksen aineistossa merkittävästi. Syy voi olla se, että ironia vaatii käyttäjältään taidokkuutta kielenkäytössä sekä viestinnän osapuolilta yhteisen kulttuuri- ja tilannetaustan jakamista. Näin ollen tämän aineiston viestintätilanne, jossa ehdokkaat esiintyivät kansainvälisen lehdistön edessä, oli lähtökohtaisesti epäedullisempi ironian käytölle kuin esimerkiksi TNI-tutkimuksen aineistossa, jossa oli kyseessä suomalaisten toimittajien järjestämä keskustelu. Esimerkissä (4b) voitiin tehdä yksi havainto Niinistön ironisesta tyylistä kommentoida Halosen voittoa ja Vanhasen tappiota:

160 N **pääministerillähän ON enemmän valtaa kuin presidentillä vai?**

Ironian välittämisessä intonaatio ja äänensävy ovat tärkeitä vihjeitä siitä, tuleeko viesti tulkita ironiana vai vakavasti otettavana asiana (Tiittula ym. 2007, 170). Näin myös tulkin on kiinnitettävä huomio äänenkäyttöön mahdollisen ironian välittämiseksi. Yllä olevassa esimerkissä nähdään, että tulkki käytti sekä äänenvoimakkuutta (*ON* sanotaan voimakkaammin kuin muut sanat) että intonaatiota (? kuvaa nousevaa intonaatiota lausuman lopussa), mikä oli luultavasti tulos puhujan äänenkäytön jäljittelystä. Näin ollen simultaanitulkkauksessa ironian välittäminen äänenkäytön kautta on mahdollista. Jos puhujalla on vastuu yleisölähtöisestä viestin rakentamisesta myös ironian käytössä, voidaan itse asiassa kysyä, riittääkö simultaanitulkkauksessa ironian välittämiseen se, että tulkki jäljittelee puhujan äänenkäyttöä. Tiittulan (henkilökohtainen tiedonanto 16.5.2007) mukaan äänenkäytön jäljittelemisessä onkin otettava huomioon myös eri kielten erilaiset ilmaisukeinot, sillä niin kutsuttu 'normaali' tai 'odotuksenmukainen' intonaatio yhdessä kielessä voidaan tulkita outona tai muussa merkityksessä toisessa.

Ei-kielellisellä viestinnällä viitataan TNI-tutkimuksessa lähinnä Niinistön ja Halosen esiintymisen kinestisiin piirteisiin eli elekieleen ja ilmeisiin (Tiittula ym. 2007, 172–174). Tämän tutkimuksen tavoitteen kannalta näiden piirteiden esiintymisen tarkastelu aineistossa ei ole sinänsä olennaista, sillä tarkoituksena oli selvittää, millaisia mahdollisuuksia tulkilla on tulkkaustilanteessa selvittää poliittisen retoriikan haasteita. Koska, kuten aiemmin todettiin, tulkilla on tulkkausviestinnässä mahdollisuuksia vaikuttaa vain auditiivisen viestin välittymiseen, jäävät visuaaliset elementit – täten myös kinesiiikka – tulkkauksen ulkopuolelle. Kuitenkin tutkimusaineistona on tilanne, jossa tulkkeen vastaanotto ja siten

myös puhujan eetoksen välittyminen tapahtuu audiovisuaalisen viestintäkanavan, television, välityksellä. Täten tässä analyysissä keskityttiin pohtimaan, miten kuva ja ääni suhtautuivat toisiinsa tulkkeen vastaanotossa.

5.4.2 Kuva ja ääni – audiovisuaalisuuden haasteet

Audiovisuaalisen viestin merkitys korostuu mediatulkkauksessa, kuten aiemmin tulkkauksen teoriaa käsitelleessä luvussa todettiin. Tämän tutkimuksen aineistossa tulkkeen vastaanottajien eli televisioyleisön oli mahdollista nähdä tulkattavien ei-kielellinen viestintä lähikuvassa melkein koko ajan silloin, kun he puhuivat. Vaikka tulkilla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa visuaalisen kanavan välittämään viestiin, hänelle voidaan esittää joitakin tulkkauksen laatuun liittyviä vaatimuksia tai tavoitteita viestintätilanteessa olennaisen kuvan ja äänen yhteensovittamisen eli synkronoinnin suhteen.

Omassa aineistossani tulkki istuu kopissa tilaisuudesta erillään, noin muutaman kymmenen metrin päässä haastateltaviin nähden yläviistossa. Tulkilla oli tulkkipopissa käytössään televisioruutu, josta hän näki saman kuvan kuin televisioyleisö. Tällöin voidaan olettaa, että tulkki pystyy sovittamaan tulkkeen lähetyksen kuvan kanssa. Analyysissä kävi ilmi, että kuvan ja äänen synkronointi on jossain määrin mahdollista, mutta täydellinen simultaanisuus esimerkiksi puhujan eleiden ja tulkin sanojen välillä on mahdotonta niin tässä aineistossa kuin kaikessa muussakin simultaanitulkkauksessa. Simultaanitulke on aina hieman jäljessä lähtökielisestä puheesta, sillä tulkki tarvitsee aikaa – yleensä muutama sekunti riittää – lähtökielisen viestisegmentin tulkintaan ja kohdekielisen tulkesegmentin muodostamiseen.

Aineiston perusteella nähtiin, että puhujan pitämät lyhyet tauot oli vaikea toteuttaa tulkkeessa simultaanisesti, kun taas pidemmät tauot antoivat tulkille aikaa saattaa segmentti loppuun ja pitää tauko puheessa yhtä aikaa puhujan kanssa. Tauko tulkkeessa oli tällöin lyhyempi kuin kuvassa näkyvä puhujan tauko, mutta hetkellisesti kuva ja ääni olivat siis yhteneväiset. Myöskään tulkkeen prosodiset piirteet, kuten intonaatio tai tavun korostus, sekä kinestiset elementit, kuten Niinistölle tyypillinen sormen nostaminen sanoman painottamiseksi tai Halosen kädellä viittaaminen vierellä istuvaan henkilöön hänestä puhuttaessa, eivät tulkkeessa olleet täysin synkronisia kuvan ja taustalla kuuluvan

lähtötekstin kanssa. Koska Niinistö käytti etenkin pitkissä puheenvuoroissaan runsaasti käden liikkeitä selittämisen tukena tai sanoman painottamisessa, sattui osa tulkkeen intonaatioista tai korostuksista yhtä aikaa kuvassa näkyvän kinesiiikan kanssa. Halosen esiintymisessä ilmeni vähemmän ei-kielellisen viestinnän keinoja painottaa sanomaa, mikä näkyi – tai ”kuului” – myös tulkkeessa puheen monotonisuutena.

Aineiston perusteella näyttää siltä, että kuvan ja äänen synkronointia voi edistää eläytymällä puhujan rooliin tulkatessa. Eläytyminen näkyi aineistossa elävänä tulkkeena, jossa ei-kielellisten piirteiden käytön runsaus oli erityisen merkille pantavaa. Muun muassa seuraavissa kohdissa tulkki eläytyi puhujan rooliin äänenkäytön kautta:

Esimerkki (4p)

24	N	[--]
25		välillä. (+) ja oma kysymykseni tässä suhteessa ONkin (.) ONko (.) meillä oma (.)
26		tavoite' (.) vai (.) olemmeko vain seuraamassa sitä mitä (.) ympäristö (.) ja (.) muut
27		järjestöt tekevät. (.) en ole VARma tästä (.) asiasta. (+ +) sitten mitä tulee
28		[--]
122	H	kyllä tottaKAI' olen vähän pettynyt tulokseen. koska (.) kansat eivät nyt käyttäneet
123		>kansalaiset eivät nyt käyttäneet< tätä historiallista mahdollisuutta >valita suoraan
124		[--]

Niinistön tulkkeessa retorinen kysymys tehostui sanakorkoja ja taukoja käyttämällä sekä tuntui autenttiselta nousevan intonaation myötä. Tässä kohdassa Niinistön puhetyyli oli verkkainen, ja tulkin onnistuikin sovittaa tulke kuvan kanssa, jossa puhuja nostaa sormensa ylös ikään kuin vahvistaakseen korostuksia. Halosen puheenvuoron tulkkeessa alun sanan lopputavun korostus ja nouseva intonaatio osuvat myös melkein täydellisen yhtäaikaaisesti kuvan kanssa, jossa Halonen nyökäyttää päätään sivulle aavistuksen verran ikään kuin korostaakseen sanan *tottakai* painoa lausumassa.

Vaikka äänen ja kuvan täydellinen synkronointi onkin mahdotonta, tuntuu eläytyminen puhujan rooliin toimivan hyvin simultaanisessa mediatulkkauksessa. On tärkeää, että kohdeyleisö vastaanottaa paitsi asiasisällöltään, myös tunnetilaltaan samanlaisen viestin sekä auditiivisesti että visuaalisesti. Eläytyminen saa aikaan lähdetekstiuskollista tulketta ja edesauttaa täten myös puhujan eetoksen välittymistä. Toisaalta eläytyminen ja lähdetekstiuskollisuus asettavat uusia kysymyksiä

mediatulkkauksen normien määrittämiseksi: missä määrin mediatulkki on esiintyjä samalla tapaa kuin varsinaiset tulkattavat esiintyjät ovat? Tulisiko mediatulkin noudattaa perinteisen konferenssitulkkauksen normeja vai välittää tulkkeessa oikeustulkkauksen tapaan myös puhujan virheet ja epäröinti? Entä onko sukupuolella merkitystä mediatulkkauksessa? Tämän aineiston viestintätilanteessa yksi naistulkki tulkaa sekä miehiä että naisia – miten vastaanottaja suhtautuu naisen äänellä puhuvaan Niinistöön, ja muuttuuko hänen eetosensa tämän takia? Nämä ovat kiinnostavia kysymyksiä, joihin vastaamiseen tämän tutkielman lähtökohdat voivat tarjota kipinän. Niiden perusteelliseen selvittämiseen tarvitaankin runsaasti lisätutkimuksia esimerkiksi tulkkeen reseptiosta ja mediatulkkien työstä. Pohdin vielä näitä ja muita tutkimusprosessin aikana heränneitä kysymyksiä viimeisessä luvussa, mutta sitä ennen esitän yhteenvedon analyysin tuloksista.

6 Poliittisen retoriikan haasteet simultaanisessa mediatulkkauksessa

Analyysissä pyrin osoittamaan, että aineiston viestintätilanteessa on olemassa erilaisia viestinnällisiä elementtejä, joita nimitän poliittisen retoriikan haasteiksi ja jotka vaikuttavat puhujan eetoksen välittymiseen silloin, kun retorinen viesti välitetään simultaanisen mediatulkkauksen kautta. Lähtökohtana oli selvittää, kuinka vakuuttava puhe – puhujan eetoksen muodostamisen peruskivi – ilmenee tulkkauksessa. Tässä luvussa esitän aineiston analyysin tärkeimmät tulokset vielä kokoavasti yhteenvetona. Olen jaotellut luvun simultaanitulkkauksen taustateoriaosuuden mukaisesti, koska analyysin kohteena oleva viestintätilanne on mielekästä nähdä osiensa summana.

6.1 Osallistujien suhteen

Osallistujien suhteen aineiston analyysissä korostui viestinnän yleisölähtöisyys. Retoriikkaa vakuuttamisen välineenä käyttävän puhujan – kuten myös tulkin – on otettava lähtökohdakseen viestinnän kohdeyleisö ja sovitettava viesti, puhe tai tulke, sen mukaan. Puhujan argumentaation vakuuttavuus riippuu yleisön hyväksynnästä. Hyväksyntää varten puhujan on joko esitettävä yleisön mielestä riittävän hyväksyttävät ja relevantit perustelut väitteilleen tai hänen on muutoin pystyttävä vakuuttamaan yleisö esimerkiksi omaan auktoriteettiin eli uskottavuuteen vedoten. Yleisölähtöisyys on keskeistä myös metaforien ja muiden kulttuurisidonnaisten tehokeinojen käytön takia.

Tulkki pyrkii noudattamaan puhujan retorista viestiä, ja viestin retorisen vakuuttamisen tehokkuus kulloisenkin yleisön kannalta näytti olevan ennemminkin puhujan tehtävä kuin tulkin. Tulkki vaikuttaa kuitenkin viestin välittäjänä siihen, miten lähtökielinen viesti muuntuu kohdekieliseksi viestiksi. Yksi merkittävimpiä haasteita osallistujien suhteen näyttikin aineiston perusteella olevan tulkattavien määrä ja vuorovaikutuksen spontaanisuus, mikä toisaalta kuvaa juuri mediatulkkaukselle ominaista viestinnällistä lähtökohtaa, jossa tulkilta edellytetään sopeutumista vuorovaikutuksen yllättäviin muutoksiin ja erilaisiin puhujiin. Eri osallistujilla voi olla viestintätilanteessa myös erilainen rooli ja

merkitys eetoksen välittämisen kannalta. Tässä tilanteessa tulkki joutuu tekemään myös priorisoivia valintoja tulkattavista puheenvuoroista, ja esimerkiksi omassa aineistossani presidenttiehdokkaat olivat “pääosassa”, jolloin heidän sanomansa ja täten myös retoriikkansa välittäminen korostui. Myös sillä, että nainen tulkkasi miestä (tässä aineistossa muun muassa Niinistöä), saattoi olla vaikutusta etenkin puhujan eetoksen välittymisessä, joskin tämän todistamiseksi tarvittaisiin lisäselvityksiä etenkin reseption suhteen.

6.2 Viestin suhteen

Retoristen tehokeinojen tulkattavuus yhtäältä ja viestinnän audiovisuaalisuus toisaalta näyttivät olevan keskeisimpiä haasteita viestin suhteen tämän työn viitekehyksessä. Vaikka monet retoriikan osa-alueet liittyvät sanalliseen viestintään, kuten argumentaatio ja retoriset kuviot, analyysin jälkeen oli selvää, että tutkimusaineiston kaltaisissa viestintätilanteissa myös ei-kielellisellä viestinnällä sekä sen tiedostetulla ja tiedostamattomalla käytöllä on merkitystä puhujasta syntyvän mielikuvan muodostamisessa. Tutkimusaineistonahan oli monitasoinen viestintätilanne, jossa viesti välittyi sekä auditiivisesti että visuaalisesti.

Analyysissa nähtiin, että argumentaation epäselvyys voi johtua paitsi tulkista myös puhujasta, joka on alun perin esittänyt esimerkiksi riittämättömiä perusteluja. Tulkin virheet voivat muuttaa argumenttirakennetta tai jättää siitä osia pois. Epäselvä tulke voi siten vaikuttaa negatiivisesti puhujan eetokseen. Retoristen kuvioden tulkkauksessa nähtiin kulttuurisidonnaisten elementtien osalta haastavana, mutta eritoten aineiston analyysissa korostui puhujan esiintymisen ja ei-kielellisen viestinnän välittämisen merkitys. Ei-kielellisten elementtien tulkkaminen tuottaa elävämpää puhetta, ja tällainen eläytyminen voi yhtäältä tuottaa lähtötekstiuskollista tulketta, toisaalta se saattoi olla tulkkauksvirheiden lähde. Myös jotkut tulkkaustrategiat voivat muuttaa lähtötekstin retorista tehoa: esimerkiksi tulkin korjaukset lisäsivät kohdetekstiin toistoa, ja aineiston runsaat korostukset voitiin paikoin tulkita olevan peräisin tulkista ja tämän käyttämästä tulkkaustrategiasta.

Kuvan ja äänen yhteensopivuus osoittautui keskeiseksi haasteeksi tässä analyysin perusteella. Kuten muussakin simultaanitulkkauksessa myös simultaanisessa mediatulkkauksessa on mahdotonta saavuttaa täydellinen samanaikaisuus lähtö- ja kohdekielisen puheen tai tulkin äänen ja puhujasta näytetyn kuvan eli tämän ilmeiden ja eleiden välille. Muutoin analyysi osoitti, että tulkin eläytyminen puhujan rooliin loi illuusion “autenttisesta” puheesta, mikä voi lisätä puhujan eetoksen tarkoituksenmukaista vastaanottoa. Ei-kielellisen viestinnän elementtien tulkkaminen lisäsi myös kuvan ja äänen yhteensopivuutta, kun tulkki antoi esimerkiksi hymyn ”kuulua” tulkkeessa.

6.3 Prosessin suhteen

Kuten muussakin simultaanitulkkauksessa, myös aineiston viestintätilanteessa prosessin rajallisuus toi haasteita lopputuloksen suhteen: mitä viestintätilanteessa ylipäänsä oli mahdollista välittää, miten se tuli välittää, ja ellei kaikkea ole mahdollista välittää, mitä pitäisi priorisoida? Ajan rajallisuus oli rajoitus, joka vaikutti sekä puhujaan että tulkkiin. Puhujan kohdalla tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että argumentaatio saattoi näyttäytyä perustelujen osalta vajaan. Toisin sanoen kaikkia perusteluja ei lausuttu julki, koska pyrittiin vastaamaan lyhyesti ja ytimekkäästi; tämä on myös muutoin poliittisen puheen ominaispiirre. Tulkin puolella aika vaikutti tulkkauksuorituksen laatuun. Rauhallinen puhetyyli näytti tuottavan selkeämpää tulketta, ja nopeatempoinen puhe taas aiheutti hengästyneen oloista tulketta, jossa esiintyi myös epäselvää artikulaatiota. Ajan paino näkyi lisäksi tulkin vireystilassa siten, että viimeisen puheenvuoron tulkkeessa ilmeni aiempaa enemmän tulkkauksvirheitä ja epäselvää artikulaatiota sekä epäröinti-ilmauksia.

Audiovisuaalisuus oli myös prosessin kannalta mielenkiintoinen haaste. Vastauksena kysymykseen, mitä viestintätilanteessa oli mahdollista tulkkauksen kautta välittää, voitiin todeta, että vain auditiivisesti lähetetty ja vastaanotettu viesti kulki tulkin kautta, kun taas visuaalisen viestin sisältö eli televisiokuva oli täysin tulkin vaikutusvallan ulkopuolella; hänen oli vain mukauduttava siihen. Visuaalisen viestintäkanavan merkitys oli tässä tutkimusaineistossa kuitenkin korostunut, sillä lähikuvan kautta puhujan ei-kielellinen viestintä voitiin vastaanottaa hyvinkin tarkasti. Tulkki toimi

kuitenkin perinteisen simultaanitulkkauksen tapaan auditiivisen viestin välittäjänä.

Tulkin eläytymisen aste liittyi myös kysymykseen siitä, miten viestintätilanteessa tulisi välittää se, mitä voidaan välittää. Vaikka tulke ei voi eikä sen tule olla lähtötekstin kopio, voitiin kysyä, mitkä elementit ovat olennaisia tulkkeen vastaanoton kannalta. Poliittisen retoriikan tulkkaamisessa viestin muoto lienee yhtä tärkeä kuin sisältö ja eläytyvä, ei-kielellisen viestinnän piirteet välittävä tulke tarkoituksenmukaisempi kuin monotoninen, asiasisällön välittämisessä pitäytyvä tulke.

* * *

Toivon, että tutkimukseni toi havainnollisesti esiin ensinnäkin sen, miten monitasoisesta prosessista simultaanisessa mediatulkkauksessa on kyse, ja toiseksi sen, miten laaja on kielellä vaikuttamisen kenttä. Molemmat tarkastelemani viestinnän lajit, niin simultaaninen mediatulkkaus kuin poliittinen retoriikkakin, syntyvät erilaisten osallistujien vuorovaikutuksessa ja vaativat onnistuakseen tilannekohtaisen analyysin ja suunnitelman siitä, millä keinoin tietyssä kontekstissa päästään haluttuun lopputulokseen. Haluttu lopputulos on, että puhujasta syntyy myös tulkkauksen kautta toivottu mielikuva yleisön silmissä.

Tutkimuksen kohteena olikin juuri se viestinnän osa, josta yleisö päätyy lopputulokseensa: tulke ja sen mukana lähetetty televisiokuva. Ilman reseptiotutkimusta en tietenkään voinut sanoa varmasti, millainen mielikuva vastaanottajilla presidenttiehdokkaista loppujen lopuksi oli syntynyt. Kyseessä ei ollut myöskään lähtö- ja kohdetekstivertailuun perustuva tutkimus, jossa olisin voinut selvittää tarkemmin, mitä itse tulkkausprosessissa retoriikan eri osille tapahtui. Taustateorian tarjoamien lähtökohtien perusteella minun oli kuitenkin mahdollista tehdä analyysi, jossa havainnoin, miten poliittisen retoriikan eri osa-alueet ilmenivät aineistossa ja kuinka tulke ja televisiokuva toimivat sellaisena itsenäisenä kokonaisuutena, jonka kohdeyleisö on vastaanottanut.

Havainnoivan analyysin myötä saatoin pohtia, millaisia haasteita tulkki kohtaa tilanteessa, jossa puhujan sanoman välittäminen ei riitä vaan jossa välitetään mielikuvia. Poliittinen puhuja pyrkii vakuuttamaan paitsi sanoillaan myös teoillaan ja esiintymisellään; hän pyrkii vakuuttamaan yleisön sekä tekemästään politiikasta että itsestään poliitikkona. Tämän aineiston tapauksessa haasteet olivat monet eivätkä kaikki olleet tulkin vaikutuspiirissä. Analyysin jälkeen jäivät elämään muun muassa

kysymykset tulkkausprosessin viestinnällisestä rajallisuudesta sekä tulkin kompetensseista ja roolista. Seuraavassa ja viimeisessä luvussa käsittelem vielä näitä tutkimuksen pohjalta nousseita kysymyksiä ja pohdin, millaisia tutkimuksia ja teoriakehitystä tulevaisuudessa tarvitaan, jotta poliittisen retoriikan tulkkaus ja tulkin tärkeä työ sen konteksteissa saisi ansaitsemansa arvostuksen ja huomion.

7 Päätelmiä ja pohdintaa

Tässä viimeisessä luvussa pohdin tutkielman tekemisen ja erityisesti analyysin aikana esiin nousseita ajatuksia. Askarruttamaan jäivät etenkin kysymykset tulkkauksen rajoista ja mahdollisuuksista sekä tulkin roolista puhujan eetoksen välittäjänä. Lisäksi jäin miettimään, valmistavatko nykyiset kompetenssit tulkkia riittävästi kohtaamaan poliittinen retoriikka, millaisia erityisvaatimuksia eetoksen välittäminen asettaa tulkkaustilanteelle ja voiko esimerkiksi mediatulkkaus antaa eväitä myös perinteiseen konferenssitulkkaukseen. Taustalla on edelleen kysymys, joka esitettiin jo tutkielman alussa: mikä on se merkityssisältö ja relevantti informaatio, joka tulkin tulisi poliittisen retoriikan simultaanitulkkauksessa välittää?

7.1 Mediatulkkauksen rajat ja mahdollisuudet

“Conference Interpreters on the Air”

(Gabriele Mack 2001, 125–132)

Aloittaessani tämän tutkielman tekemisen luulin voivani tarkastella aineistoa perinteisen simultaanitulkkauksen, konferenssitulkkauksen, välinein, jolloin mediatulkkauksen osuus olisi ollut vain tarjota uusi näkökulma tuttuun aiheeseen. Tutkimuksen edetessä kävi kuitenkin ilmi, että aineiston viestintätilanne on juuri mediatulkkaustilanne, jossa on omat erityisolosuhteensa. Simultaanisen mediatulkkauksen prosessit eivät ole kuitenkaan erillään perinteisestä simultaanitulkkauksesta. Itse asiassa peruslähtökohta on sama: tulkki vastaanottaa lähtökielisen viestinosan ja käsittelee sen, minkä jälkeen hän suunnittelee ja muodostaa kohdekielisen viestin ja lähettää sen kuulijoille (lisäksi tulkki jatkuvasti tarkkailee sekä muodostamaansa tulketta, ja korjaa sitä jos tarpeen, että lähtökielistä viestiä).

Myös näkökantani simultaanitulkkausprosessiin yleensä oli alussa jokseenkin dogmaattinen, ja sitä hallitsivat tulkille osoitetut vaatimukset. Taustalla oli ajatus onnistuneesta tulkkeesta, joka olisi mahdollinen nimenomaan tulkin pätevyyden kautta. Osittain tulkkaussuorituksen laatu on tietenkin

riippuvainen tulkin ammattitaidosta, mutta tulkkaustilanteessa vaikuttavat tulkin kompetenssien ja henkilökohtaisen tulkkaussuorituksen lisäksi muitakin tekijöitä: itse tulkkausprosessin asettamat viestinnälliset rajoitukset sekä taustaolosuhteet kuten tilanteen järjestäminen (muun muassa tekniikan ja fyysisen tilan toimivuuden suhteen) ja tulkin ohjeistaminen (ketä tulkata ja miten). Lisäksi selvisi, että vaikka mediatulkkauksella on juurensa perinteisessä konferenssitulkkauksessa, erottuu se nykyisin yhä vahvemmin omana erityislajinaan erityisongelmineen ja -mahdollisuuksineen.

Gile (2002, 166) muistuttaa, että monet tulkin virheet tai poisjätöt johtuvat pätemättömyyden sijaan itse tulkkausprosessista: simultaanitulkkaus on ihmisen kognitiivisen kapasiteetin kokonaisvaltaista kuormitusta, ja tämä prosessi on altis häiriöille. Virheitä syntyy, jos jokin kapasiteetti ylikuormittuu. Esimerkiksi puheen korkea informaatiotiheys tai nopea puhe voivat ylikuormittaa tulkin prosessointikapasiteettia vieden kognitiivista tilaa muilta osa-alueilta. (Mt. 166–170.) Tekniikan toimivuus voi asettaa tulkkaukselle rajoituksia, sillä huono kuuluvuus puhujalta tulkkiin tai tulkilta yleisöön ei tietenkään edistä viestin välittymistä. Tulkkaussuoritus on lisäksi rajoittunut viestintäkanavan suhteen niin, että yleisö vastaanottaa auditiivisen viestin tulkilta, mutta visuaalisen viestin se saa näköyhteydellä suoraan puhujasta (Ahrens 2004, 228). Tulkilla on siis viestinnällistä vaikutusvaltaa vain auditiiviseen viestiin, kuten aiemmin tässä tutkielmassa todettiin. Myös tilan järjestäminen voi rajoittaa tulkkaussuorituksen onnistumista, jos tulkille ei mahdollisteta esteetöntä näköyhteyttä puhetilanteeseen ja ennen muuta puhujiin. Nämä lukeutuvat perinteisen konferenssitulkkauksen rajoitteisiin mutta koskevat myös simultaanisesti suoritettua mediatulkkausta.

Mediatulkkauksen erot suhteessa perinteiseen konferenssitulkkaukseen liittyvätkin vahvasti juuri vallitseviin taustaolosuhteisiin. Mediatulkkeen vastaanottaa parhaimmillaan miljoonista ihmisistä koostuva heterogeeninen, määrittelemätön universaaliyleisö. Tulkkausprosessi on osa laajaa tuotantokokonaisuutta, joka tehdään yhteistyössä media-alan eri toimijoiden kesken (tuotantohenkilökunta, tekninen henkilöstö, toimittajat, juontajat, vieraat ja niin edelleen). Tulkkauksen normit eivät ole vakiintuneet, ja käsitys hyvästä tulkkeesta on vielä hyvin ambivalentti. (Mack 2001, 126–128.) Näiden erityisolosuhteiden piirissä mediatulkkaus toimii, milloin paremmin, milloin huonommin: paremmin silloin, kun tekniikka toimii ja yhteistyö eri toimijoiden kesken on sujuvaa (Bros-Brann 2003) – huonommin silloin, kun kunnolliseen valmistautumiseen ei ole annettu mahdollisuutta, kun tilanteen järjestämisessä on puutteita (esimerkiksi tulkin näköyhteyden suhteen) tai kun tulkin yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on riittämätöntä (Mack 2001, 130). Taustaolosuhteiden

merkityksestä tulkin stressitasoon on tehnyt huomioita myös Viaggio (2001, 28). Tämän tutkimuksen aineiston tulkki näki stressiä lisäävänä tekijänä tietoisuuden siitä, että vastaanottajana oli suuri yleisö, jonka edessä hänen esiintymisensä ja suorituksensa tulkkina toimivat ikään kuin koko ammattikunnan käyntikorttina. Tulkin ohjeistaminen on olennainen osa valmistautumista, ja sen tulisi olla osa tulkin ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä. Näin tulkki saisi kuvan siitä, mitä häneltä odotetaan, ja voisi paneutua tuon roolin suorittamiseen. On muun muassa suositeltavaa, että ennen lähetystä järjestetään tapaaminen tulkkien ja lähetyksessä esiintyvien henkilöiden välillä, jotta tulkki saa mahdollisuuden tutustua tulkattavien ääneen ja lähetyksen aiheeseen etukäteen ja jotta tulkattavat, joille tulkkaus voi olla suhteellisen tuntematon viestintämuoto, voivat saada tietoa tulkkauksesta (Bros-Brann 2003).

Kieli ei aseta pelkkiä rajoitteita, vaan se on luonnostaan myös joustava (Setton 1999, 2). Kun viestinnälliset rajoitukset tunnetaan, voitaisiin tulkkauksen tutkimuksen piirissä yleensä siirtää katse kohti tulkkauksen tarjoamia mahdollisuuksia. Mediatulkkauksen kohdalla huomioni kiinnittyy itse viestiin, tulkkeeseen, ja pohdintaan sen olemuksesta, laadusta ja tavoitteesta. Mediatulkkeen olemus sisältää perinteisestä konferenssitulkkauksesta tutun vaatimuksen merkityssisällön vastaavuudesta ja sen loogisesta järjestämisestä sekä näiden lisäksi arvostuksen viestin muodon sopivuudesta kontekstiin ja tulkin sujuvasta esiintymisestä. Tällä tavoin sekä media-alan ihmiset että tulkit itse ovat määritelleet mediatulkkeen laatua (Kurz & Pöchhacker 1995 ja Kurz 1996 teoksessa Mack 2001, 128). Kun konferenssitulkkauksessa neuvotaan unohtamaan muoto jotta voitaisiin keskittyä sisältöön (Seleskovitch 1988), muodon normia pidetään mediatulkkauksessa joskus jopa sisältövastaavuutta tärkeämpänä, sillä tulkin puhevirran sujuvuus palvelee yleisöä ja on siksi tavoiteltavaa (Viaggio 2001, 30). Paine säilyttää tulke sujuvana tulee vahvasti television puolelta, ja tulkit kokevatkin vaatimuksen uhrata sisällön vastaavuus muodon eduksi (esimerkiksi improvisoida sisältö tarpeen vaatiessa) sotivan omaa ammattietiikkaansa vastaan (Mack 2001, 131).

Menemättä niihin tapauksiin, joissa tulkki joutuu venyttämään kohdetekstin mahdollisesti kauaskin lähtökielisestä puheesta, voidaan ajatella, että mediatulkkauksessa ollaan uudistamassa perinteisiä tulkkauksen normeja. Mediatulkkeen oleellinen merkityssisältö muodostuu puheen kokonaisvaltaisesta esittämisestä, mikä tarjoaa ennennäkemättömiä tulkkausviestinnällisiä mahdollisuuksia parantaa tulkkauksen laatua ennen kaikkea viestin muodon suhteen. Katan & Straniero-Sergio (2003, 138) kiteyttävät mediatulkkeen laadun tarkoituksenmukaiseen äänenkäyttöön. Laadukas ääni, joka muodostuu sujuvuudesta intonaatioissa, aksentissa ja muissa prosodisissa piirteissä sekä miellyttävästä

puherytmistä, on yksi tärkeimmistä pääsyvaatimuksista mediatulkin työhön. Ammattitaitoinen mediatulkki välittää jopa puhujan virheet, koska hänen työssään on kyse juuri puhujan rooliin eläytymisestä ja tunteiden, ei pelkän asiasisällön, välittämisestä:

“This quality includes the ability to empathize and to act the part. [--] The voice, then, is not simply the vehicle for transferring the content of a text, but it is also an instrument of emotional orientation.”

(Mts.)

Tulkin eläytyminen ja esiintymistaito voivat edesauttaa viestin tarkoituksenmukaista vastaanottoa etenkin silloin, kun puhuja haluaa vaikuttaa yleisöönsä. Tätä kautta mediatulkkaus tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman poliittisen retoriikan tulkkaukseen. Siten myös perinteisen konferenssitulkkauksen normeja ja tavoitteita voitaisiin lähestyä eri tavalla rohkaisemalla tulkkeja välittämään entistä voimakkaammin myös viestin muoto, eläytymään puhujan rooliin.

Mediatulkkauksen käyttö liittyy läheisesti myös poliittisen retoriikan diskursseihin. Siellä, missä mediatulkkaus on yleistä (muun muassa Ranskassa, Italiassa ja Saksassa), sitä hyödynnetään paljon poliittisten keskusteluohjelmien, lehdistötilaisuuksien, parlamentti-istuntojen ja vaalituloslähetysten televisioinneissa (Mack 2001, 126; Bros-Brann 2003). Näin ollen sen piirissä lienee ymmärretty, että poliittinen viesti on muutakin kuin sisältöä; sillä on muoto ja tavoite. Kielen kääntämisen, *translation*, sijaan voitaisiinkin puhua kielen siirtämisestä, *language transfer*, joka käsittää kieltenvälisen viestinnän lingvistiset, pragmaattiset ja semioottiset elementit kokonaisuutena, ei erillisinä osina (Mack 2001, 125). Juuri tämän kielen siirtämiseen keskittyvän tendenssinä takia mediatulkkaus on asioimistulkkauksen tavoin mukana luomassa uudenlaista tulkkaustutkimusta. Tähän asti tutkimusta on hallinnut lähinnä konferenssitulkkauksen tarkastelu, mutta sen sijaan tai sen lisäksi olisi syytä huomata tulkkauksen merkitys ja asema ihmistenvälisessä arkiviestinnässä. (Cronin 2002, 387–390.) Tutkimuksen piirissä on siis selvästikin tarve lähestyä tulkkausta osana globaalia yhteiskuntaa, mutta ei niin, että se jäisi vähemmistön välineeksi erityisryhmien konferensseissa, vaan niin, että siitä tulisi näkyvä ja sitä kautta paremmin ymmärretty osa yhä useampien elämää (mts.).

7.2 Tulkki puhujana

Tutkielmassani oli erityisen tarkastelun alla puhujan eetoksen välittyminen. Kuten nähtiin, puhuja pyrkii esiintymään vakuuttavana poliittisen retoriikan keinoin, joita ovat yleisön mielessä hyväksyttävä argumentaatio, retoriset tehokeinot ja esiintyminen. Viestin onnistuneessa välittämisessä on keskeistä, että yleisö otetaan huomioon niin, että se pystyy näkemään ja hyväksymään vakuuttavuuden. Tulkkauksen kautta tapahtuvassa viestinnässä on siten myös tulkin uskottavuus olennaista. Vaikka viesti on lähtöisin puhujasta, joka on puheen rakentajana vastuussa sen lähtökohtaisesta toimivuudesta yleisön silmissä, tulkki vastaa sen audiitiivisesta siirtämisestä yleisön tietoisuuteen. Retorisen viestin vaikuttavuus perustuu niin asiasisällön kuin ilmaisunkin tehokkuuteen, joten tulkekaan ei saisi jäädä niistä paitsi.

Retoristen keinojen välittämistä simultaanitulkkauksessa on tutkinut Vuorikoski (2004), joka toteaa, että viestin merkityssisältö poliittisessa kontekstissa ei koostu pelkästään tosiseikkojen informatiivisesta jakamisesta, vaan puheen tavoite on yleisön vakuuttaminen ja suostuttelemine. Lähtökielisen viestin retorinen merkityssisältö voidaan löytää, kun määritetään ne elementit, jotka mahdollisesti vaikuttavat puheen vastaanottoon. Nämä vaikuttamisen elementit muodostavat retorisen viestin merkityksen, joka tulkkeen tulisi välittää ollakseen tarkka ja uskollinen lähtötekstille (mt. 107–108/153). Tässä kontekstissa tulkista tulee puhuja.

Tulkista tulee puhuja ja esiintyjä silloin, kun hänen rooliinsa viestin välittäjänä kuuluu puhujan tavoitteen mukaan vakuuttaa yleisö. Onko tulkin rooli neutraalina ja puolueettomana viestinvälittäjänä siis uhattu, jos se muuttuu subjektiiviseksi puhujan edustajaksi? Tästä ajattelusta ollaan kiinnostuneita paitsi mediatulkkauksessa, myös tulkkausentutkimuksessa ylipäänsä. Vuorikoski (2004, 237) toteaa hyvin selkeästi, että poliittisen retoriikan kontekstissa tulkin on pysyttävä lojaalina puhujalle ja pyrittävä välittämään tämän ajatukset ja retoriikka mahdollisimman uskollisesti. Tällainen tulkkaus palvelee myös puhujan eetoksen välittymistä. (Mts.) Setton (1999, 281–283) esittää, että tutkimuksen ja koulutuksen tulisi suuntautua aiempaa vahvemmin puhujan ja diskurssin tarkasteluun: kielen muodon ja puhujan tavoitteiden suhdetta on tutkittava laajemmin, ja erilaisten puhujien tulkkaukseen sekä erilaisiin tilanteisiin ja diskursseihin on saatava valmennusta jo koulutuksen aikana. Oma näkemykseni on, että ottamalla puhujan roolin tulkki itse asiassa parantaa tulkkauksuoritustaan, koska

lähtötekstiuskollisuus kasvaa. Lisäksi kohdeyleisö hyötyy, kun puhe-esityksestä tulee elävämpi ja siten miellyttävämpi kuunnella. Vaatimus tulkin neutraaliudesta ei myöskään katoa, sillä tulkilta vaaditaan edelleen henkilökohtaisen asenteen syrjäyttämistä ja heittäytymistä puhujan rooliin. Kun tulkista tulee puhuja, tulkkauksen perimmäisen tehtävän, tarkoituksenmukaisen viestin välittämisen palveleminen, paranee.

On kuitenkin muistettava, että heittäytyvä tulkkausstrategia ei sovi kaikkiin tilanteisiin ja että tulkkauksella on viestintämuotona muunlaistakin annettavaa. Esimerkiksi asioimistulkkaustilanteessa heittäytyminen voi olla vaikeaa siksi, että yksi tulkki tulkkaa useita henkilöitä eikä hänellä näin ole resursseja paneutua yksittäisiin persooniin. Myös omassa aineistossani tulkki tulkkasi useita henkilöitä – vaikka mediatulkkauksessa yleensä pyritään yksi per yksi -tilanteeseen – ja tämä saattoi vaikuttaa eläytymisen asteeseen. Cronin (2002, 391) muistuttaa, että tulkkaus on määritelmältään lähtökohtaisesti neutraali ilmiö, jonka tehtävä on ylittää kielten ja kulttuurien, sukupuolen, sosiaaliluokan, kansalaisuuden ja etnisen alkuperän rajoja. Tämä ajatus on kiinnostavassa ristiriidassa oman käsitykseni kanssa, joka esittää, että tulkki voi ja hänen tuleekin olla puolueellinen niin, että hän ilmentää puhujaa paitsi tulkkeen sisällön myös sen muodon ja muiden ei-kielellisten ominaisuuksien kuten sukupuolen suhteen. Tämä ristiriita voidaan nähdä kuitenkin paremminkin hedelmällisenä kuin lamauttavana: sopivan tulkkaustyylin valinta yhdistettynä kielen joustavuuteen oikeassa kontekstissa parantaa rajojen ylittämistä, sillä heittäytyminen puhujan rooliin voi viedä viestin tulkkeen kautta paremmin perille.

Puhujan ja tulkin välillä on siis poliittisen retoriikan diskurssissa läheinen suhde, ja puhujan roolin toteuttaminen vaatii tulkilta tietoisuutta hyväksynnän ja asennoitumisen. Pelkkä asennoituminen ei kuitenkaan riitä, koska puheen ja tulkkeen vastaavuuden kannalta on tärkeää, että tulkki tietää riittävästi puheen teemoista, puhujasta tai puhetilanteesta ja tuntee esimerkiksi aiheeseen liittyvää sanastoa (Vuorikoski 2004, 236). Viestin välittäminen on kuitenkin puhujan, tulkin ja tekniikan kautta tapahtuva prosessi, joten viestintätilanteeseen liittyy muitakin, tulkista riippumattomia tekijöitä. Jo mainitun puhujan yleisölähtöisyyden lisäksi on syytä muistaa, että tuo yleisö voi olla kulttuurista – ei pelkästään kielestä – riippuvista syistä kykenemätön tulkitsemaan viestiä halutulla tavalla. Myös puhuja ja hänen esiintymisensä vaikuttaa tulkkaussuorituksessa: esimerkiksi suoraan paperista luetun, kirjoitetun kielen syntaksia noudattavan puheen tulke näyttää sisältävän varmemmin virheitä kuin vapaasti puhuttu puhe ja hidastempoinen, taukoja sisältävä puhe taas edesauttaa tulkkeen

muodostamista (Vuorikoski 2004, 236). Toisaalta, koska tulke ei ole lähtötekstin kopio tai samanlainen kuin kohdekielinen, tulkkaamaton puhe, puhujan kuten myös yleisön tulisi ymmärtää viestintätilanteen omaleimaisuus. Tämä on tärkeää siksi, koska puheen vaikutus muuttuu, kun se tulkataan. Siksi olisi syytä pohtia, mitä puhujan tavoittelemalle vaikutukselle tapahtuu tulkkauksen aikana ja miten se voitaisiin siirtää vastaanottajalle toivotussa merkityksessä. (Mt. 252.) Viestin lähetystä ja vastaanottoa voitaisiin kehittää tekemällä tulkkauksesta tunnetumpaa ja selittämällä sen prosesseja.

7.3 Tulkin retorinen kompetenssi

Jotkin poliittisen retoriikan tulkkaamisen haasteet on mahdollista voittaa ammattimaisen tulkin ansiokkaalla työllä, toiset taas ovat tulkin vaikutuspiirin ulottumattomissa. Jälkimmäisistä voidaan selvittää vain kehittämällä viestintätilanteen muita osa-alueita kuten tekniikan toimivuutta, tulkkausolosuhteita sekä tulkkiin ja muiden viestintään tai sen taustavoimiin osallistuvien henkilöiden välistä yhteistyötä. Voidaan kuitenkin todeta, että myös tulkkauksen on laadukkaana kielten- ja kulttuurienvälisenä toimijana kehityttävä.

Tähänastisessa tulkkauksen laaduntutkimuksessa on kiinnitetty vähän huomiota sellaisiin tulkin kommunikatiivisiin taitoihin kuin esiintyminen. Sen eri osa-alueita kuten ei-kielellisten elementtien välittämistä tulkkeessa (mm. Poyatos 2002; Ahrens 2004) tai retoriikan tekstuaalisten elementtien tulkkaamista (Vuorikoski 2004) on jo tutkittu. Toisaalta puheviestinnän puolella politiikan esiintyminen on herättänyt laajaa kiinnostusta (ks. esim. Kaid 2004; Tiittula ym. 2007) ja tutkimukset ovat osoittaneet, että poliitikkojen esiintymistaidoilla, niin kutsutulla “viestijän kompetenssilla”, on merkitystä viestinnällisten tavoitteiden saavuttamisessa (Isotalus 1995, 59). Olisiko tulkin kommunikatiivisia taitoja siis kehitettävä niin, että ne vastaisivat enemmän poliittisen diskurssin tavoitteisiin? Mediatulkkauksen puolella tämä on tunnettu ja tunnustettu vaatimus, mutta voitaisiinko muussakin tulkkauksessa muodostaa eräänlainen esiintymistaidon pätevyysvaatimus, retorinen kompetenssi?

Tulkin ammattitaito muodostuu erilaisista kieleen, kulttuuriin ja niiden välittämisen asiantuntijuuteen liittyvistä kompetensseista, jotka ovat laadukkaan tulkkauksen peruskiviä (Pöchhacker 2000). Retorinen kompetenssi toisi ammattitaitoon lisäarvoa ennen kaikkea vakuuttavan äänen- ja kielenkäytön suhteen. Kuten Tossavainen & Voinoff (1999, 86–87) toteavat, myös tulkin tehtävä on vakuuttaa kuulija, ja vakuuttavuus syntyy äänenkäytössä juuri eläytymiskyvyn kautta. Esiintymistaitoja voidaan harjoitella, mihin tulisikin kiinnittää huomiota jo tulkkien koulutuksessa (mts.). Toisaalta koulutuksessa on tunnettava retoriikan kieli ja tartuttava rohkeasti sen haasteisiin, jotta tulkkien taidot näiltä osin kehittyisivät. Jotain on jo tehtykin. Esimerkiksi Nolan (2005) antaa ohjeita ja harjoitusvinkkejä selvitä retoriikan eri osa-alueista (argumentaatiosta, kohteliaisuusmuodoista, poliittisen diskurssin kielestä ja huumorista ynnä muista), mutta hänenkin tarkastelunsa koskee lähinnä puheen tekstuaalista tasoa ja leksikaalisia piirteitä.

Kun yhtäältä tulkkauksen ja toisaalta poliittisen retoriikan kenttää tunnetaan jo paremmin, ehdotan lisätutkimuksia siitä, miten ne kohtaavat käytännössä. Esimerkiksi Vuorikosken (2004) tutkimus selvittää tätä ansiokkaasti: siinä saatiin laajaan korpukseen sekä tarkkaan retoristen elementtien esiintymisen lähtö- ja kohdetekstivertailuun perustuen selville, miten tulkki ja toisaalta myös puhuja voivat osaltaan vaikuttaa poliitikon eetoksen muodostumiseen. Oli kuitenkin hämmentävää lukea, miten usein retorinen merkityssisältö jäi näissä tulkkeissa välittymättä.

Retorisen viestin teho kaippaa taitavan kielenkäytön lisäksi tarkoituksenmukaista esiintymistä. Uuden retoriikan piirissä kaivataan selvityksiä yhteiskunnan ja yhteisöllisen elämän retorisoitumisesta ja siitä miten se käytännössä tapahtuu esimerkiksi kun hymyä, äänenpainoa tai tauotusta käytetään vaikuttamisen keinoina (Puro 1998, 86). Tulkkauksentutkimuksessa olisikin kiinnostavaa tarkastella, miten tulkki voi omassa suorituksessaan käyttää hyväkseen ääntä tai eleitä viestin välittämiseen ja missä ovat eläytymisen rajat ja ennen kaikkea mahdollisuudet. Tämä voitaisiin toteuttaa tieteenalojen rajoja ylittämällä sekä entistä laajemmilla lisätutkimuksilla muun muassa reseptiosta (miten tulke vaikuttaa kohteessa) ja lähettäjistä (miten lähtökielinen puhuja haluaa tulkkeen vaikuttavan). Nämä lähestymistavat tarjoaisivat arvokasta tietoa siitä, mitä tulkilta odotetaan. Kun otetaan huomioon, että eri osapuolten näkemykset tulkkauksen rajoista, mahdollisuuksista ja laadusta eivät ole aina yhteneväisiä, tarvitaan entistä enemmän vuoropuhelua tulkkien, tulkkauksentutkijoiden ja tulkkausta käyttävien maallikoiden kesken.

* * *

Kansainvälinen politiikka on yhä vahvemmin se konteksti, jossa globalisoituvaa yhteiskuntaa ja sen asukkaita koskevia päätöksiä tehdään. Tulkit ovat aitiopaikalla osallistumassa tähän vaikuttamiseen ja päätöksentekoon, jota tehdään puheen kautta. Koska politiikka on sanoilla tekemistä, on tärkeää, että tuo työ tehdään mahdollisimman hyvin ja tarkoituksenmukaisesti. Tulkkauskentutkimuksessa olisi siksi otettava entistä rohkeammin huomioon nämä poliittisen diskurssin tuomat haasteet ja kehitettävä kriteerit laadukkaalle retoriikan tulkkaukselle. Tämä tutkielma toimikoon puheenvuorona innovatiivisen tulkkauskentutkimuksen puolesta.

Lähteet

- Ahrens, Barbara 2004. Non-verbal phenomena in simultaneous interpreting: Causes and functions. Hansen, Gyde – Malmkjaer, Kirsten – Gile, Daniel: *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies. Selected Contributions from the EST Congress, Copenhagen 2001*. John Benjamins, Philadelphia.
- Aristoteles 2007. *Retoriikka – Runousoppi*. Gaudeamus, Helsinki.
- Bachem, Rolf 1979. *Einführung in die Analyse politischer Texte*. Oldenbourg, München.
- Barik, Henri C. 1994. *A Description of Various Types of Omissions, Additions and Errors of Translation Encountered in Simultaneous Interpreting*. Lambert & Moser-Mercer 1994, 121–137.
- Bros-Brann, Eliane 2003 [1997]. *Simultaneous interpretation and the media: interpreting live for television*. [WWW-dokumentti]. <<http://www.aiic.net/ViewPage.cfm/article452.htm>> Luettu 9.5.2007.
- Chernov, Ghelly V. 1994. *Message redundancy and message anticipation in simultaneous interpreting*. Lambert & Moser-Mercer 1994, 139–153.
- Collados Aís, Ángela 2002 [1998]. *Quality Assessment in Simultaneous Interpreting: the importance of nonverbal communication*. Pöchhacker & Schlesinger 2002, 326–336.
- Cronin, Michael 2002. *The Empire Talks Back: Orality, Heteronomy and the Cultural Turn in Interpreting Studies*. Pöchhacker & Schlesinger 2002, 387–397.
- Daró, Valeria 1994. *Non-Linguistic Factors Influencing Simultaneous Interpretation*. Lambert & Moser-Mercer 1994, 247–271.
- Eskola, Jari 1998 [1996]. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere
- Garzone, Giuliana & Viezzi, Maurizio (toim.) 2002. *Interpreting in the 21st Century. Challenges and Opportunities*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam/Philadelphia.
- Gile, Daniel 2002 [1997]. Conference Interpreting as a Cognitive Management Problem. Pöchhacker & Schlesinger 2002, 162–177.
- Gronbeck, Bruce E. 2004. Rhetoric and Politics. Kaid, Lynda Lee (toim.) 2004. *Handbook of Political Communication Research*. Lawrence Erlbaum, Mahwah, New Jersey.
- Iivonen, Antti – Nevalainen, Terttu – Aulanko, Reijo – Kaskinen, Hannu 1987. *Puheen intonaatio*. Gaudeamus, Helsinki.
- Iivonen, Antti – Horppila, Mari – Heikkonen, Miika – Rissanen, Olli 2000. Prosodiikka. Kesitalo, Esa-Pekka (toim.) 2000. *Fonetiikan perustanasto*. Helsingin yliopisto, Fonetiikan laitos, Opiskelijakirjasto. [WWW-dokumentti]. <<http://www.opiskelijakirjasto.lib.helsinki.fi/foneterm/005.htm>> Luettu 18.5.2007.
- Isotalus, Pekka 1995. Mitä esiintymistaito on? Puhetaiteen, yleisöpuheen ja mediaesiintymisen yhteisiä piirteitä etsimässä. Valo, Maarit (toim.). *Haasteita puheviestinnän opetukseen*. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitoksen julkaisuja 14. 37–41.
- Isotalus, Pekka 1998. Television performance as interaction. *Nordicom Review 19:1*. 175–183.
- Isotalus, Pekka & Borg, Sami (toim.) 2007. *Presidentinvaalit 2006*. WSOY, Helsinki.
- Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2002 [1997]. *Tutki ja kirjoita*. Tammi, Helsinki.
- Kaid, Lynda Lee (toim.) 2004. *Handbook of Political Communication Research*. Lawrence Erlbaum, Mahwah, New Jersey.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 1999 [1998]. Retoriikka. Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.) 1999 [1998]. *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus, Helsinki. 233–270.

- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Halonen, Ilpo 1999 [1998]. Argumentaatioanalyysi ja hyvän argumentin ehdot. Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.) 1999 [1998]. *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus, Helsinki. 60–113.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Ylikoski, Petri 1999 [1998]. Merkitys ja tulkinta. Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.) 1999 [1998]. *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Gaudeamus, Helsinki. 24–33.
- Kalina, Sylvia 1998. *Strategische Prozesse beim Dolmetschen: theoretische Grundlagen, empirische Fallstudien, didaktische Konsequenzen*. Narr, Tübingen.
- Karvonen, Erkki 2007. *Halosen ja Niinistön imagonrakennus – Kampanjaretoriikan analyysi*. Isotalus & Borg 2007, 115–136.
- Katan, David & Straniero-Sergio, Francesco 2003. Submerged Ideologies in Media Interpreting. Calzada Pérez, María (toim.) 2003. *Apropos of Ideology. Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies*. St. Jerome, Manchester. 131–144.
- Kirchhoff, Hella 2002 [1976]. *Simultaneous Interpreting. Interdependence of variables in the interpreting process, interpreting models and interpreting strategies*. Pöchhacker & Schlesinger 2002, 111–119.
- Kopczynski, Andrzej 1994. *Quality in Conference Interpreting: Some Pragmatic Problems*. Lambert & Moser-Mercer 1994, 87–99.
- Lambert, Sylvie & Moser-Mercer, Barbara (toim.) 1994. *Bridging the gap. Empirical Research in Simultaneous Interpretation*. John Benjamins, Philadelphia.
- Mack, Gabriele 2001. Conference Interpreters on the Air: Live Simultaneous Interpreting on Italian Television. Gambier, Yves & Gottlieb, Henrik (toim.) 2001. *(Multi) Media Translation. Concepts, practices and research*. John Benjamins, Amsterdam. 125–131.
- Mack, Gabriele 2002. New perspectives and challenges for interpretation. The example of television. Garzone, Giuliana & Viezzi, Maurizio (toim.) 2002. *Interpreting in the 21st Century. Challenges and opportunitese*. John Benjamins, Amsterdam. 203–213.
- Mäki, Elinita 2007. *Halosen ja Niinistön perustelutaito – puheiden argumentaation analyysia*. Isotalus & Borg 2007, 137–154.
- Nolan, James 2005. *Interpretation. Techniques and Exercises*. Multilingual Matters Ltd., Clevedon.
- Palonen, Kari & Summa, Hilikka 1996. Johdanto: Retorinen käänne? Palonen, Kari & Summa, Hilikka 1996. *Pelkkää retoriikkaa: tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Vastapaino, Tampere.
- Perelman, Chaïm 1996 [1977]. *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino, Tampere.
- Poyatos, Fernando 2002 [1987]. *Nonverbal Communication in Simultaneous and Consecutive Interpretation: A Theoretical Model and New Perspectives*. Pöchhacker & Schlesinger 2002, 234–246.
- Puro, Jukka-Pekka 1998. Puhetaidosta retoriikkaan, vai oliko se päinvastoin. *Tiedotustutkimus* 21:3. 82–91.
- Pöchhacker, Franz 2000. *Dolmetschen: konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen*. Stauffenburg, Tübingen.
- Pöchhacker, Franz & Schlesinger, Miriam (toim.) 2002. *Interpreting Studies Reader*. Routledge, London.
- Seleskovitch, Danika 1988. *Der Konferenzdolmetscher: Sprache und Kommunikation*. Groos, Heidelberg.
- Setton, Robin 1999. *Simultaneous Interpretation. A cognitive-pragmatic analysis*. John Benjamins, Amsterdam.
- Setton, Robin 2002 [1998]. Meaning Assembly in Simultaneous Interpreting. Pöchhacker & Schlesinger 2002, 178–202.
- Suomen fonetiikka 2007. Painotus. Helsingin yliopisto. Fonetikan laitos. [WWW-dokumentti]. Luettu

28.4.2007.

- Tainio, Liisa (toim.) 1997. *Keskusteluanalyysin perusteet*. Vastapaino, Tampere.
- Tiittula, Liisa 1992. *Puhuva kieli: suullisen viestinnän erityispiirteitä*. Finn Lectura, Helsinki.
- Tiittula, Liisa – Nuolijärvi, Pirkko – Isotalus, Pekka 2007. *Halosen ja Niinistön esiintymistyylit television vaalikeskusteluissa*. Isotalus & Borg 2007, 155–177.
- Tossavainen, Liisa & Voinoff, Sari 1999. *Tulkki esiintyjänä puheviestinnän näkökulmasta*. Tampereen yliopisto, venäjän kääntämisen ja tulkkauksen pro gradu -tutkielma.
- Viaggio, Sergio 2001. Simultaneous Interpreting for television and other media: translation doubly constrained. Gambier, Yves & Gottlieb, Henrik (toim.) 2001. *(Multi) Media Translation. Concepts, practices and research*. John Benjamins, Amsterdam. 23–33.
- Vuorikoski, Anna-Riitta 2004. *A Voice of its Citizens or a Modern Tower of Babel? The Quality of Interpreting as a Function of Political Rhetoric in the European Parliament*. Tampere University Press, Tampere.

Liite 1

YLE TV1 15.1.2006: Presidentinvaalit 2006 – kansainvälinen lehdistötilaisuus.

1 ((tulkki tulkkaa simultaanisesti, alkuperäisen puhujan ääni kuuluu vaimeana taustalla))

2

3

4 ((Halonen lopettaa, Niinistö puhuu))

5

6

7 N >hyvät naiset ja herrat< (+) >minulla on ollut< kaksi teemaa tässä kampanjassa (+)
8 ensinnäkin se=että haluan korostaa (.) turvallisuuspolitiikkaa' ja toinen (.) seikka (.)
9 liittyy siihen että (.) suom(e)lainen työ on erittäin tärkeää (.) meillä on tärkeää että
10 suomessa on työtä ja pystymme ylläpitäMÄÄN' sen avulla yht-
11 hyvinvointiyhteiskuntaamme (+ +) olen hyvin tyytyväinen siihen=että keskustelut näistä
12 kahdesta=aiheesta ovat olleet hyvin vilkkaita, (+) itse (.) aion (.) vielä (+) mennä
13 syvemmästi näihin keskusteluihin mukaan' ja (.) olen=aion selkeyttää myös keskustelua
14 ja selkeytän kokonaiskuvaa, tämä on ainakin tavoitteenani (.) eli en aio mitenkään
15 MUUTtaa strategiaani. (+) tulevaisuudessa (.) itse (+ +) jos vielä sallitte niin voisin vielä
16 mainita tästä (.) >ulko ja turvallisuuspolitiikasta< (.) >tietenkin< tai (tu- puolustus- ja
17 turvallisuuspolitiikka), tämä ei pelkästään liity nopean toiminnan JOUKKoihin
18 ainoastaan. vaan (.) tässä on muitakin kysymyksiä, suomessä >tietenkin koko ajan
19 tämä< natokeskustelu kes- käydään (eteen- sitä) se kehittyy muutoksia tapahtuu ja on
20 tapahtunut PALjonkin (etenkin) kylmän sodan jälkeen. me=olemme myös menneet
21 EUhun' (.) eu=on ottanut (.) suuren roolin' (.) kriisinhallintatehtävissä, (.) olemme
22 havainneet myös eun ja naton välistä yhteistyötä' sen kehityksen (+) ja tästä syystä
23 kant(a) on ehkä hieman hankkala eumaana joka ei ole naton JÄSen eli jos me=olemme
24 mukana tällaisessa tiiviissä yhteistyössä ja toiminnassa jota TEHDään eun ja naton
25 välillä. (+) ja oma kysymykseni tässä suhteessa ONkin (.) ONko (.) meillä oma (.)
26 tavoite' (.) vai (.) olemmeko vain seuraamassa sitä mitä (.) ympäristö (.) ja (.) muut
27 järjestöt tekevät. (.) en ole VARma tästä (.) asiasta. (+ +) sitten mitä tulee
28 hyvinvointiyhteiskuntaan ja hyvinvointiin' (.) tässä on suomessa
29 paikallaanpysymisen^ajanjakso (.) käsillä (+) tämä muistuttaa oikeastaan (.) mielestäni
30 niitä aikoja mitä (.) SAKsassa elettiin vuoden kaksituhatta (.) alussa. (+ + +) vaikutti
31 siltä=että asiat (+) no jos ne=eivät olleet täydellisiä niin (.) ainakin tarpeeksi ja riittävän
32 hyvin' ja kunnossa (+) ja (.) kansakunta sinänsä ei voi pelkästään näin tehdä eli jäädä
33 paikoilleen POLkemaan ja niin että kansakunta Elää (+) tavalla (+) joka (.) muistuttaa
34 sen vanhoista (.) menestyksistä. haluan ottaa itse kysymyksen esiin siitä=että onko
35 meillä to(d)ellakin tulevaisuudessakin suomessa töitä' niin että voimme TAAta (.) että
36 voimme JATkaa hyvinvointi>yhteiskuntaMALliamme< tässä maassa,

37

38

39 ((Niinistö jatkaa, Halonen puhuu päälle, tulkillä epäselvää, kumpaa tulkkaa))

40

41

42 H Eli hyvin vilkkaat keskustelut=on varmasti tulossa näistä aiheista' (+) (me)
43 molemmat=olemme tästä Ihan varmoja,
44
45
46 ((*lehdistö kysyy*))
47
48
49 Pj voisitteko käyttää englantia (--)
50 tämän (-) kielenä on englantia,
51
52 (--)
53
54
55 Pj olkaa hyvä.
56
57
58 ((*Niinistö vastaa*))
59
60
61 N >mitä me olemme nähneet< tässä (.) viimeisen (.) (äää) kamppanjan Aikana (+ + + +)
62 jos (.) tarkastelemme (+) nimeomaan erilaisia mielipidetutkimuksia (.) joita viime
63 viikkojen >tai sa(no)taan< kahden viikon aikana (.) on saatu niin noin <viisitoista>
64 >KAKsikymmentä prosenttiakin< on mielipidemittauksen tulokset MUUTtuneet (.)
65 aluksi (.) tuossa tammikuun alussa (.) tilanne (.) oli (.) sellainen=että tarja halonen' (.) sai
66 (.) viisikymmentäkahdeksan prosenttia ja itse sain ainoastaan, (.) noin kahdeksantoista
67 tai (.) >kahdeksantoista prosenttia< suurinpiirtein äänistä. joten tästä (.) tilanne on (.)
68 MUUTtunut koko Ajan (.) ja (.) myös (.) itse (.) olen muuttunut (.) tässä (.) vaalien
69 myötä (.) jos (.) me vielä (.) myös aikaisempia ennakko- (.) tuloksia tai (.) arvauksia
70 vertaamme, ja ennakkotuloksia myös tähän vaalipäivätulokseen verrattuna. (+) eli tämä
71 muutoshan vielä jatkuu, Kyllä,
72
73
74 ((*puheenjohtaja antaa seuraavan puheenvuoron*))
75
76
77 Pj seuraava kysymys olkaa hyvä'
78
79
80 L (--)
81 stangel itävallasta' (.) itävallan (uutis-) uutistoimistosta (.) >kysymys niinistölle<
82 JOS te voitatte yrittätkö sitten saada suomesta naton JÄsenen. (+) mitä sitten tulee vielä
83 (.) tämä suhteen muutokseen' aiotteko eu ja nato suhdetta vielä muuttaa,
84
85
86 N olen itse=asiassa jo useamman KERran jo vastannut tähän kysymykseen. nämä
87 kehityskulut siis suomen ulkopuolella ja puhun eun kehityksestä naton kehityksestä
88 tähän jatkuu, (+) ja <itse katson että> seuraavan (.) presidentinkauden
89 >presidenttikauden< aikana on hyvin SELkeää että meidän on PAKko ottaa kantaa
natojäsenyyteen' (.) ja itse (.) olen myönteisellä kannalla siitä että JOS tämä

90 kehityskulku JATkuu (.) näin tapahtuu.
91
92
93 (--)
94
95
96 Pj (-) haloselta kommentti'
97
98
99 H ITse (.) katson (.) että suomi ruotsi itävalta' (.) >ja irlanti< ovat olleet euroopan
100 unionissa siis (.) kaikki (.) ma- mukana' ja tehneet erittäin hyvää yhteistyötä, (+)
101 euroopan unioni sinänsä on (.) katsonut että sen omat jäsen- valtiot ovat tasavertaisia
102 olivat ne sitten naton jäseniä tai Eivät (+) me olemme tehneet hyvin paljon työtä (+ +)
103 sen (+ +) asian suhteen mitä tulee eu ja nato suhteisiin. (.) JA olemme myös katsoneet
104 jäsenvaltioiden tilannetta eun sisällä, tilanne on melko tasapäinen kaikissa
105 tasaVERTainen tästä syystä en usko että meillä on mitään tarvetta tällä hetkellä (.)
106 investoida tähän mahdolliseen tai pyrkiä mahdollisesti (.) naton (.) jäseneksi. (.) me ehkä
107 voimme nyt tällä hetkellä KESkittyä nimenomaan euroopan unionin Omaan
108 turvallisuustilanteeseen ja SEN kysymyksiin ja työskennellä sen kanssa. (+) tietysti me
109 (.) molemmat siis pääministeri (.) ja (.) minä (.) me olemme tehneet yhteistyötä (.) (öö)
110 suomalaisten kanssa olemme KUUNnelleet kansaa ja tee- työstäneet näitä kysymystä ja
111 >tiedämme=että< ehkä (.) nato (.) (o- esii-) suomelle mahdollisuus mutta (.) en itse
112 katso että se=olisi tässä kuuden vuoden aikana pääkysymys.
113
114
115 Pj seuraava kysymys olkaa hyvä'
116
117
118 L juan (-) espanjasta, uutistoimistosta, (.) rouva presidentti, mielipidetutkimukset (.) ennen
119 tätä päivää ennustivat että teidät valitaan. (.) oletteko pettynyt tähän tulokseen.
120
121
122 H kyllä tottaKAI' olen vähän pettynyt tulokseen. koska (.) kansat eivät nyt käyttäneet
123 >kansalaiset eivät nyt käyttäneet< tätä historiallista mahdollisuutta >valita suoraan
124 presidentti< heti ensimmäisellä kierroksella (.) ja (.) erityisesti tämä pienten puolueiden
125 kannatus tässä (.) parin vuo- viikon aikana' oliva- oli ehkä voimakkaampaa ja tämä (.)
126 ehkä (.) sitten (+ +) >tarkoittaa sitä että< (tuou-) demokratia toteutuu ja nämä (.) äännet
127 (.) liikkuvat eteenpäin ja nyt kun tulee toinen kierros niin tähän on >lain-< suomen
128 lainsäädännön mukaista ja tästä syystä näiden MUIDen on löydettävä nyt uusi ehdokas
129 minä tai herra niinistö tästä vierestä. (.) itse olen hyvin optimistinen sen suhteen >tämän
130 tilanteen suhteen<, ja (.) miksikäs en olisi' (.) tämä on (.) erittäin (.) hyvä (.) luku jonka
131 sain ja olen hyvin (.) kiitollinen (.) tästä (.) luvusta ja asemasta jonka olen saanut (+)
132 ehkä (.) joku muu tulevaisuudessa käyttää sitten tämän >historiallisen mahdollisuuden<
133 ja (.) pääsee suoraan presidentiksi mutta (.) nyt sitä aikaa on odotettava.
134
135
136 Pj sieltä keskeltä (.) kysymys' (+) ja (.) sitä (.) ennen voin todeta että varmaan kaikki
137 haluavat myös kuulla matti vanhasen kommentit tämän päivän (.) tuloksista.

138
139
140 V kiitoksia hyvin paljon tästä, (.) tottakai (.) minun tavoitteena (.) oli se=että (.) saan
141 paikan toiselle kierrokselle' itse ja sen jälkeen voittaa (.) koko pelin' ja tästä syystä
142 olenkin hyvin pettynyt (.) tähän tulokseen, (+ +) ja perustuntemukset (+) tässä
143 viimeisien päivien aikana olivat sellaiset että olin melko varma' siitä=että saan
144 paremman tuloksen tänä päivänä (.) vaalipäivänä (.) ja (.) näitä (.) noin viikko sitten
145 myös (.) >ajattelin näin mutta< tänä päivänä tuo tilanne oli (.) (öö) tulos heikompi kuin
146 (.) mitä mielipide-mittaukset viikko sitten ennustivat (.) tästä syystä olen pettynyt,
147 tähän oli siis henkilö (.) vaali' ennen kaikkea (+) ja (.) ensimmäinen kerta minulle, (.)
148 ja sitten odotetaan seuraavaa (.) tilaisuutta.
149
150
151 L romanian radio' (+) (öö) >herra vanhanen < sanoitte >että olitte pettynyt< voisitteko
152 kertoa mitkä ovat teidän >tulevaisuudensuunnitelmanne< politiikassa.
153
154
155 V aion (.) jatkaa (.) PÄÄministerinä (+) nämähän olivat PREsidentinvaalit ja (.) huomenna
156 (.) jatkan sitten pää- ministerin' toi- virkaasunnossa töitä ja (.) puhutaan sitten
157 seuraavista (ena-) (+) eduskuntavaaleista.
158
159
160 N pääministerillähän ON enemmän valtaa kuin presidentillä vai?
161
162
163 Pj keskellä kysymys olkaa hyvä'
164
165
166 L igor (-) (.) murmanskin uutistoimisto venäjä' (.) minulla on kysymys herra niinistölle'
167 tietysti haluaisin kysyä teiltä mitä te nyt ajattelette (.) venäjäsuhteista. ja (.) (-) ehkä tästä
168 mahdollisesta natokysymyksestä ja siihen liittymisestä,
169
170
171 N kiitoksia (+) ihan aluksi (.) natoon liittymiskysymys on SUOmalainen kysymys' jos (.)
172 SUOmi (.) liittyy (.) natoon on kysymys. (+ +) enkä usko (+) itse (.) että tämä jotenkin
173 vaikuttaisi suhteisiimme venäjään (+) suomen ja venäjän väliset suhteet ovat (+)
174 sellaiset että- (.) itse katson=että nämä tapahtuvat bruysselin kautta (.) suomella' (.)
175 täytyy olla vaikutusvaltaa' Eupolitiikassa Eun strategioissa' (+) ja nimenomaan
176 venäjäsuint(euoi-) suuntautumisstrategioissa, olen todennut jo tämän aikaisemmin
177 lukuisia kertoja (+) että eun piirissä meidän on YMMärrettävä että suuri eunaapuri on
178 nyt ja aina tulevaisuudessa >tulee olemaankin< VENäjä ja venäjää tulee KOHDella tällä
179 tavoin, (.) mielestäni tämä on suomen VIESti eulle. (+) meillä on myös erittäin tärkeät
180 >kahdenväliset suhteet< (-)venäjän kanssa ja niitä haluan edelleen kehittää' (.) olemme
181 myös hyvin paljon havainneet viime aikoina talouskehitystä ja sitä haluan (.) lisää' (.)
182 ymmärrän tietenkin=että presidentti ei sinänsä liity poliittiseen puolue toimintaan mutta
183 (.) itse haluan korostaa sitä=että on erittäin tärkeää=että suomen poliittiset PUOLueet
184 myös tekevät yhteistyötä VENäjän poliittisten puolueiden kanssa. (+) tätä kautta jos
185 tarpeen on' niin me voimme AUTtaa (.) (öö) venäjällä (+) näissä (+) nimenomaisissa (+)

186 (-)prosesseissa (.) ja voimme LUOda ainakin syventää demokratiaa venäjällä ja tässä
187 suhteessa poliittiset puolueet' ovat avainasemassa, (.) eli poliittinen järjestelmä >ja
188 puoluejärjestelmä<
189
190
191 Pj olkaa hyvä oikealla puolella'
192
193
194 L (-- unkarin (.) tv (.) >presidentti halonen< onneksi olkoon, (+) luulen (.) itse että (.) jos
195 (.) teistä tulee toisen kierroksen jälkeen presidentti (.) teillä edelleen kuitenkin on
196 edessänne kysymys SIItä' mikä on sosiaalidemokratian tulevaisuus SUOMessa' (+)
197 koska (.) kuten (.) herra niinistö tässä on hyvin voimakkaana ehdokkaana ollut teitä
198 vastaan niin tässä muuttuu myös SUUNta' (.) sosiaalidemokratian suunta, ehkä
199 sosiaalidemokraatit haluaisivat vielä enemmän liiketoimintapuolta BISnespuolta tuoda
200 esiin, (+) miten te' olette arvioineet nyt tätä tulosta,
201
202
203 H voisin todeta=että (.) suomessa on parempi olla vaatimaton kuin ylimielinen, (+) ja (.)
204 >minulla on< (.) myös (.) tukea tässä oikeastaan enemmän kuin vanhasella ja niinistöllä
205 YHteensä eli tulos ei ole (h)heikko eikä HUOno, (+) jos >tässä olisi kyse ollut<
206 eduskuntavaaleista' niin tämä olisi ollut ääniä myös sosiaalidemokraattiselle puolueelle
207 ja vih(ää) vasemmistoliitolle. (.) mutta=olen kampanjan aikana korostanut (.) ja
208 myöhemminkin että tämä on todellakin <henkilövaali> henkilökysymys, (.) ja tästä
209 syystä olen ensimmäisen kierroksen aikana (öö) kats- (öö) että tienn- >tai tiennyt että
210 ihmiset=ovat paljon äänestäneet minua sen vuoksi että< Olen <tarja halonen> (+) ja (.)
211 tässä vaalien (ää) aikana vaaliyhdistyksessämme, (.) meillä on (.) ollut ihan julkisesti
212 vihreiden anteeksi (-) vihreiden myös muidenkin (+ +) poliittisten puolueiden (ää)
213 jäsenten tukea' (+) mitä sitten tämä Tilanne (+) sinänsä sosiaalidemokraattisen
214 PUOlueen kannalta menee, (-) minähän en ole enää puolueen jäsen en ole kuuteen
215 vuoteen ollut enää puolueen jäsen. (.) tästä syystä tämä (.) asetelma on hieman erilainen
216 kuin nämä kaksi (.) herrasmiestä tässä vieressäni heillä on (.) mutta
217 hyvinvointiyhteiskunta ja sosiaalinen hyvinvointi ja nämä kysymykset missä sosiaalinen
218 hyvinvointi ei ole tarpeeksi kehittynyt (.) nämä ovat sellaisia jotka ovat olleet hyvin (.)
219 puolueen (ää) käsiteltävinäkin. (.) meillä on paljon (.) keskustelu >mahdollisuuksia<
220 tehokkaasti (.) toisella kierroksella PUhua näistä asioista. (.) itse kun olen käynyt ympäri
221 maata vaalikiertueella ja tapaamisissa niin siellä ihmisten ensimmäinen aihe on ollut
222 kysymys työllisyydestä työttömyydestä (.) sekä myös (.) hyvinvointivaltion (s-)
223 kysymys sinänsä (.) kaikki tietävät että presidentti ei ole sinänsä vastuussa tästä (.) ni-
224 meidän hallitus ja pääministeri ovat käytännössä enemmän vastuussa mutta=on' (.)
225 erittäin tärkeää näitä asioita käsitellä muun muassa uudenvuodenpuheessani sanoin
226 hyvin avoimesti=että (.) että (suomal-) yhteiskunnassa on enemmän köyhiä tänä päivänä
227 (.) ja (.) tämä (.) >on ollut seikka< mistä syystä ihmiset ovat tulleet puhumaan minulle ja
228 ovat sanoneet (-) presidentinkin pitäisi korostaa tätä (.) kysymystä, (.) ja (.) puhua siitä'
229 (.) ja tämä varmaan onkin hyvin mielenkiintoinen aihe äänestäjille seuraavan kierroksen
230 aikana, (+) ja mitä sitten tulee eduskuntavaaleihin niin nehän ovat myöhemmin ja (.)
231 sitten (.) arvaisin=että (.) näistä asioista myös puhutaan,
232
233

234 ((Niinistä alkaa puhua, lähetys loppuu))
235

Liite 2

Litteraatissa käytetyt merkit

1. Sävelkulku

- . laskeva intonaatio
- , tasainen intonaatio
- ' nouseva intonaatio lausumassa
- ? nouseva intonaatio tulkkeen lopussa
- tii** (alleviivaus) painotus

2. Tauot puheessa

- (.) lyhyt tauko/katkos puheessa
- (+) selvä tauko (mitä enemmän plus-merkkejä, sitä pidempi tauko)

3. Puhenopeus ja äänenvoimakkuus

- > < (sisäänpäin osoittavat nuolet) nopeutettu jakso
- < > (ulospäin osoittavat nuolet) hidastettu jakso
- SEL** (kapiteelit) äänen voimistaminen

4. Muuta

- esii-** (tavuviiva) sana jää kesken
- (öö)** sulkeiden sisällä epäselvästi kuultu jakso
- (-)** jakso, josta ei ole saatu selvää (mitä enemmän viivoja, sitä pidempi jakso)
- (( ))** kaksoissulkeiden sisällä litteroijan selityksiä tilanteesta

5. Puhujia ja heidän puheenvuorojaan kuvaavat seuraavat lyhenteet

- H** Tulke Tarja Halosen puheesta
- N** Tulke Sauli Niinistön puheesta
- Pj** Tulke puheenjohtajan puheesta
- L** Tulke toimittajan puheesta
- VA** Tulke Matti Vanhasen puheesta

Deutsche Kurzfassung

Universität Tampere
Institut für Sprach- und Translationswissenschaften
Translationswissenschaft (Finnisch–Deutsch)

HIRVONEN, MAIJA: Die Herausforderungen politischer Rhetorik beim simultanen
Mediendolmetschen – Das Ethos des Redners unter Beobachtung

Magisterarbeit: 111 Seiten
Deutsche Kurzfassung: 14 Seiten
Mai 2007

---

1. Einleitung

Die vorliegende Arbeit zielt auf die Klärung folgender Frage ab: Welche Herausforderungen stellt die Vermittlung politischer Rhetorik einerseits an den Dolmetscher, andererseits an die Rezipienten beim simultanen Mediendolmetschen.⁸ Sie soll Eindruck davon geben, wie die verschiedenen Teilbereiche der Rhetorik – Argumentation, rhetorische Mittel sowie Kommunikationsverhalten – in der gedolmetschten Wiedergabe einer Rede vorkommen. Insbesondere wird erforscht, wie das Ethos des Redners, also seine Glaubwürdigkeit und Autorität aus Sicht des Publikums, in der Kommunikationssituation, die im Forschungsmaterial dieser Arbeit vorkommt, vermittelt werden kann.

Der Anlass für die Fragestellungen dieser Arbeit ist die folgende Beobachtung: In den letzten Jahren haben die finnischen Medien ihre Aufmerksamkeit immer wieder auf die kommunikative Geschicklichkeit der Politiker gerichtet. Das rhetorische Können, also die Redekunst oberster Politiker, etwa der Präsidentin Halonen und des Ministerpräsidenten Vanhanen, ist im Vergleich zu ihren ausländischen Kollegen wie Chirac oder Bush als schlecht beurteilt worden. Nicht überzeugend und glaubwürdig auftreten zu können, kann als Nachteil betrachtet werden, denn in der Politik wird die Macht durch Sprache ausgeübt. In internationalen Kommunikationssituationen wird diese „Herrschaft durch Sprache“ (Bachem 1979) oft durch Dolmetschen ermöglicht. Traditionell ist es das Ziel der Verdolmetschung, die ausgangssprachliche Botschaft sinngemäß in die Zielsprache zu vermitteln. Nur

---

⁸ Ich werde einfachheitshalber nur in der maskulinen Form schreiben, möchte aber darauf hinweisen, dass mit dieser Form sowohl Frauen als auch Männer gemeint werden.

was ist dieser sinngemäße Inhalt beim politischen Diskurs und wie kann er durch Dolmetschen weitergegeben werden?

Das Forschungsmaterial besteht aus der Videoaufnahme einer Pressekonferenz, die bei der Präsidentenwahl 2006 nach der ersten Abstimmungsrunde gehalten wurde und in der die Hauptkandidaten Tarja Halonen und Sauli Niinistö sowie auch Matti Vanhanen von einer internationalen Presse befragt wurden. Die Verkehrssprache war Englisch, die Redebeiträge wurden simultan ins Finnische gedolmetscht. Die Pressekonferenz wurde live im finnischen öffentlichen Fernsehen gesendet. Diese Studie basiert auf der Analyse der finnischsprachigen Verdolmetschung der Reden und ihrer Rezeption. Den Ausgangspunkt für die Forschung stellen folgende Fragen dar: Welche Teilbereiche der Rhetorik zeigen sich im Dolmetschprozess als problematisch und wie kommt die gedolmetschte Wiedergabe als rhetorische Botschaft zum Vorschein?

Es ist nicht die Aufgabe dieser Studie, die gedolmetschte Wiedergabe der Reden als normativ zu behandeln, d. h. sie als falsch oder richtig zu beurteilen, denn die Arbeit stellt keine Ausgangs- und Zieltextanalyse dar. Meine Aufgabe ist eher, die Kommunikationssituation ganzheitlich zu betrachten und die verschiedenen Aspekte der politischen Rhetorik im Forschungsmaterial zu beschreiben. Ich werde die Analyse nicht nur auf lautliche Äußerungen beschränken, sondern die visuellen Aspekte werden auch problematisiert.

Zunächst gilt es, die wichtigsten theoretischen Grundlagen dieser Studie vorzustellen, etwa der Prozess des simultanen Mediendolmetschens und das Konstruieren einer überzeugenden Rede im Rahmen politischer Rhetorik. Im Abschnitt 4 sind die Methode und das Material noch mal genauer vorzustellen. Danach folgt die Analyse des Materials im Abschnitt 5. Der letzte und abschließende Teil dieser Arbeit befasst sich im Abschnitt 6 mit einer Zusammenfassung der Ergebnisse und den Schlussfolgerungen.

2. Simultanes Mediendolmetschen als Kommunikation

Das Mediendolmetschen (Fernsehdolmetschen) ist eine relativ neue Sonderform des Dolmetschens. Im üblichsten Fall geschieht das Mediendolmetschen auf folgende Weise: Bei einer Fernsehsendung werden eine oder mehrere Personen entweder konsekutiv oder simultan gedolmetscht. Die Rezipienten

sind Fernsehzuschauer und/oder das Publikum auf der Tribüne. (Kalina 1998; Viaggio 2001.) Das traditionelle Simultandolmetschen – das Konferenzdolmetschen – bildet eine Basis für das simultane Mediendolmetschen, aber es gibt viele Unterschiede zwischen den zwei Formen, vor allem in Bezug auf die Rezeption. Um die besondere Art des simultanen Mediendolmetschens zu verstehen, möchte ich im Folgenden eine Gliederung der verschiedenen Teile dieser Kommunikation behandeln.

Die Teilnehmer. Beim Simultandolmetschen vollzieht sich die Kommunikation gleichzeitig zwischen drei Parteien. Es gibt den Redner, der vom Dolmetscher via technischer Anlagen gedolmetscht wird, und den Rezipienten (beim Konferenzdolmetschen oft eine Gruppe von Fachleuten), der die Verdolmetschung ebenso mittels technischer Anlagen empfängt. Es sei die Rolle des Dolmetschers, Vermittler der kommunikativen Zwecke des Redners zu sein. Diese Definition ist auf Kopczynski (1994:89) zurückzuführen. Redner und Dolmetscher stehen dadurch in einer engen Beziehung zueinander. Der Redner kann seinerseits die Verdolmetschung erschweren oder erleichtern. Zum Beispiel eine frei gesprochene, spontane Rede ist angenehmer zu dolmetschen als eine Rede, die direkt vom Papier gelesen wird, weil sie z.B. mehr Füllwörter, die als Denkpause dienen können, enthält. Bei geschriebener Sprache ist die Struktur dagegen wesentlich dichter und schwerfälliger. Dies ist von vielen Wissenschaftlern unterstrichen worden. (S. Seleskovitch 1988; Kalina 1998; Vuorikoski 2004.)

Beim Mediendolmetschen kommt aber dem Rezipienten eine besondere Bedeutung zu, insofern die Fernsehzuschauer eine große, heterogene und fremde Adressatengruppe bilden (Viaggio 2001:47; Mack 2002:205). Auch die Gedolmetschten können sehr unterschiedliche Redestile, Intentionen und Rollen in der Situation haben. Im Forschungsmaterial dieser Studie dolmetschte eine Dolmetscherin neun Personen. Obwohl die Verkehrssprache Englisch war, stellte eine Journalistin ihre Frage an Niinistö auf Schwedisch. Die Frage wurde nicht gedolmetscht, aber Niinistös Antwort, ebenso auf Schwedisch, wurde von der Dolmetscherin wiedergeben. Die unterschiedlichen Herkünfte der Teilnehmer (Rumänien, Spanien, Russland usw.) brachte zwangsläufig unterschiedliche Ausspracheweisen des Englischen mit sich – ein möglicher weiterer Stressfaktor für den Mediendolmetscher.

Die Botschaft. Kalinas (1998:108) Ansicht nach geht es beim Dolmetschen generell um die Translation der ausgangssprachlichen Botschaft und zwar so, dass Zweck, Informationsgehalt, Kohärenz und andere bedeutungstragende Elemente unverändert bleiben. Mit anderen Worten: Der

Dolmetscher verlegt die Botschaft in die Zielsprache, ohne den Bedeutungsinhalt zu verändern. Woraus besteht nun dieser Bedeutungsinhalt?

Die sprachliche Kommunikation wird durch verbale und nonverbale Zeichensysteme gebildet. Wörter alleine reichen nicht, um Bedeutungen äußern zu können, dazu benötigt werden prosodische, parasprachliche und kinesische Elemente. Unter dem Begriff „Prosodie“ versteht man sowohl vokale Sprachelemente, die auf dem grammatikalischen System der Sprache beruhen, als auch solche wie Satzmelodie, die auf persönliche, soziale oder dialektale Abweichungen zurückzuführen sind. „Parasprache“ umfasst nichtsprachliche Elemente wie Tonhöhe oder -fall, „Kinesik“ befasst sich mit der körperlichen Kommunikation. (Tiittula 1992:43–44; Iivonen et al. 2000.) Auch das Simultandolmetschen als mündliche Kommunikation ist nach dieser Gliederung analysierbar und es benötigt weiterer Forschungen darüber, wie diese nonverbalen Elemente vermittelt werden sollen und können (Poyatos (2002:236–242).

Bereits aus diesen Überlegungen ergibt sich, dass der Bedeutungsinhalt sowohl die verbalen als auch die nonverbalen Kommunikationselemente der Botschaft umfasst. Hinsichtlich des simultanen Mediendolmetschens sind aber die visuellen Kommunikationskanäle hervorzuheben. Die Botschaft wird auditiv und visuell gesendet und empfangen, wobei der Dolmetscher nur auf die auditive Kommunikation Einfluss hat (Mack 2002:209). Auch mein Forschungsmaterial macht dies deutlich: Die Redner wurden während ihrer Redebeiträge zum größten Teil im Brustbild aufgenommen und ihre visuelle Kommunikation wurde dadurch auch geprägt.

Der Prozess. Nach Auffassung von Kirchhoff (2002:112) gliedert sich das Simultandolmetschen in folgende Teilprozesse:

1. Dekodierung des Ausgangssprachlichen Segments
2. Rekodierung
3. Produktion des Zielsprachlichen Segments
4. Überprüfung des Outputs (Selbstkorrektur wenn nötig)

Der Dolmetscher muss gleichzeitig zuhören, verstehen, sich besinnen, planen, senden, überprüfen und, wenn nötig, korrigieren. Das Simultandolmetschen ist also ein äußerst anspruchsvoller kognitiver Prozess. In der Praxis erweist sich komplette Simultaneität als unmöglich; der Aufschub dauert zumindest ein paar Sekunden. Auch Gile (2002:163–166) bringt diese Rahmenbedingungen zur Sprache und hebt hervor, dass der Prozess an sich eine Quelle von Fehlern sein kann: Z.B. ein hohes

Sprechtempo des Redners belastet die Rekodierungsphase, was zu Auslassungen führen kann.

Wie schon gesagt, wirkt der Redner durch die visuellen Kommunikationskanäle sehr stark prägend. Viaggio (2001:45) erachtet es als ratsam, beim simultanen Mediendolmetschen besondere Aufmerksamkeit auf eine synchronisierte Weitergabe der Verdolmetschung zusammen mit dem gesendeten Bildmaterial zu legen. Dem Dolmetscher sollte ein Bildschirm zur Verfügung stehen, in dem er die aktuelle Sendung verfolgen und an die er seine Verdolmetschung anpassen kann.

Abschließend sei noch darauf hingewiesen, dass der Prozess des simultanen Mediendolmetschens von unterschiedlichen Faktoren abhängig ist. Dem Dolmetscher stehen zwar verschiedene Dolmetschstrategien zur Verfügung, die ihm bei der Zieltextproduktion oder zur Not helfen können (Kalina 1998:115–121), aber bei einigen Aspekten bleibt er ratlos. Der Dolmetscher kann z.B. keinen Einfluss darauf nehmen, wie viel Vorwissen der Rezipient bereits über das Thema besitzt, was für eine Vorstellung er von dem Redner hat oder wie gut die Technik funktioniert. Die Technik spielt eine große Rolle, denn ohne sie käme weder die Botschaft vom Redner zum Dolmetscher, noch die gedolmetschte Rede zu den Zuschauern, falls auditive und visuelle Technik nicht funktionieren würden. Diese Bedingung kann sich als Stress in der Situation manifestieren, was die Dolmetscherin meines Materials auch bei späterer Nachfrage zugab.

3. Politische Rhetorik in der Kommunikation

Die Rhetorik – die Kunst des Redens – ist eine westliche Tradition, die vor allem in der Politik zum Überzeugen und Überreden gebraucht wird (Perelman 1996). Die Grundlage ist Argumentation, d. h. die Darstellung der Thesen und ihre Begründungen, die mit rhetorischen Mitteln verstärkt und in ihrem Einfluss gesteigert wird (Aristoteles 1997, zitiert nach Kakkuri-Knuuttila 1999:233). Im Einklang mit Kakkuri-Knuuttila (1999:234) wird der Begriff „Ethos“ (ursprünglich von Aristoteles) in dieser Studie folgendermaßen definiert: Das Ethos beschreibt die allgemeinen Bedingungen, die dem Redner in der Situation Vorteil bringen. Das bedeutet, dass er überzeugend ist und in passender Weise auftritt. Aus diesem Grunde ist es relevant, dass der Redner die Kommunikationssituation vernünftig analysiert und dass er dann seine Rede auf der Basis dieser Analyse plant.

Als Argumentation wird die Darlegung der Argumente zur Untermauerung einer These bezeichnet.

Unter „Argument“ versteht man Aussagen oder eine Folge von Aussagen, die zur Begründung einer anderen Aussage, z.B. einer These, angeführt werden. Der Ausgangspunkt liegt darin, dass die Zustimmung der Begründungen, die das Publikum bereits akzeptiert, ebenso die Aussagen betrifft. (Perelman 1996.) Die Glaubwürdigkeit des Redners ist ein wesentlicher Begriff, der darauf verweist, dass ein Publikum seinen Begründungen traut (Kakkuri-Knuuttila & Halonen 1999:78). Ein Argument kann durch eine logische Schlussfolgerung oder aber auch – vor allem bei politischen Reden – durch eine quasilogische Argumentation akzeptiert werden. Das bedeutet, dass eine These auch ohne logische Begründung, beispielsweise durch die Autorität des Redners glaubwürdig erscheinen kann. (Perelman 1996:62–88.) Im Zusammenhang mit den Darstellungen von Perelman und Kakkuri-Knuuttila & Halonen wird klar, dass die Mittel der Rhetorik von großer Bedeutung sind. Sie dienen nicht nur zur Verstärkung der Argumentation, sondern auch zur Unterstützung des Gesamtbildes, das der Redner dem Publikum zu zeigen wünscht.

Für die Beschreibung von rhetorischen Mitteln werde ich die Gliederung von Kakkuri-Knuuttila (1999:251–261), die sich auf die Theorie von Perelman und Olbrechts-Tyteca beruft, heranziehen: Sie können einen Teil der Argumentation bilden, z.B. wenn man etwas durch *Beispiele* veranschaulichen will. Außerdem können sie zur Verstärkung oder Entkräftung der Argumentation verwendet werden. Z.B. etwas zu übertreiben dient zur *Stärkung* einer Aussage und – umgekehrt – etwas gering zu achten deutet darauf hin, dass der Redner seine Aussage vor möglicher Kritik *schützen* will. Eine *Metapher* ist eine rhetorische Figur, die die Bedeutung einer wörtlich bezeichneten Sache auf die gemeinte bezieht. Sie macht eine neue Sache durch bereits Bekanntes vorstellbar. Wegen ihrer Bildhaftigkeit ist die Metapher eng mit der Kultur und ihrem symbolischen System gebunden. Dadurch stellen sie für den Dolmetscher u.U. eine große Herausforderung dar.

Außer den sprachlichen Darstellungsformen nutzt bei der Überzeugungsarbeit die kommunikative Geschicklichkeit des Redners. Ein nicht lexikalischer Effekt ist z.B. *Intonation*, die für die Betonung einer wichtigen Sache verwendet wird (Iivonen et al. 1987:42). Ein weiteres prosodisches Merkmal der Kommunikation ist der *Akzent*, der der Hervorhebung einer Äußerung dient. Intonation und Akzent können als rhetorische Mittel dienen, aber es gilt sich zu vergegenwärtigen, dass sie mit dem kommunikativen Stil des Redners verknüpft sind, ähnlich wie etwa Tonhöhe oder Sprechtempo.

In der Analyse politischer Rhetorik ist die Rede als eine Ganzheit zu betrachten. Daraus ergeben sich

noch weitere Elemente, die beschreiben, wie ein Redner zu überzeugen versucht. *Wiederholung* ist ein rhetorisches Mittel, das in dieser ganzheitlichen Textanalyse ebenfalls berücksichtigt wird. Sie ist eines von den üblichsten Mitteln und wird nach folgendem Prinzip gebildet: Das, was wiederholt wird, ist wahr und/oder wichtig. (Kakkuri-Knuuttila 1999:238–240.) *Stil* im kommunikativen, d. h. interaktiven Kontext beschreibt das Kommunikationsverhalten einer Person und wird als das Zusammenspiel von verbaler und nonverbaler Kommunikation verstanden (Norton 1983, zitiert von Tiittula et al 2007:156–157). Der Stil und die ganze kommunikative Geschicklichkeit dienen dem Redner dazu, sich in einer bestimmten Situation bewusst zu zeigen und seine Botschaft zweckmäßig zu übertragen. All dies ist Grund, politische Rhetorik folgendermaßen zu definieren: Sie ist nicht nur eng mit der Sprache verbunden, sondern ein Zusammenspiel von verbalen und nonverbalen Mitteln, die bewusst ausgeübt werden.

Rhetorik und Interaktion bilden ferner eine wichtige Herausforderung zur Analyse der politischen Rhetorik. Es ist es nicht immer einfach zu sagen, ob z.B. ein Akzent oder eine Pause in der Rede absichtlich als Mittel verwendet wurde. Daraus ergibt sich die Frage, welche Teile der Kommunikation in die Analyse mit aufgenommen werden sollten: Sucht man nur das heraus, was der Redner bewusst produziert hat, oder werden unabsichtliche Elemente ebenso berücksichtigt, weil sie die Rezeption ebenso beeinflussen? In der vorliegenden Arbeit wird letztlich beides berücksichtigt, um das Ethos und die Rezeption zu problematisieren.

4. Material und Methode

Das gesamte Material umfasst die gedolmetschte Leistung. Das Publikum auf der Tribüne besteht aus Journalisten aus verschiedenen Ländern und Sprachräumen, und es handelt sich um eine Frage-Antwort-Situation, in der Fragen von Journalisten und Antworten von den Kandidaten unter Führung eines finnischsprachigen Vorsitzenden geäußert werden. Die Konferenz wurde am 15.1.2006 im Anschluss an eine Fernsehsendung abgehalten, in der die Ergebnisse der ersten Wahlrunde vermeldet worden waren. Von der Konferenz wurde eine Sendung von etwa 16 Minuten auf YLE1 (öffentlich-rechtlichen Sender in Finnland) ausgestrahlt; davon wurde etwa 15 Minuten lang gedolmetscht. Die längsten einzelnen Verdolmetschungen (je eine von Halonen und Niinistö) dauerten beide ca. 4 Minuten. Aus dem Archiv von YLE bekam ich auf Nachfrage eine Videoaufnahme, die wiederum auf DVD überspielt wurde. Auf diese Weise war die Transkribierung einfacher auszuführen, weil ich

gleichzeitig den DVD-Spieler und das Textverarbeitungsprogramm auf dem Computer benutzen konnte.

Aus der gesamten Sendung wurde die folgende Auswahl vorgenommen:

- Die Rezeption bezieht sich hier auf die Fernsehzuschauer und -hörer. Die möglichen Empfänger der Verdolmetschung auf der Tribüne wurden in dieser Arbeit nicht berücksichtigt.
- Die Originalstimme des Redners ist leise im Hintergrund zu hören. Sie wird aber nicht analysiert, sondern es wird nur festgestellt, dass sie sicherlich die Rezeption mit beeinflusst.
- Das analysierte Material beschränkt sich nur auf vollständige Redebeiträge, eine erste unvollständige Äußerung von Halonen wird nicht betrachtet. Für die Problematisierung der Argumentation ist es notwendig, den Redebeitrag als eine Ganzheit zu behandeln.

Die Kandidaten, der Vorsitzende und die Journalisten wurden von derselben Dolmetscherin gedolmetscht. Das heißt, sie war die Stimme für neun verschiedene Personen. Niinistö und Halonen standen im Vergleich zu Vanhanen im Mittelpunkt, denn sie beide hatten fünf Redebeiträge, während Vanhanen nur zwei Mal sprach. Auch inhaltlich zeigte sich Vanhanen eher uninteressant und teilnahmslos im Vergleich zu den anderen. Aus diesen Gründen wurde die Dolmetschleistung zu Vanhanen nicht in die Analyse aufgenommen, obgleich alle Redebeiträge transkribiert wurden. Hierzu ein Beispiel davon (Niinistö spricht):⁹

85	N	olen itse=asiassa jo useamman KERran jo vastannut tähän kysymykseen. nämä ich habe eigentlich schon mehrere Mals diese Frage schon beantwortet. diese
86		kehityskulut siis suomen <u>ulk</u> opuoolella ja puhun <u>eun</u> kehityksestä <u>naton</u> kehityksestä Entwicklungsgänge also außerhalb Finnlands und ich spreche von der Entwicklung der EU der Entwicklung der NATO

Für diese Zwecke habe ich die benutzten Transkriptionen möglichst wortwörtlich ins Deutsche übersetzt. Ich habe keine Interpunktion eingefügt, da sie zu falschen Interpretationen führen könnte (z.B. ein Punkt als Zeichen der Beendigung einer Aussage da, wo es nicht sein soll). Die Großschreibung der Substantive habe ich allerdings eingehalten, weil sie relevant für die deutsche Sprache sind und meistens zu keinen Fehlinterpretationen führen (außer bei Betonung, aber da werde ich gegebenenfalls die Unterschiede klar machen).

---

⁹ Die ganze Transkription (auf Finnisch) ist im Anhang des finnischen Teils der Arbeit zu finden.

Die Analyse gliedert sich in folgende Schritte: Die Argumentation und die rhetorischen Figuren als textinterne Elemente werden anhand der Methoden von Kakkuri-Knuuttila & Halonen (1999:102) sowie Kakkuri-Knuuttila (1999:243–250) analysiert. Die Analyse des Kommunikationsverhaltens liegt dem Modell von Tiittula et al. (2007) zugrunde. Im Laufe der Analyse werden zudem Bemerkungen zur Intonation und Beziehung zwischen Ton und Bild gemacht. Die Analyse verfolgt das Ziel, Herausforderungen der politischen Rhetorik beim simultanen Mediendolmetschen herauszuarbeiten.

5. Analyse

In diesem Kapitel möchte ich einige markante Beispiele der Analyse aufgreifen. Sie werden zusammen mit Überlegungen um die Dolmetschbarkeit dargestellt, so dass der Leser bereits eine Vorstellung davon hat, was beim Dolmetschen politischer Rhetorik zu beachten ist. Die Beispiele werden in Transkriptionen dargestellt, wobei Transkriptionssymbole je nach Notwendigkeit hinzugefügt werden. Einige allgemeine Symbole der Analyse sollen hier schon vorab genannt sein: die Abkürzung H steht für die gedolmetschte Wiedergabe eines Redebeitrags von Halonen sowie N in gleichem Sinne für Niinistö. [--] steht für eine Stelle in der Transkription, die nicht mit in das Beispiel aufgenommen wurde.

Herausforderungen durch Argumentation. Meistens war eine logische und gründliche Argumentation nicht auszumachen. Typisch war eher der Mangel an vernünftigen Begründungen. In gleichem Maße gab es reichlich ungeäußerte Annahmen, so genannte Hintergrundhypothesen, die in der Situation nicht geäußert wurden. Folglich hing die Einsehbarkeit der vielen Thesen vom Verständnis des Publikums ab. Wurden die Hintergrundhypothesen nicht vom Rezipienten verstanden oder angenommen, so konnte das Argument misslingen, weil es dann unzureichend begründet wurde. Das folgende Beispiel veranschaulicht diese Situation:¹⁰

H: me ehkä voimme nyt täällä hetkellä KESkittyä nimenomaan euroopan unionin Omaan
wir vielleicht können jetzt in dem Moment uns konzentrieren besonders auf die eigene
turvallisuustilanteeseen ja SEN kysymyksiin ja työskennellä sen kanssa.
Sicherheitssituation der europäischen Union und deren Fragen und arbeiten mit ihr

P1: *Me voimme keskittyä nyt EU:n omaan turvallisuustilanteeseen.*
Wir können jetzt auf die eigene Sicherheitssituation der EU konzentrieren.

---

10 Die weiteren Beispiele sind im finnischen Teil der Arbeit zu finden.

H: tietysti me (.) molemmat siis pääministeri (.) ja (.) minä (.) me olemme tehneet yhteistyötä (.) (öö)
natürlich haben wir (.) also der Ministerpräsident (.) und (.) ich (.) wir haben zusammengearbeitet (.) (öö)
suomalaisten kanssa olemme KUUNNelleet kansaa ja tee- työstäneet näitä kysymystä
mit den Finnen wir haben zugehört dem Volk und diese Frage bearbeitet

P2: Pääministeri ja minä olemme kuunnelleet suomalaisia ja miettineet näitä kysymyksiä.

Der Ministerpräsident und ich haben den Finnen zugehört und diese Fragen reflektiert.

T1: Otanta suomalaisista on tarpeeksi laaja.

Die Auswahl von Finnen ist groß genug.

T2: Pääministerillä ja minulla on tarpeeksi asiantuntemusta tärkeiden asioiden arvioimiseksi.

Der Ministerpräsident und ich besitzen genug Sachkenntnisse, um wichtige Sachen zu evaluieren.

H: >tiedämme=että< ehkä (.) nato (.) (o- esii-) suomelle mahdollisuus mutta (.) en itse katso että se=olisi
wir wissen dass vielleicht (.) die NATO (.) für Finnland eine Möglichkeit (ist) aber (.) ich selbst sehe es nicht so dass
tässä kuuden vuoden aikana pääkysymys.
es hier während den sechs Jahren die Hauptfrage wäre

V: Nato ei ole nyt ajankohtainen.

Die NATO ist zurzeit nicht aktuell.

P (perustelu) : Begründung

T (taustaoletus) : Hintergrundhypothese

V (väite) : These

(.) : kurze Pause

Hier schien Halonen zu behaupten, dass eine Mitgliedschaft Finnlands in der NATO derzeit nicht aktuell sei. Dies begründete sie mit den Aussagen P1 und P2. Alleine reichten diese Aussagen nicht, um die These logisch zu begründen, aber mit den Hintergrundhypothesen T1 und T2 konnte die These akzeptabel sein (s. Kakkuri-Knuuttila 1999:159). Dieses Beispiel veranschaulicht auch einen anderen, bei der Argumentation in diesem Material typischen Punkt, nämlich die Berufung auf die eigene Autorität oder Zuverlässigkeit als Begründung (wie in T2: "ich als Präsidentin").

Die begrenzte Zeit, die die Kandidaten und die Dolmetscherin zur Verfügung hatten, schien zweierlei Wirkungen auf die Argumentation zu haben: Einerseits setzte sie den Redner unter den Druck, seine Botschaft möglichst kurz und knapp zu äußern. Daraus mag folgen, dass die Thesen ohne Begründungen geäußert wurden. Andererseits dürfte der Zeitdruck die Arbeit der Dolmetscherin so erschwert haben, dass sie einiges auslassen musste. Was die Hintergrundhypothesen anging, konnte die Dolmetscherin darauf keinen Einfluss nehmen. Ansonsten kann behauptet werden, dass sie der Struktur der Argumentation zu folgen versuchte. Dies deutet darauf hin, dass eine gelungene, d. h. vom Publikum akzeptierte Argumentation, vor allem vom Redner abhängig ist.

Herausforderungen durch rhetorische Mittel. Zur Analyse der textuellen, verbalen rhetorischen Mittel wurden Anweisungen von der klassischen und neuen Rhetorik selektiv verwendet (s. Kakkuri-Knuuttila 1999:243–250). Auffällig war die Anspruchslosigkeit der Rhetorik. Es gab kaum Analogismen oder Parataxe, die typisch bei der Begründungsbildung sind (Kakkuri-Knuuttila 1999:252). Auch Maximen – moralische Grundsätze oder Lebensregeln – und Metaphern kamen nur selten vor. Dies kann durch die Tatsache bedingt sein, dass die Redner sich spontan in einer fremden Sprache ausdrücken mussten, wobei die sprachlichen Kenntnisse einerseits und die Planung der Rhetorik andererseits sicher keinem muttersprachlichen Niveau entsprachen. Im Bezug auf die Studie von Mäki (2007:154), die die finnischsprachige Argumentation der beiden Kandidaten analysiert hat, kann nur dies die Schlussfolgerung sein. Ansonsten könnte hier noch erwähnt werden, dass sie als kultur- und sprachgebundene Textelemente an den Dolmetscher große Ansprüche stellen können.

Beispiele wurden hingegen benutzt, um Thesen zu unterstützen oder Begründungen zu veranschaulichen. Sie sind ein sehr effektives Mittel, wenn das Publikum sie als Beweis identifiziert und akzeptiert (Kakkuri-Knuuttila 1999:251). Auch Verstärkungen durch stark betonende Wörter, wie z.B. (*”erittäin tärkeää”* : *sehr* wichtig) und abschwächende Äußerungen (*”ehkä”* : vielleicht) erwiesen sich im Material als typisch. Diese sind auf lexikalischer Ebene gebundene Elemente, die der Dolmetscher bei Aufmerksamkeit übertragen kann. Auch Wiederholungen kamen ziemlich oft vor, die in der Situation durch zweierlei bedingt sein konnten: Zum einen ist die Wiederholung ein effektives rhetorisches Mittel, zum anderen kann nach der Analyse festgestellt werden, dass sie beim Dolmetschen sogar unabhängig von der Originalrede erscheinen können. Dies passiert beispielsweise dann, wenn der Dolmetscher nach einem Wort eine andere, mit derselben Bedeutung versehene Äußerung hinzufügt.

Herausforderungen durch Intonation. Prosodische Elemente, wie Betonung oder Akzent, waren für die Verdolmetschung charakteristisch und deutlich ersichtlich. Bei der Analyse der Intonation ließen sich folgende Berücksichtigungen feststellen: Bedingt durch den Zeitdruck und das dynamische Vorwärtstreiben ist eine ”natürliche” Intonation beim Simultandolmetschen schwierig zu erreichen. Dies manifestierte sich in meinem Material in Form einer eigenartigen Satzmelodie in der Wiedergabe der Rede. Darüber hinaus zeigte sich als typische Betonungsmethode der Wortakzent, indem eine Silbe hervorgehoben wird. Im folgenden Beispiel ist auffällig, wie die gedolmetschte Rede weiter geht: fast

ohne terminale Intonation, die auf eine Beendigung der Äußerung verweist, und mit einigen ungewöhnlichen Wortakzenten (im Beispiel fett gedruckt). Die Transkriptionssymbole der Satzmelodie sind weiter unten erklärt, die Nummern auf der linken Seite weisen auf die Stelle in der eigentlichen Transkription (im Anhang) hin.

22 N [--]
 23 kant(a) on ehkä hieman **han**kala eumaana joka ei ole naton JÄSen eli jos me=olemme
 der Standpunkt ist vielleicht etwas schwierig als EU-Land, das nicht NATO-MITglied ist, das heißt wenn wir
 24 mukana tällaisessa **ti**i viissä yhteistyössä ja **toi**minnassa jota **TEH**dään eun ja naton
 mitmachen bei einer solchen intensiven Zusammenarbeit und Aktion, die gemacht wird zwischen EU und NATO
 25 välillä. (+) ja oma kysymyksenä tässä suhteessa **ON**kin (.) **ON**ko (.) meillä oma (.)
 (+) und meine eigene Frage in diesem Zusammenhang IST ja (.) HABen (.) wir ein eigenes (.)
 26 tavoite' (.) vai (.) olemmeko vain seuraamassa sitä mitä (.) ympäristö (.) ja (.) **muut**
 Ziel' (.) oder (.) sind wir nur Verfolger von dem, was (.) die Umwelt (.) und (.) andere
 27 järjestöt tekevät. (.) en ole **VAR**ma tästä (.) asiasta. (+ +) sitten mitä tulee
 Organisationen machen. (.) ich bin nicht SICHer bei (.) dieser Sache. (++) dann was
 28 [--]

' : steigende Intonation
 , : gleichmäßige Intonation, die Kontinuität verweist
 . : terminale Intonation, die Beendigung verweist
 (.) : kurze Pause
 (+) : längere Pause
han : akzentuierte Silbe
 TEH : Steigerung in der Tonhöhe

In dem Beispiel wird interessanterweise sichtbar, wie der Satzaccent im Zusammenspiel mit Pausen gebraucht wurde, um die Äußerung zu betonen (Zeilen 25–27): *meine Frage in dieser Hinsicht IST ja (.) HABen (.) wir ein eigenes (.) Ziel' (.) oder (.) sind wir nur Verfolger von dem was (.) die Umwelt- (.) und (.) andere Organisationen machen.*

Die Intonation der Dolmetscherin wurde im Material durch unterschiedliche Verhältnisse bedingt. Wie die Wiederholung konnte der Akzent hier als Strategie der Zieltextproduktion dienen. Es ist ja bereits mehrfach nachgewiesen worden, dass Dolmetscher Intonation zur Aufteilung logischer und semantischer Einheiten verwenden. Dennoch geben Dolmetscher die Intonation des Redners meistens unbewusst wieder (Kirchhoff 2002:118), was teilweise der Fall in diesem Material sein mochte.

Herausforderungen durch Kommunikationsverhalten. In der Untersuchung von Tiittula et al. (2007:155–177) ergaben sich reichlich Beobachtungen zum Stil, zur Interaktion sowie zur nonverbalen Kommunikation. Im Folgenden werde ich die interessantesten Erscheinungen meiner Analyse in Bezug

auf das Dolmetschen darstellen.

In einer Situation, wo die Kommunikationspartner frei und spontan aufeinander reagieren können und wo es nur einen Dolmetscher gibt, kann die Interaktion manchmal bei der Dolmetschleistung zu Schwierigkeiten führen. Dies zeigte sich auch in meinem Material, obgleich die Interaktion generell stark strukturiert und eher unspontan war. Die Dolmetscherin gab die Reden und Aussagen aller Teilnehmer wieder und musste z.B. wählen, wen sie dolmetscht, als Halonen und Niinistö gleichzeitig redeten.

Was bei der Analyse sehr deutlich auftrat, war die Bedeutung des Sprechtempos für die Verdolmetschung. Je schneller gesprochen wird, desto wahrscheinlicher sind die Fehler in der Verdolmetschung – das haben viele Wissenschaftlern festgestellt (s. z.B. Vuorikoski 2004). An dieser Stelle wird jedoch nicht näher auf die Fehler eingegangen, da eine vergleichende Analyse von AT und ZT nicht vorgenommen wurde. An einigen Stellen wurden die Herausforderungen des Tempos jedoch durch Selbstkorrigierungen und beschleunigtes Sprechtempo der Dolmetscherin sichtbar. Generell war der Stil des Redners anhand des Sprechtempos in der gedolmetschten Rede zu erkennen: Schnelles Tempo hatte eine schnelle Wiedergabe zur Folge, während eine langsame Rede fehlerfreiere Verdolmetschung veranließ. Das folgende Beispiel soll dies veranschaulichen (Selbstkorrektur im Fettdruck):

123 H [--]
124 presidentti< heti ensimmäisellä kierroksella (.) ja (.) erityisesti tämä pienten puolueiden
Präsidentin< sofort in der ersten Runde (.) und (.) besonders diese von kleinen Parteien
125 kannatus tässä (.) parin **vu**- **viikon** aikana' **oliva- oli** ehkä voimakkaampaa ja tämä (.)
gewonne Unterstützung hier (.) während ein paar Jah- Wochen' ware- war vielleicht stärker und dies (.)
126 ehkä (.) sitten (+ +) >tarkoittaa sitä että< (**tuou**-) demokratia **toteutu**u ja nämä (.) äänet
vielleicht (.)dann (++) >bedeutet dass< (geh-) die Demokratie sich verwirklicht und diese (.) Stimmen
127 [--]

> < : beschleunigtes Sprechtempo
(tuou) : unklare Äußerung

An dieser Stelle machte Halonen ihre Analyse der Wahlergebnisse. Ihr Sprechtempo war hoch, was in der Verdolmetschung bemerkbar wurde und auch in der Sendung in der Originalstimme hörbar war. Auffällig war hier, wie die Dolmetscherin ständig Selbstkorrektur machte: *vu*o- (vuosi : Jahr) wurde zur *viikon* (viikko : Woche); *oliva-* (olivat : waren) zu *oli* : war; *tuou-* zu *toteutuu* : sich verwirklicht.

Die relativ lange Pause auf der Zeile 126 kann als Denkpause der Dolmetscherin interpretiert werden, denn danach musste sie ihr eigenes Sprechtempo steigern. Dies weist meistens darauf hin, dass die Dolmetscherin die Originalrede einzuholen versucht (Ahrens 2004).

Und noch eines ist bemerkenswert, was an früherer Stelle bereits angedeutet wurde, nämlich die Wiederholung. Sie kann außer zur Betonung auch als Denkpause dienen und deutet auf einen verzögernden Redestil hin (Tiittula et al. 2007:165). Wie viel sie durch den Redner oder die Dolmetscherin bedingt war, kann in dieser Studie nicht beantwortet werden.

Herausforderungen durch den visuellen Kommunikationskanal. Die nonverbale, sichtbare Kommunikation des Redners war in meinem Material sehr stark durch Brustbilder präsent. Die Dolmetscherin hatte keinen Einfluss auf Gesten oder Mimik des Redners: Das Einzige, was ihr zur Verfügung stand, war ihre Stimme und das Fernsehbild in der Kabine. In der Dolmetschtheorie wird die Forderung erhoben, die Verdolmetschung mit dem gesendeten Bild zu synchronisieren (s. Viaggio 2001). Wenn eine vollständige Simultaneität nicht erreicht werden kann, wie kann dann der Dolmetscher seine Stimme mit dem Bild möglichst gut synchronisieren, d. h. seine nonverbale Kommunikationsleistung verbessern? Die Analyse zeigte, dass das Synchronisieren einigermaßen realisierbar war, z.B. das Lächeln des Redners konnte in der gedolmetschten Wiedergabe gehört werden.

6. Zusammenfassung und Schlussfolgerungen

Mit der deskriptiven Methode konnten folgende Ergebnisse gewonnen werden: In einer Kommunikationssituation, wo simultan für die Medien gedolmetscht wird, existieren viele kommunikative Elemente – Herausforderungen durch die politische Rhetorik, die die Vermittlung des Ethos beeinflussen. Diese Elemente liegen nicht immer im Einflussbereich des Dolmetschers. In Bezug auf die Argumentation und rhetorischen Mittel ist zu beachten, dass bei der Planung und Vorstellung einer politischen Rede und deren gedolmetschte Wiedergabe stets das Publikum mitberücksichtigt werden soll. Ferner kann festgestellt werden, dass die Intonation ein wesentlicher Teil einer überzeugenden Rede bildet. Sie kann die rhetorische Effektivität der textuellen Ebene bekräftigen oder vermindern und spiegelt den kommunikativen Stil des Redners wider. Der Dolmetschprozess ist durch zeitliche und kognitive Umstände bedingt, die die Leistung des Dolmetschers beeinträchtigen können.

Aus den Ergebnissen folgen interessante Schlussfolgerungen. Interessant ist etwa die Frage um die Grenzen und Möglichkeiten des Mediendolmetschens. Die normativen Definitionen dieser Sonderform befinden sich im Fluss und ihre Qualität wird sehr ambivalent angenommen (Mack 2001:126–128). Eines ist mittlerweile klar: Das Dolmetschen für die Medien verlangt eine ganzheitliche Kommunikation auch vom Dolmetscher. Der sinngemäße Inhalt umfasst nicht nur die textuellen Elemente, sondern auch die Bildhaftigkeit der Sprache und die Erscheinungsformen des Stils. Wenn der Dolmetscher dieses Gesamtbild betrachtet und davon ausgehend seine Leistung zu verbessern sucht, könnten ebenso für das traditionelle Konferenzdolmetschen gut neue Normen entwickelt werden.

In einem Kontext, in dem der Dolmetscher verbale wie nonverbale Äußerungen wiedergibt, wird er selbst zum Redner. Es bleibt noch zu erforschen, wie weit dies möglich sei. Zu diesem Thema liegen meines Wissens noch keine Arbeiten vor. Das Thema ist bereits teilweise von Vuorikoski (2004) präzisiert und ausgebaut worden, etwa das Simultandolmetschen der verbalen rhetorischen Mittel im Europäischen Parlament, aber auch sie hält es für ratsam, weitere Untersuchungen z.B. über die Prosodie anzustellen (s. Vuorikoski 2004:237). In Anlehnung an die Schlussfolgerungen von Vuorikoski und der vorliegenden Studie lässt sich ableiten und bleibt abschließend anzustreben, dass zu den schon existierenden Sprach-, Kultur- und Dolmetschkompetenzen noch eine weitere Fähigkeit hinzugefügt werden muss: die rhetorische Kompetenz.